

tieto & *trendit*

talous • yhteiskunta • ympäristö

kesäkuu 2012

Ulkomaalaiset
työntekijät
kadoksissa
verottajalta

Hinnat ovat
nakertaneet
kauppatasetta

Palkat nousivat viime vuonna nopeammin kuin asuntojen hinnat

Viimeisen vuoden aikana palkat ovat nousseet Suomessa nopeammin kuin asuntojen hinnat eli palkan ostovoima asuntomarkkinoilla on parantunut.

Pääkaupunkiseudulla asuntojen hinnat ovat nousseet vuodesta 2000 vuoteen 2011 selvästi nopeammin kuin palkat ja huomattavasti nopeammin kuin kuluttajahinnat keskimäärin. Muualla Suomessa asuntojen hinnat ovat nousseet vain hieman nopeammin kuin palkat.

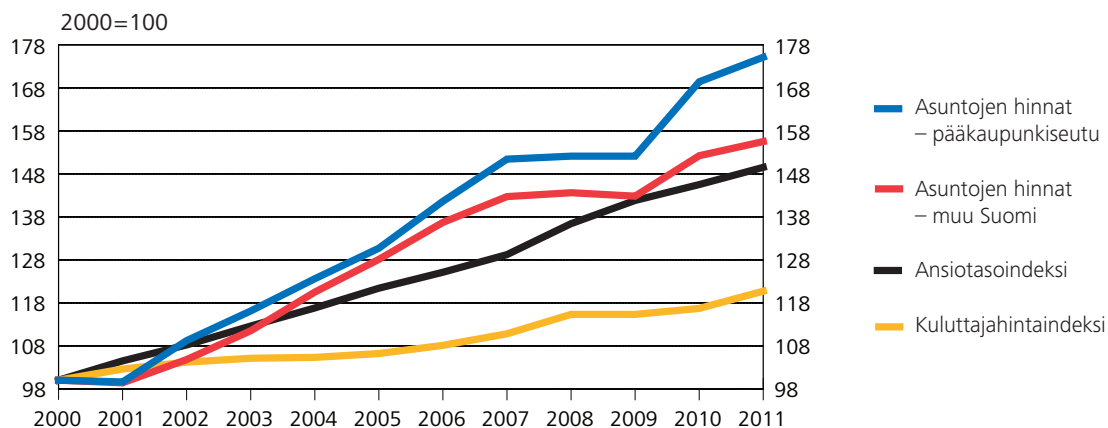
Vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä vanhojen kerros- ja rivitaloasuntojen hinnat nousivat koko maassa 1,2 prosenttia, pääkaupunkiseudulla

1,6 prosenttia ja muualla maassa 0,9 prosenttia edelliseen neljännekseen verrattuna. Vuoden 2011 vastaavaan ajankohtaan verrattuna hinnat nousivat koko maassa 0,9 prosenttia. Pääkaupunkiseudulla hinnat nousivat 1,8 prosenttia ja muualla Suomessa hinnat pysyivät lähes ennallaan.

Vuoden 2012 maaliskuussa vanhan osakehuoneiston keskimääräinen neliöhinta koko maassa oli 2 074 euroa, pääkaupunkiseudulla 3 264 euroa ja muualla maassa 1 608 euroa.

Lähde: Asuntojen hinnat. Tilastokeskus

Asuntojen hintojen, kuluttajahintojen ja palkkojen kehitys 2000–2011

Lähde: Tilastokeskus

Nro 3/2012

Kannen kuva: Futuremagebank

12 Alipalkattu ulkomaalainen työvoima vääristää kilpailua

<p>5 Yhteistyöllä ja verkostoilla kiinni globaaleihin haasteisiin
<i>Hilkka Vihavainen</i></p> <p>6 WTO: Maailmankaupan kasvu vaisua tänä vuonna</p> <p>6 ILO: Työttömiä 202 miljoonaa</p> <p>7 Niukka lainaraha hidastaa Euroopan elpymistä</p> <p>8 Suomalaisyrityksillä lähes 600 000 työntekijää ulkomailla
<i>Samuli Rikama</i></p> | <p>10 Ulkomaankaupassa on hintaongelma
<i>Ilkka Lehtinen</i></p> <p>12 Veropohja murenee ulkomaisen työvoiman verottomuuden ja alipalkkauksen takia
<i>Markku Hirvonen</i></p> <p>17 WTO-jäsenyys tukee Venäjän kasvua – pitkällä aikavälillä
<i>Heli Simola</i></p> | <p>20 USA siirtyy kohti rakennetyöttömyyttä
<i>Dan Steinbock</i></p> <p>22 Tobin Hood vai toiveajattelua
<i>Eetu Toivanen</i></p> <p>24 Julkisten palvelulaitosten ruokahuollossa mahdollisuuksien markkinat
<i>Pekka Lith</i></p> |
|--|--|--|

10 Tuonti kallistunut, vientihinnat laskeneet

www.tilastokeskus.fi/tietotrendit
 Työpajankatu 13, 00022 Tilastokeskus
 tietotrendit@tilastokeskus.fi
 etu.sukunimi@tilastokeskus.fi
 ISSN 1795-9799

**Vastaava
 päätoimittaja**
 Heli Mikkela

Päätoimittaja
 Maija Metsä-Pauri
 puh. 09-1734 2785

Toimitus
 Jouni Kotkavuori
 Päivi Linna-Koski
 Kotimaan katsaus:
 Mikko Erjos
 Informaatikko:
 Mikko T. Mäkinen

Toimitusneuvosto
 Ilkka Lehtinen
 Jussi Melkas
 Pekka Myrskylä
 Seppo Paananen
 Matti Parkkinen
 Lotta Sjöblom
 Heikki Tulokas
 Marko Tuomiari
 Mervi Ukkonen

Ulkoasu
 Irene Koumolou
 Kuvatoimittaja:
 Matti Jokela

Kuvitus ja taitto
 Riikka Turunen

Painatus
 Edita Prima Oy

Tilaushinnat
 Ilmestyy 8 kertaa vuodessa
 Kestotilaus 152 euroa/vsk.
 Irtonumero 25 euroa
 Ulkomaantilauksiin
 lisätään postimaksu.

Tilaukset
 Edita Publishing Oy
 puh. 020 450 05
 asiakaspalvelu.publishing@edita.fi

Verkkopalvelu
 www.tilastokeskus.fi/
 tietotrendit

Julkaisija

 Tilastokeskus

Lehden artikkelit eivät
 ole Tilastokeskuksen
 kannanottoja vaan
 niistä vastaavat tekijät.
 Lehden tietoa saa lainata,
 lähde mainiten.

futureimagebank.com

28 Museoon yhä useammin vapaa pääsy

28 Museo – helpompi perustaa
 kuin pyörittää
Aku Alanen

34 Vanhat museosuosikit
 pitävät pintansa
 maailmalla
Jukka Ekholm

36 Me kaikki tarvitsemme
 ekosysteemejä joka päivä
Leo Koltola

39 Soiden ekosysteemi-
 palvelujen arvo
Anna Piirainen

40 Tunnelmien tilastointia
Jussi Melkas

Kotimaan katsaus:

Teollisuustuotanto yskii • Kivihii-
 len kulutus väheni reilusti • Kon-
 kurssit vähenivät alkuvuonna • Yri-
 tysinto lopahti • Omistusasujien
 ja vuokra-asujien tuloerot revähtä-
 neet • Enemmän työttömiä ja työl-
 lisiä • Lähes 60 000 osallistui työ-
 taisteluun • Inflaatio kiihtyi hiukan
 • Vuokrat nousivat 3,3 prosenttia
 • Maahanmuutto ennätyslukemissa

36

**Ekosysteemiä
 ei mitata
 vesilätäköittäin
 – pienimmäksi
 tarkkuudeksi
 km² :n ruutu**

Juhani Korpi

Yhteistyöllä ja verkostoilla kiinni globaaleihin haasteisiin

Moderni tilastotoimi – kansallisine tilastolaitoksineen ja säännöllisine tilastoineen – on ollut jo hyvin pitkään kansainvälistä. Tilastotieteilijöiden ammatillinen järjestö, kansainvälinen tilastoinstituutti (ISI) on yksi vanhimmista ellei peräti vanhin. Virallisen tilaston menetelmiä, käsitteitä ja luokituksia koskevia suosituksia on kehitetty asiantuntijoiden yhteistyönä aina YK:n perustamisesta lähtien. OECD- ja pohjoismaisella tilastoyhteistyöllä on pitkät perinteet. Euroopan unioni teki yhteistyöstä lopulta osan arkipäivää.

Toimintakenttä on entistä globaalimpi ja tietojen vertailtavuuden ja kansallisiin puitteisiin asettamisen mittaamishaasteet yhä suurempia. Globalisaatioissa kansalliset rakenteet korvautuvat kansainvälisillä, kun tuotanto, teknologia, työvoima, omistus ja tulot ylittävät maiden rajat. Talouden globaali luonne heijastuu vahvasti kansantalouden tilinpitoon ja muihin taloustilastoihin. Sosiaalitalastoissa haasteena ovat esimerkiksi siirtolaisuus ja työvoiman liikkuvuus.

Kun toimintaympäristö muuttuu globaalisti, kasvavat haasteet sen kuvaamisessa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Muutospaineet vaikuttavat laajasti tilastotyöhön.

Ongelmat ovat yhteisiä eri maissa. Niiden ratkaisemiseksi Tilastokeskus osallistuu muun muassa toimimalla YK/ECE:n Globaali tuotanto -työryhmässä, joka pohtii näitä ongelmia ja antaa suosituksia. Myös Tilastokeskuksen suuryritystyö tukee globaalituneiden yritysten tilastollista kuvaamista. Sen tavoitteena on luoda yhtenäiset menettelytavat suuryrityksiä koskevien tietojen käsittelyyn.

Osallistuminen kansainväliseen työhön ei rajoitu Eurooppaan tai OECD-maihin. Vuonna 2011 Tilastokeskus oli mukana kaikkiaan 13 kansainvälisessä konsultointihankkeessa eri puolilla maailmaa – osa EU:n ja osa Suomen ulkoministeriön rahoituksella. Etiopiassa oli köyhyydentilan seuranta-järjestelmään liittyvä hanke ja Kirgisiassa useita eri tilasto-

alueita koskeva hanke. Vietnamin osallistuimme tutkimus- ja kehittämistoimintaa ja innovaatioita kuvaavien tilastojen kehittämiseen. Venäjän kanssa järjestettiin useita tapaamisia, jotka liittyivät lähialueyhteistyötä vuosina 2010–2011 koskevaan sopimukseen.

Tilastoalalla työ- ja kommunikointivälineet ovat viimeisten 20 vuoden aikana muuttuneet huimasti. Aiemmin kolleegoja tavattiin ehkä kerran vuodessa, kirjeet maasta toiseen kulkivat hitaasti. Nykyisin noin 200 asiantuntijaamme matkaa vuosittain maailmalle kansainvälisiin kokouksiin, joita kertyy kutakuinkin 600.

Kokoukset ja tapaamiset ovat kuitenkin vain pieni osa kansainvälistä yhteistyötä. Paljon enemmän aikaa käytetään työhön, joka tehdään verkossa. Tänä päivänä voi odottaa viestejä milloin mistäkin puolelta maailmaa ja mihin vuorokauden aikaan tahansa. Ajalla ja paikalla ei juuri ole merkitystä, kun kommentoidaan papereita, vaihdetaan tietoa, jaetaan kokemuksia tai kysytään neuvoa.

Tarvitsemme ajantasaiset ja tehokkaat kommunikaatio- ja muut työvälineet, jotta voimme hyödyntää osaamistamme ja verkostojamme kansainvälisellä kentällä. Sähköpostitulvan keskellä herää kysymys, olisiko kansainvälisessä työssä aika siirtyä enenevässä määrin yhteistyöverkostoille avoimiin wiki-alustoihin? Ja voisiko sosiaalisen median ja verkkoympäristöjen mahdollisuuksia hyödyntää entistä enemmän?

Tehokkaita välineitä ja vuorovaikutteisuutta tarvitaan, ehdottomasti. Ne eivät kuitenkaan poista sitä, että yksittäisen asiantuntijan on paneuduttava entistä laajempiin, moniulotteisempiin ja vaikeampiin asiakokonaisuuksiin ja otettava kantaa niiden mittaamista koskeviin ratkaisuihin ja pelisääntöihin – joukkuepelaajana globaalilla areenalla.

*Hilka Vihavainen
Tilastotuotannon ylijohdaja*

	Bkt:n vuosi- muutos, %	Teollisuus- tuot. vuosi- muutos, %	Yhden- muk. inflaatio, %	Työttö- myys- aste, %
	4. nelj. 2011	helmik.	maalisk.	maalisk.
Suomi	1,4	-1,7	2,9	7,5
Alankomaat	-0,6	6,7	2,9	5,0
Belgia	1,0	-4,7	3,1	7,3
Espanja	-0,2	-5,1	1,8	24,1
Irlanti	0,7	-3,2*	2,2	14,5
Italia	-0,9	-6,8	3,8	9,8
Itävalta	1,2	-0,7	2,7	4,0
Kreikka	-7,5	-8,5	1,4	21,7*
Kypros	-0,7	-12,9	3,5	10,0
Luxemburg	0,8	-11,1	2,9	5,2
Malta	-0,1	-11,4	2,4	6,8
Portugali	-2,6	-5,7*	3,1	15,3
Ranska	1,0	-1,3	2,6	10,0
Saksa	1,5	-0,1	2,3	5,6
Slovakia	3,4	8,4	3,9	13,9
Slovenia	-2,8	-0,4	2,4	8,5
Viro	4,5	-6,1*	4,7	11,7*
Euroalue	0,3	-1,9	2,7	10,9
Britannia	0,4	-3,1	3,4*	8,2*
Bulgaria	0,3	-5,5	1,7	12,6
Latvia	5,7	7,3	3,2	14,6*
Liettua	3,9*	5,9*	3,7	14,3*
Puola	4,4	2,1*	3,9	10,1
Romania	1,9	-1,9	2,5	7,5
Ruotsi	1,1	-5,6	1,1	7,3
Tanska	1,5	3,1	2,7	8,1
Tšekki	0,3	0,3	4,2	6,7
Unkari	1,4	-3,5	5,5	11,2
EU27	0,6	-1,7	2,9	10,2
Norja	1,5	3,2	0,5	3,2*
Sveitsi	1,3	-0,8*	-1,0	3,8*
Venäjä	4,6	2,5*	3,7	6,5
Yhdysvallat	2,1*	3,7*	3,0	8,2
Japani	-0,6	14,7*	0,6	4,5*

Lähteet: Eurostat, OECD, Venäjän tilastovirasto, US Bureau of Labour Statistics

*** POIKKEUKSET:**
Bkt (vuosimuutos): Liettua ja Yhdysvallat 1.neljännes 2012.
Teollisuustuotanto (vuosimuutos): Irlanti, Portugali, Viro, Liettua, Puola, Venäjä, Yhdysvallat ja Japani maaliskuuta 2012; Sveitsi 3. neljännes 2011.
Yhdenmuk. inflaatio (vuosimuutos): Britannia helmikuuta 2012.
Työttömyysaste: Japani helmikuuta 2012; Kreikka, Britannia ja Norja tammikuuta 2012; Viro, Latvia ja Liettua joulukuuta 2011; Sveitsi 4. neljännes 2011.

Top 10 viejää 2011

	Viennin arvo USD	%-osuus kokonaisviennistä	%-muutos 2010-11
1. Kiina	1 899	10,4	20
2. USA	1 481	8,1	16
3. Saksa	1 474	8,1	17
4. Japani	823	4,5	7
5. Alankomaat	660	3,6	15
6. Ranska	597	3,3	14
7. Etelä-Korea	555	3,0	19
8. Italia	523	2,9	17
9. Venäjä	522	2,9	30
10. Belgia	476	2,6	17

Lähde: World Trade 2011, Prospects for 2012. Press Release 12.4.2012. World Trade Organisation

WTO: Maailmankaupan kasvu vaisua tänä vuonna

Maailmankaupan kasvu jää tänä vuonna 3,7 prosenttiin, ennustaa maailman kauppajärjestö WTO. Vuonna 2011 vuonna kasvua kertyi 5 prosenttia ja sitä edellisenä miltei 14 prosenttia. Maailmankaupan arvo ylsi viime vuonna 17 779 miljardiin dollariin. Ensi vuonna kasvu kiihtyy WTO:n arvion mukaan 5,6 prosenttiin.

Nousevat taloudet vauhdittavat maailmankaupan kasvua. Viime vuonna Intian viennin volyymi kasvoi reilut 16 prosenttia ja tuonnin 6,6 prosenttia. Kiinan viennin volyymi kasvoi 9,2 prosenttia ja tuonnin 9,7 prosenttia. Afrikan vienti väheni kaikkiaan -8,3 prosenttia vuonna 2011. Libyan konflikti vaikutti Afrikan viennin supistumiseen eniten, sillä Libyan öljykuljetukset vähenivät arviolta 75 prosenttia viime vuoden aikana.

Kiina maailman suurin viejä

Kiina oli WTO:n mukaan viime vuonna ylivoimaisesti suurin vientimaa maailmassa. Sen viennin arvo kasvoi 20 prosenttia 1 899 miljardiin dollariin. USA:n viennin arvo oli 1 481 miljardia dollaria. Kolmanneksi suurin viejä oli Saksa, jonka viennin arvo oli lähes samoissa lukemissa kuin USA:n, eli 1 474 miljardia dollaria. Japanin vienti ylsi 823 miljardiin dollariin.

EU:n vienti kasvoi 19 prosenttia ja oli 2 131 miljardia dollaria. EU:n tuonnin arvo oli 2 344 miljardia dollaria. Maittain tarkasteltuna USA oli vuonna 2011 suurin tuoja 2 265 miljardilla dollarilla. ■

Lähde: World Trade 2011, Prospects for 2012. Press Release 12.4.2012. World Trade Organisation

ILO: Työttömiä 202 miljoonaa

ILOn tuoreen raportin mukaan maailmassa oli 196 miljoonaa ihmistä työttömänä vuonna 2011. Kuluva vuonna määrän arvioidaan kohoavan 202 miljoonaan. Euroopassa työllisyys alkaa ILO:n mukaan parantua vasta vuonna 2016.

Ainoastaan kuudessa kehittyneessä

maassa työllisyysaste on kohonnut vuodesta 2007: Itävallassa, Saksassa, Israelissa, Luxemburgissa, Maltalla ja Puolassa. ■

Lähde: World of Work Report 2012. ILO

Niukka lainaraha hidastaa Euroopan elpymistä

Finanssimarkkinat ovat edelleen vähintäänkin avainasemassa talouden kehityksessä. Pankkien väistämätön rakennemuutos on Euroopassakin viimein vauhdittunut, ja tämän vaikutukset reaalitalouteen alkavat näkyä. Pankit supistavat taseitaan, karsivat toimintojaan, kehittävät varainhankintaansa ja uudistavat liiketoimintastrategioitaan.

Ilmeisenä vaarana on se, että lainamarkkinat supistuvat pelättyä enemmän, mikä rajoittaisi kysynnän ja talouden elpymistä.

Kansainvälisen valuuttarahaston tuoreen selvityksen mukaan Euroopan pankit leikkaavat taseitaan vähintäänkin 2 000 miljardin euron edestä vuoden 2013 loppuun mennessä. Arviolta neljäsosa tästä tapahtuu lainanantoa vähentämällä.

Toisin sanoen Euroopan pankit ovat nyt sopeutumassa siihen rooliin, jonka muuttunut markkina ja uusi sääntelyilmasto niille osoittavat.

Pankit mielellään arvostelevat etenkin kiristyvän sääntelyn vaikutuksia. Esimerkiksi finanssialan kansainvälinen etujärjestö IIF on varoitellut, että pankeille asetetut uudet pääoma- ja likviditeettivaatimukset nostavat lainarahan hintaa ja hidastavat talouden kasvua. Sääntelyn kiristäminen voi vaikeuttaa myös kansainvälisen kaupan rahoitusta.

Pankit ovat tarkistaneet luotonantokriteereitään, minkä takia etenkin pienten ja keskusuurten yritysten lainatarpeista ja rahoitustilanteesta ollaan nyt huolestuneita. Rahoituksen niukentuminen saattaa olla osasy siihen, että EU-alueen investointiaste on pudonnut ennätyksellisen alas.

Finanssialan supersykli kesti 1980-luvulta aina vuonna 2007 käynnistyneeseen finanssikriisiin saakka. Tämän syklin yllilyöntejä korjaillaan edelleen niin finanssialalla kuin reaalitaloudessa. Kiristyvän sääntelyn ohella etenkin talouden kasvun hyöttäminen on ollut myrkyä pankeille.

Veronmaksajat ja keskuspankit ovat viime vuosina tukeneet Euroopan pankkeja huomattavalla summalla. IMF:n arvion mukaan yksinomaan veronmaksajien tarjoama pankkituki nousee jo noin

1 600 miljardiin euroon. Toistaiseksi on hyvin vähän merkkejä siitä, että tämä pankkien tukeminen olisi vähitellen alkanut helpottaa reaalitalouden rahoitustarpeita.

Keskuspankkien poikkeuksellisia kriisitoimia on arvosteltu niin Euroopassa kuin Yhdysvalloissa. Saksan keskuspankin pääjohtaja **Jens Weidmannin** mukaan Euroopan keskuspankin kriisitoimet uhkaavat hidastaa pankkien ja valtioiden väistämättömiä rakenteellisia korjaustoimia.

USA:ssa republikaanien kongressiedustaja **Ron Paul** kritisoi äskettäin rajusti Yhdysvaltain keskuspankin toimia. Hänen mukaansa yritykset ja pankit ovat kriisivuosina tulleet aivan liian riippuvaisiksi keskuspankin tarjoamasta halvasta rahasta ja markkinat odottavat keskuspankilta aina vain uusia elvytystoimia.

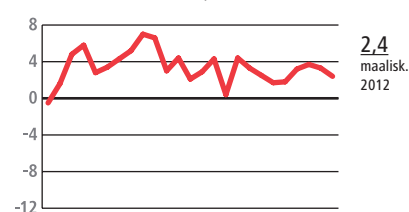
Finanssikriisin vaikutukset sijoittajien toimintaympäristöön voivat olla pitkäaikaisia. Turvallisten sijoituskohteiden määrä on vähentynyt samalla, kun niiden kysyntä on kasvanut. Kriisivaltioiden rahoituksen osalta on alettu puhua jopa menetetystä sijoittajasukupolvesta.

Euroopassa kansainväliset sijoittajat ovat alkaneet vetäytyä kriisivaltioiden rahoittamisesta. Etenkin Espanjan ja Italian valtioiden joukkovelkakirjamarkkinat ovat jääneet pitkälti kotimaisten pankkien sijoitusten varaan. Näiden sijoitusten takana on puolestaan EKP:n pankeille tarjoama lainarahoitus, jonka riittävydestä ollaan huolestuneita.

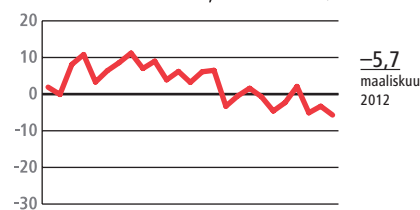
Myös finanssimarkkinoiden integroituminen on hidastunut, mikä on merkinnyt takapakkia viimeisten vuosikymmenien aikana tapahtuneelle kehitykselle. Karsissaan vähemmän oleellisia toimintojaan monet pankit ovat luopuneet ulkomaisista tytäryrityksistään.

Finanssialan roolin optimointi on haaste. Ennen kriisiä finanssiala nousi monissa maissa liian suureksi suhteessa reaalitalouteen ja bruttokansantuotteeseen. Toisaalta finanssialan dynamiikan katoaminen saattaa olla keskeinen syy siihen, että talouden elpyminen finanssikriisistä on vanhoissa teollisuusmaissa ollut kovin hidasta. ■

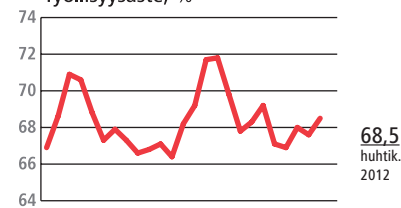
Kokonaistuotanto, vuosimuutos %

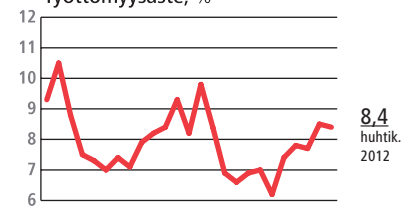
Teollisuustuotanto, vuosimuutos %

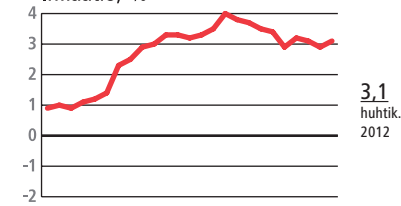
Työllisyysaste, %

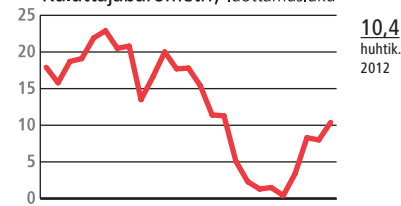
Työttömyysaste, %

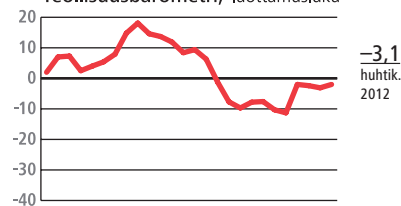
Inflaatio, %

Kuluttajabarometri, luottamusluku

Teollisuusbarometri, luottamusluku

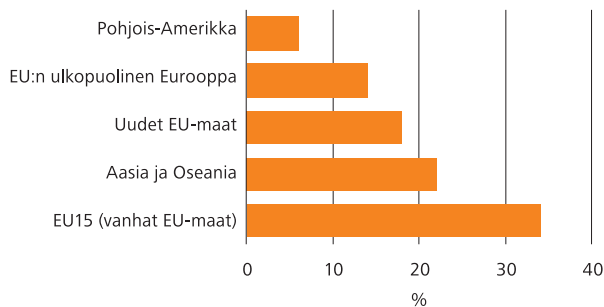

Viimeisen 24 kuukauden muutos Suomessa

Suomalaisyrityksillä lähes 600 000 työntekijää ulkomailla

Henkilöstö tytäryhtiöissä ulkomailla tärkeimmillä alueilla vuonna 2010

Lähde: Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla 2010. Tilastokeskus.

Suomen kauppataase on jo jonkin aikaa ollut miinuksella. Kaukana ovat ajat, jolloin ulkomaankauppa oli reilusti ylijäämäistä ja vienti veti.

Yritystoiminnan kansainvälistyminen ja uudet markkinat ovat muuttaneet myös ulkomaankaupan toimintalogiikkaa. Kuluttajille valmiiden lopputuotteiden liikkuminen maasta toiseen eli perinteisen tavarakaupan rooli on vähentynyt.

Suuri osa ulkomaankaupasta koostuu nykyisin erilaisista välituotteista, joista lopputuote valmistetaan esimerkiksi Kiinassa. Välituotteiden valmistuksessa globaalit tuotantoketjut ja niiden trimmaaminen ovat hallitsevassa asemassa. Kilpailu tuotteissa ja niiden komponenteissa on kovaa, ja valmistusmaan on oltava jo määritelmän mukaan

kilpailukykyinen. Lisäksi kansainvälistyminen ja viestintäteknologian kehitys ovat heijastuneet palvelujen ulkomaankaupan vahvana kasvuna.

Suurien monikansallisten yritysten toimintamalli edellyttää yleensä kattavaa tytäryritysverkostoa ainakin niissä maissa, joissa liiketoimintaa aktiivisesti harjoitetaan. Kilpailu asiakkaista edellyttää yrityksiltä läsnäoloa esimerkiksi myyntiin tai huoltoon liittyvissä asioissa. Eriytyisen tärkeää tämä on nopeasti kasvavilla markkinoilla ja alueilla.

Myös monet suomalaisyritykset ovat joko perustaneet tai muuten hankkineet ulkomailta omistukseensa koko joukon yrityksiä – eli investoineet ulkomaille. Tämä on usein järjeenkäypää; tuotanto ja markkinat ovat lähelläkin ja tukevat toisiaan.

Suomalaiset yritykset ovat varsin kansainvälisiä. Tuoreen tilaston mukaan lähes 5 000 suomalaista yritystä toimi ulkomailla vuonna 2010, yhteensä 118 maassa. Yritykset työllistivät ulkomailla yhteensä lähes 600 000 henkilöä.

Laaja ulkomailla toimiva ja näitä markkinoita palvelevalla yritysverkosto vaikuttaa myös tilastojen tulkintaan. Osasyynä vientimme alamäkeen on se, että yhä useammin yritystoiminnan kaikki vaiheet tapahtuvat ulkomailla eivätkä tavat tai palvelut missään vaiheessa poistu Suomesta eli kirjaudu vienniksi.

On hyvä muistaa, että tavoitteena yritystoiminnalla ulkomailla on tuottaa voittoa eli saada tuottoa investoinnille. Tämä toimintamalli on siis jo lähtökohdiltaan globaali perinteisen kotimaasta tapahtuvan vientitoiminnan sijaan. ■

Samuli Rikama

Yhä useammin yritystoiminnan kaikki vaiheet tapahtuvat ulkomailla eivätkä tavat tai palvelut kirjaudu Suomen vienniksi.

Tilastokeskus kouluttaa

Syyskauden 2012 kurseja

ESDS Koulutusta Eurostatin tilastoista (veloitukseton)
13.9.2012

BKT ja muut talouden kuvaajat
20.9.2012

Suuret muutokset Suomen työelämässä
25.9.2012

Tilastojen kansainväliset tietolähteet
27.9.2012

Tilastolliset peruskäsitteet – käytännönläheinen kertauskurssi
2.10.2012

Tilastojen kotimaiset tietolähteet
4.10.2012

*Learn to know and understand the Finnish way of life
Training course on the time-use patterns of Finns over the last few decades*
19.10.2012

Tilastollisen analyysin menetelmät ja apuvälineet
6.11.2012

Ajankohtaista asuntomarkkinoilta
13.11.2012

Rahavirrat kansantaloudessa
20.11.2012

Johdatus ruutuaineistojen käyttöön
11.12.2012

*Kurssit järjestetään Tilastokeskuksessa osoitteessa
Työpajankatu 13, 00580 Helsinki.*

*Kurssikuvaukset, ohjelmat ja hintatiedot
päivitetään kotisivullemme: tilastokeskus.fi/koulutuspalvelut*

*Lisätietoja:
koulutuspalvelut@tilastokeskus.fi
puh. (09) 1734 2345, 1734 2529 tai 1734 3681*

Ulkomaankaupassa on hintaongelma

Suomen kauppataseeseen paljon huolta herättäneen heikkenemisen syynä ei ole ollut vain viennin määrän supistuminen. Kyse on ollut yhtä lailla tuontihintojen noususta ja vientihintojen heikosta kehityksestä.

Suomen ulkomaankaupan vaihtosuhte, vientihintaindeksin suhde tuontihintaindeksiin, on heikentynyt jo pitkään. Viime vuonna myös kauppatase, tavaraviennin arvo miinus tavaratuonnin arvo, kääntyi negatiiviseksi kahdenkymmenen positiivisen vuoden jälkeen.

Kauppataseen ylijäämä oli vuosina 1991–2010 yhteensä 134 miljardia euroa, keskimäärin 6,7 miljardia euroa vuodessa. Vuoden 2011 kauppataseen alijäämä oli 3,6 miljardia euroa.

Tullin ulkomaankaupan maaliskuun ennakkotietoja uutisoitiin toukokuun alussa: ”Elektroniikka- ja metsäteollisuuden ongelmat ja niiden viennin supistuminen ovat painaneet kauppatasetta alijäämäiseksi”. Alijäämän syy ei kuitenkaan ole yksinomaan viennin määrän supistuminen vaan yhtä lailla epäsuotuisa hintakehitys.

Nordean ekonomisti **Pasi Sorjonen** selventää asiaa ansiokkaasti blogissaan 4.5.2012. Hän toteaa ”Kauppatase on nimenomaan kauppaylijäämän arvon mittari. Sen kehitys riippuu sekä tavarakaupan määrän että hintojen muutoksista. Jos haluamme luotettavasti arvioida, miksi Suomen kauppatase painui pitkistä ai-

kaa alijäämäiseksi, meidän on jaoteltava tavarakaupan muutokset kahteen osaan – määrien ja hintojen muutoksiin”.

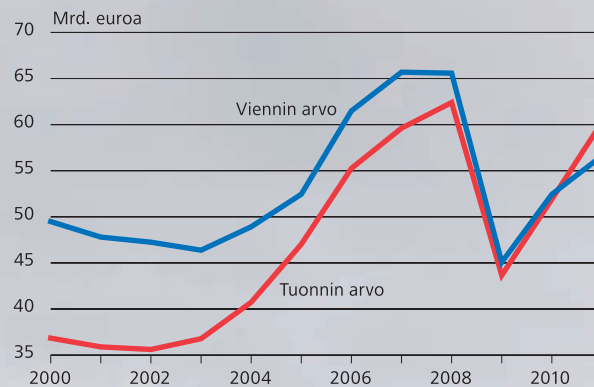
Vientimäärien lisäksi hinnat ovat laskeneet

Suomen ulkomaankaupassa on ollut viime vuosina sekä hinta- että määräongelma. Viennin määrän vähenemisen lisäksi

ongelma on ollut vientituotteiden hintojen lasku tai paikoillaan pysyminen.

Elektroniikkateollisuuden hinnat ovat laskeneet jyrkästi, ja metsäteollisuuden vientihinnat ovat alemmalla tasolla kuin vuosikymmen sitten. Samaan aikaan tuontihinnat, erityisesti energian hinnat, ovat nousseet nopeasti. Kauppataseen heikkenemisen syynä on ollut yhtä lailla tuontihintojen nousu kuin vien-

Tavaraviennin ja -tuonnin nimellisarvon kehitys 2000–2011

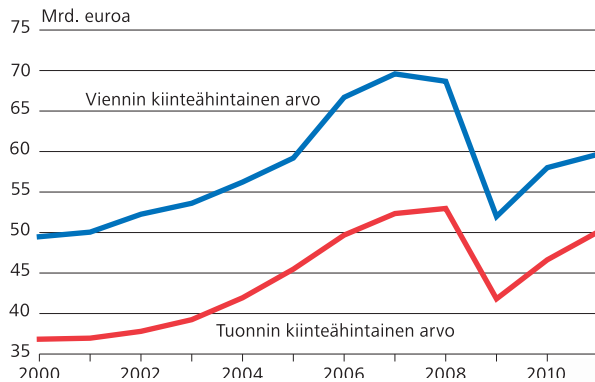

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 1

Mediassa on kuvattu kauppatase ongelmaa hiljenevillä satamilla. Vientiä kuitenkin on edelleen, mutta hintakehitys on ollut Suomelle varsin epäedullista.

Tavaraviennin ja -tuonnin arvon kehitys kiintein hinnoin 2000–2011

Lähde: Tulli

nin määrän ja hintojen huono kehitys. Kuviossa 1 on esitetty Suomen viennin ja tuonnin nimellisarvojen kehitys vuosina 2000–2011. Viennin arvo oli suurempi kuin tuonnin arvo lukuun ottamatta vuotta 2011. Kun tuonnin ja viennin arvot deflatoidaan kiinteähintaisiksi vuoden 2000 euroiksi, muuttuu kuva entistä positiivisemmaksi ja myös vuosi 2011 muuttuu ylijäämäiseksi (Kuvio 2). Samanlainen kehitys on jatkunut myös vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä.

Vuoden 2011 vienti- ja tuontilukujen vertaaminen vuosien 2006–2008 euroihin antaa hieman vääran kuvan Suomen ulkomaankaupan kehityksestä pitkällä aikavälillä. Näinä vuosina viennin ja tuonnin arvo oli poikkeuksellisen korkealla tasolla. Vuoden 2011 viennin

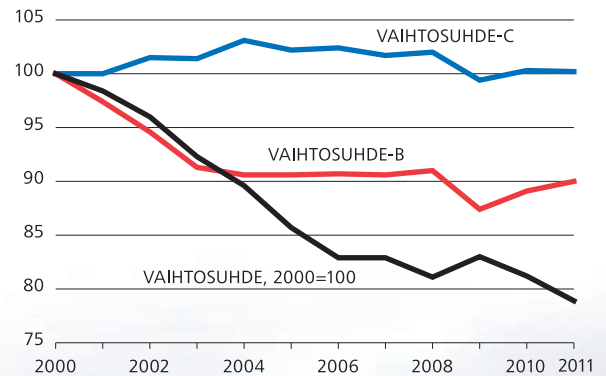
ja tuonnin arvot ovat paremmin pitkän aikavälin trendin tasolla kuin vuosien 2006–2008 ulkomaankaupan luvut.

Energian ja elektroniikan hinnat heikentäneet vaihtosuhdetta

Myös vaihtosuhteen heikkeneminen koko tämän vuosituhatosen on johtunut pääosin kahden toimialan hintakehityksestä. Tuontienergian hinta on noussut ja elektroniikkateollisuuden hinnat ovat laskeneet. Tämä näkyi hyvin kuviossa 3, jossa on esitetty Suomen virallinen vaihtosuhteindeksi, vaihtosuhte ilman tuontienergiaa ja vaihtosuhte ilman tuontienergiaa ja vientielektroniikkaa.

Suomi tarvitsee nyt vientisektorin, jossa sekä hinnat että määrät nousivat. Tuotannon jalostusarvoa pitäisi nostaa nykyisestä raaka-ainevaltaisesta viennistä korkeamman teknologian vientiin. Nokian loistovuosina kännyköiden hinnat laskivat, mutta samaan aikaan niiden

Suomen virallinen vaihtosuhteindeksi (2000=100), vaihtosuhte laskettuna ilman tuontienergiaa (B) ja ilman tuontienergiaa ja vientielektroniikkaa (C)

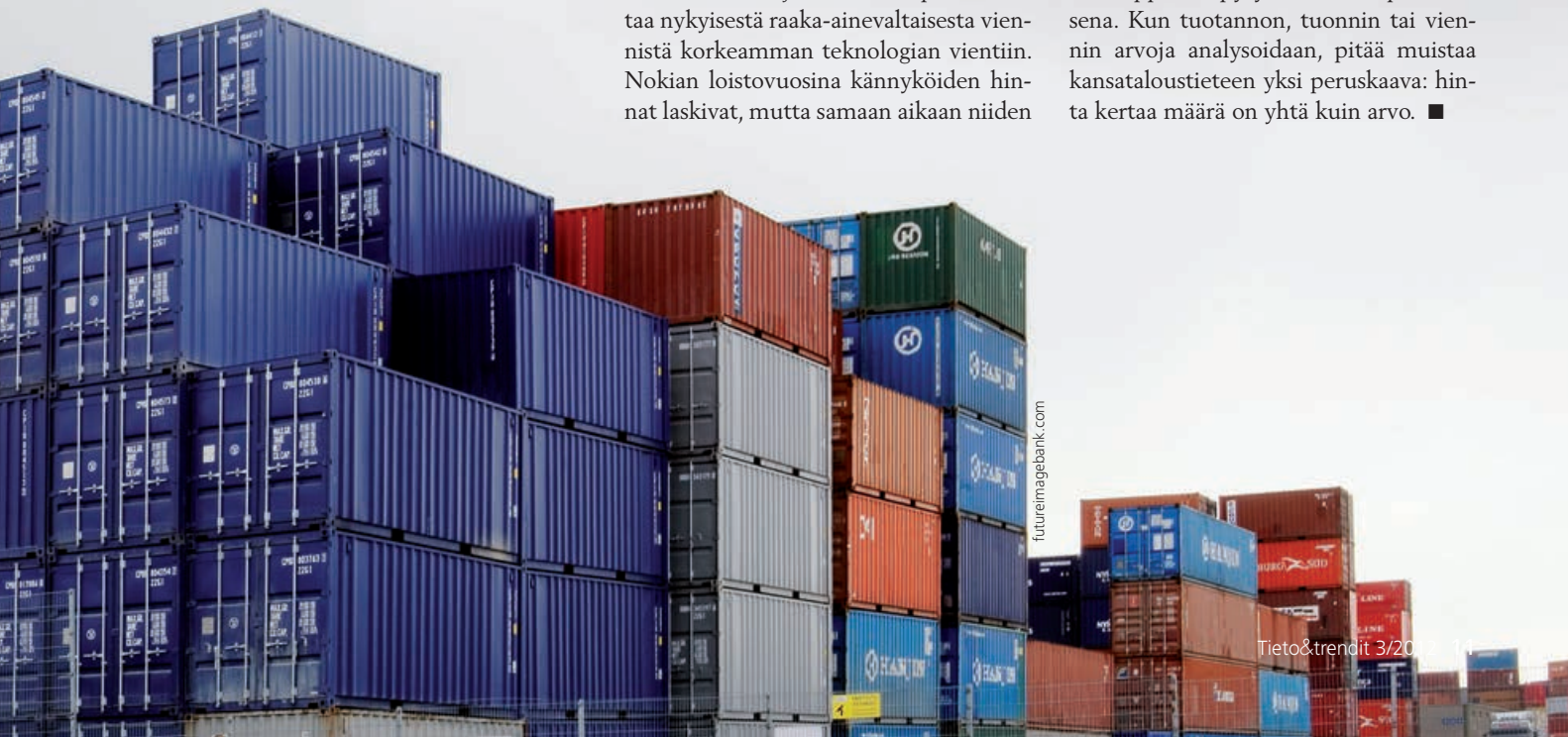
Lähde: Tulli, Tilastokeskus

Kuvio 3

Tilastokeskuksen hinta-asiantuntija Ilkka Lehtinen osoittaa laskelmallaan, kuinka suuri vaikutus kauppataaseeseen on ollut energian kallistumisella ja elektroniikan halpenemisellä.

viennin valtavan määrän nousun ansiosta kauppataase pysyi kirkkaasti positiivisena. Kun tuotannon, tuonnin tai viennin arvoja analysoidaan, pitää muistaa kansantaloustieteen yksi peruskaava: hinta kertaa määrä on yhtä kuin arvo. ■

futureimagebank.com

Markku Hirvonen

Veropohja murenee

ulkomaisen työvoiman verottomuuden ja alipalkkauksen takia

Suomessa toimii satoja työpalveluja tarjoavia ulkomaisia yrityksiä, joiden toiminnasta verohallinto ei käytännössä tiedä mitään, Markku Hirvonen kirjoittaa.

Suomessa työskenteli noin 31 000 lähetettyä työntekijää vuonna 2010. Heistä kaksi kolmasosaa oli Virossa, seuraavaksi suurimmat ryhmät olivat Puolasta ja Saksasta.

Valtaosa lähetetyistä työntekijöistä työskentelee rakennuksilla aliurakoitsijana toimivan ulkomaisen työnantajan palveluksessa, muutamia tuhansia metallialan alihankkijoiden palkkalistoilla.

Lähetettyjen työntekijöiden määrä lähti voimakkaaseen kasvuun 2000-luvun puolivälissä EU:n laajentumisen jälkeen. Alkuvaiheessa suuri osa Balti-

Säännösten ja valvonnan puutteet ulkomaisen työvoiman käytössä voivat pienentää Suomen veropohjaa 600–700 miljoonalla eurolla vuodessa sekä suoranaisesti verottamatta jääneinä palkkoina että välillisesti työntekijöiden alipalkkauksen seurauksena. Tuoreen selvityksen mukaan ongelmat liittyvät erityisesti Suomeen lähetettyihin työntekijöihin, jotka työskentelevät ulkomailla olevan työnantajan palveluksessa.

an maista tulevista työntekijöistä oli kotimaassaan olevan työvoiman vuokrausyrityksen suomalaisen työnantajan käyttöön vuokraamia. Vuokratyöntekijöiden verotusta koskevien säännösten tiukennuttua vuonna 2007 vuokratyönteko on korvautunut suurelta osin ainakin muodollisesti itsenäisellä aliurakoinnilla.

Työntekijät kadoksissa verottajalta

Lähetetyn työntekijän pitäisi maksaa veronsa Suomeen, mikäli oleskelu tääl-

lä ylittää kuusi kuukautta. Poikkeuksena ovat vuokratyöntekijät, joiden verovelvollisuus Suomessa alkaa heti työskentelyn alussa silloin, kun Suomen ja ao. valtion kanssa solmitussa verosopimuksessa on ns. vuokratyöpykälä.

Verovelvollisuuden käytännön toteuttamista haittaa merkittävästi se, ettei lähetettyjen työntekijöiden työnantajalla ole Suomessa ennakonpidätysvelvollisuutta, jollei sille synny tänne kiinteää toimipaikkaa. Esimerkiksi Suomen ja Viron välisen verosopimuksen mukaan urakointikohde muodostaa

kiinteän toimipaikan, jos toiminta kestää yli kuusi kuukautta.

Suomessa veronalaista palkkaa saavan lähetetyn työntekijän oletetaan hakevan itse ennakkoveroja verotoimistosta silloin, kun hänen työnantajallaan ei ole täällä ennakonpidätysvelvollisuutta. Järjestelmä ei ole osoittautunut kovin toimivaksi. Vuonna 2011 elokuun loppuun mennessä vain 196 vuokratyöntekijää oli itse oma-aloitteisesti hakenut ennakon määräämistä.

Vuonna 2010 Suomessa työskennelleestä 31 000 lähetystä työntekijästä enintään 7 000:n tiedot löytyvät verohallinnon tietokannasta työnantajien antamien vuosi-ilmoitusten perusteella. Osa puuttuvista työntekijöistä on niitä, jotka eivät ole Suomeen verovelvollisia sen vuoksi, ettei heidän työnantajallaan ole Suomessa kiinteää toimipaikkaa ja työntekijän Suomessa työskentely kestää alle puoli vuotta. Näiden osuus ei kuitenkaan voi olla kovin suuri.

Käytännössä ei ole uskottavaa, että lähtömaista saapuisi Suomeen puolen vuoden välein uusiutuva tuhansien työntekijöiden ja satojen työnantajajayritysten joukko. Valtaosa vajauksesta selittynee työnantajilta puuttuvalla ennakonpidätysvelvollisuudella ja sillä, ettei verohallinnolla ole käytännössä kovinkaan hyviä mahdollisuuksia valvoa sen enempää työntekijöiden kuin heidän työnantajiansa Suomessa oloaikojen kestoja.

Suomen tarkimmin valvotulla työmaalla Olkiluodossa toimi vuosina 2006–2011 yli 300 ulkomaista yritystä, jotka eivät rekisteröityneet mihinkään verohallinnon rekisteriin.

Yritysten rekisteröinti ja verovalvonta vuotavat

Verohallinto törmää lähetettyjen työntekijöiden työnantajien valvonnassa monen tyyppisiin ongelmayrityksiin:

- yrityksiin, jotka eivät ole lainkaan rekisteröityneet verohallinnon rekistereihin,
- yrityksiin, jotka ovat rekisteröityneet, mutta eivät anna ilmoituksia ja
- yrityksiin, jotka antavat puutteellisia tai virheellisiä ilmoituksia.

Suuri osa varsinkin rakennusalalla toimivista ulkomaisista yrityksistä hakeutuu ennakkoperintärekisteriin vapautuakseen itselleen maksettavista työkorvauksista perittävistä lähdeverosta. Ns. valkokau-

lustoimialojen yritykset ovat kuitenkin ennakkoperintärekisteröintivelvoitteen ulkopuolella ja esimerkiksi it-alan yrityksen ei tarvitse vaatia alihankkijoiltaan minkäänlaista rekisteröitymistä Suomen verohallinnon rekistereihin.

Rekisteröinti ei ole läheskään täydellistä edes työvoimavaltaisilla aloilla. Suomessa toimii vuosittain satoja työpalveluja tarjoavia ulkomaisia yrityksiä, joiden toiminnasta verohallinto ei käytännössä tiedä mitään. Kuvaavaa on, että Suomen tarkimmin valvotulla työmaalla Olkiluodossa on vuosina 2006–2011 toiminut kulkulupatietojen perusteella yhteensä yli 300 ulkomaista yritystä, jotka eivät ole rekisteröityneet mihinkään verohallinnon rekisteriin. Kaikista suomalaisen y-tunnuksen vuosina 2006–2010 saaneista 6 500 ulkomai-

sesta yrityksestä 2 200 on jäänyt verohallinnon rekistereiden ulkopuolelle.

Rekisteröinti ei takaa sitä, että yritys tulisi käytännössä verovalvonnan piiriin. Vuonna 2008 toimintansa aloittaneita virolaisia rakennusyrityksiä koskevan selvityksen mukaan vain kolmasosa rekisteröityneistä 331 yrityksestä jätti rekisteröitymistä seuraavana vuonna kuusi-, vuosi- tai veroilmoituksia. Ilmoittaneistakin veroja tai työnantajasuorituksia maksoi vain puolet. Kaikista verohallinnon rekistereihin toimiviksi kirjatuisista vajaasta 4 000 ulkomaisesta yhteisöstä alle kymmenes oli ilmoittanut tilinpäätöstietonsa vuonna 2009.

Ilman verotarkastusta verohallinnolla ei ole mahdollisuutta varmistua siitä, että annettuihin ilmoituksiin sisältyvät kaikki työntekijät, eikä varsinkaan

Lehtikuva Oy

siitä, että ilmoitetut palkkatiedot pitävät paikkansa. Olkiluodon työmaan kulkulupatietojen ja siellä toimivien yritysten antamien vuosi-ilmoitusten ristikontrollissa vuosi-ilmoituksia havaittiin puuttuvan vuonna 2010 lähes 600:lta rekisteröityneiden yritysten työntekijältä.

Työehtoja poljetaan systemaattisesti

Lähetettyihin työntekijöihin tulisi soveltaa Suomessa voimassa olevaa työlainsäädäntöä ja työsuhteen vähimmäisehtoja. Käytännössä näin ei tapahdu vaan työsuhteen ehtoja poljetaan yleisesti.

Valvontavastuuseen asetetuilla työsuojeluviranomaisilla ei ole riittäviä keinoja selvittää tosiasiallisesti sovellettuja palkkausta ja työaika koskevia työsuh-

teen ehtoja palkka- ja työaikakirjanpidon puutteiden sekä ulkomaisen työnantajan edustajan asettamista koskevien laiminlyöntien vuoksi. Vaatimus lähetettyjen työntekijöiden työnantajan Suomessa olevasta edustajasta ja tälle asetusta asiakirjojen säilytys- ja selvitysvelvollisuudesta on jäänyt lähes muodollisuudeksi. Etelä-Suomen aluehallintoviraston vuonna 2010 tarkastamista 135 kohteesta vain 41 prosenttia oli täyttänyt edustajan asettamiseen ja tietojen säilyttämiseen liittyvät velvollisuutensa.

Vuonna 2010 työsuhteen vähimmäisehtojen voitiin todeta Etelä-Suomen alueella olevan kunnossa vain joka kolmannessa kaikista työsuojeluviranomaisten tarkastamista ulkomaalaisesta työvoimaa käyttävistä kohteista. Lähetettyjen työntekijöiden kohdalla vä-

himmäisehdoista poikkeaminen on systemaattista. Verohallintoon ilmoitettujen vuokratyöntekijöiden palkkatietojen mukaan näiden keskimääräinen tuntipalkka vuonna 2010 oli säännölliseen työaikaan sisältyvien työtuntien mukaan laskettuna 8,31 euroa – todennäköiset ylityötunnit huomioon ottaen todellisuudessa tätä selvästi pienempi.

Vaikka voitaisiin todeta, että vähimmäisehdoista on poikettu, lainsäädäntö jättää räikeimpiä työsyryntätapauksia lukuun ottamatta tilanteen korjaamisen työntekijän itsensä asiaksi. Yleensä järjestäytymättömän, palkkaukseensa suhteellisen tyytyväisen ja työnantajastaan riippuvaisen ulkomaalaisen työntekijän kohdalla ajatus vahingonkorvauksenteen nostamisesta työnantajaa vastaan on epärealistinen. Räikeimpiä alipalkkausta- ▶

Lähetettyjä työntekijöitä koskevan säännösten ja valvonnan puutteista aiheutuvat suoranaiset veromenetykset, esimerkkilaskelma

Eläketurvakeskuksen saamat lähetettyjä työntekijöitä koskevat ilmoitukset 2009	14 400
ETK:n saamat lähetettyjä työntekijöitä koskevat ilmoitukset 2010	23 500
Yhteensä ilmoituksia 2009–2010	37 900
Arvio Suomessa 2010 työskennelleistä (oletus: puolet 2009 todistuksen saaneista jatkanut 2010)	31 000
Verohallinnon tietokannassa 2010	7 000
Puuttuu verohallinnon tiedoista	24 000
Oletus: 2/3 puuttuvista tosiasiallisesti verotettavia	16 000
Verohallintoon ilmoitettujen lähetettyjen työntekijöiden keskipalkka 2010	21 560
Em. keskipalkan perusteella laskettu verohallinnon tiedoista puuttuvien palkkasumma	344 960 884

Lähetettyjen työntekijöiden alipalkkauksesta aiheutuva vajuus Suomen veropohjassa

Verohallintoon ilmoitettujen lähetettyjen työntekijöiden palkat v. 2010	150 000 000
Arvio verohallinnon tietokannasta puuttuvien Suomessa verovelvollisten lähetettyjen työntekijöiden palkoista	345 000 000
Suomessa veronalaiset palkat yhteensä	495 000 000
Lähetetyille työntekijöille TES:n mukaan kuuluvien palkkojen määrä, jos oletetaan että alipalkkaus on 40 %	825 000 000
TES:n mukaisten ja tosiasiallisesti maksettujen palkkojen erotus	330 000 000

Laskelmassa tehdyillä oletuksilla ulkomaisen työvoiman käyttöön liittyvän säännösten ja sen valvonnan puutteiden seurauksena Suomen veropohjasta olisi vuonna 2010 puuttunut yhteensä 675 miljoonaa euroa. Tämä merkitsisi 100 – 150 miljoonan euron suoranaista vajuutta verotuloissa sekä lähetettyjen työntekijöiden työnantajayrityksille useiden satojen miljoonien eurojen kilpailuetua Suomessa verotettujen ja työehtosopimusten mukaisia palkkoja saaneiden työntekijöiden työnantajiin verrattuna.

Alle 200 vuokratyöntekijää oli oma-aloitteisesti hakenut ennakkoveron määräämistä itselleen.

pauksia on viety oikeuteen kiskonnantapaisena työsyryntänä, mutta niiden lukumäärä on täysin marginaalinen alipalkkauksen kokonaismäärään verrattuna eikä lieväksi jääneellä tuomiokäytännöllä ole ennaltaehkäisevää vaikutusta.

Puutteellinen säännöstö vääristää myös kilpailua

Ulkomaisen työvoiman käyttöä koskevia säännöksiä on muutettu useita kertoja viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana. Säännökset valmistellaan eri ministeriöissä, ja niiden toteutumista valvomas- sa on lukuisia eri viranomaisia. Lopputuloksena on koordinoimaton ja heikosti toimiva kokonaisuus, jossa monet säännökset ovat jääneet kuolleiksi kirjaimiksi.

Tuloksena sääntelyn ja siihen perustuvan valvonnan toimimattomuudesta on se, että Suomeen on viime vuosien aikana muodostunut kahdet työ- ja aliorak- kamarkkinat. Käytännön verovapaudesta nauttivat ulkomaille rekisteröidyt yritykset saavat veroa maksamattomine ja alipalkattuine työntekijöineen kohtuuttoman kilpailuedun verrattuna lakia noudattaviin yrityksiin ja niiden työvoimaan.

Ulkomaisen työvoiman käyttöön liittyvien säännösten ja niiden valvonnan puutteilla on sekä suoranaista että välillistä vaikutusta Suomen veropohjan pitävyyteen. Suoranaisen vaikutuksen suuruusluokkaa osoittaa Poliisihallituksen teettämässä, maaliskuussa 2012 valmistuneessa tutkimuksessa tehty laskelma, jonka mukaan lähetettyjen työntekijöiden Suomessa veronalaisia palkkoja on vuonna 2010 saat- tanut jäädä tulematta Verohallinnon tietoon 345 miljoonaa euroa.

Välillisesti veropohjaan syntyy vajetta työntekijöiden alipalkkauksen kautta. Työntekijöille lain ja työehtosopimusten mukaan kuuluvan palkan ja heille tosi- asiassa maksetun palkan erotuksesta jää- vät myös verot ja sosiaaliturvamaksut kertymättä. Lähetettyjen työntekijöiden alipalkkauksen kokonaismääräksi vuon- na 2010 saadaan tutkimuksessa tehdyil-

lä oletuksilla 330 miljoonaa euroa. Tämä palkkasumma on jäänyt puuttumaan Suomen veropohjasta.

Laskelmassa tehdyillä oletuksilla Suomen veropohjasta olisi vuonna 2010 puuttunut yhteensä 675 miljoonaa eu- roa. Tämä merkitsisi 100–150 miljoonan euron vajausta verotuloissa sekä lähetet- tyjen työntekijöiden työnantajyrityksille useiden satojen miljoonien eurojen kilpai- luetua verrattuna Suomessa verotettujen ja työehtosopimusten mukaisia palkkoja saaneiden työntekijöiden työnantajiin.

Ulkomaisille yrityksille samat työnantajavelvoitteet kuin suomalaisille

Ulkomaisen työvoiman käyttöä koske- van säännösten uudistaminen vaatii sekä poliittista tahtoa että säännösvalmistelun ja viranomaisvalvonnan koordinoitua. Keskeisinä tavoitteina tulisi olla:

- ulkomaalaisten ja suomalaisten yri- tysten asettaminen rekisteröinti- ja työnantajavelvoitteiltaan tasavertai- seen asemaan,
- valvontaa varten tarvittavien tietojen reaaliaikaisuus ja viranomaisten yh- teiskäyttö sekä
- tilaajavastuulain muutos siten, että sopijapuolet sitoutuvat myös tosiasia- llisesti noudattamaan alan työehto- sopimuksia.

Ulkomaisen työvoiman välittömiä hy- väksikäyttäjiä ovat valtaosin ulkomaiset yritykset, joihin kohdistuvan säännös- tön ja valvonnan tehokkuudesta riippuu olennaisesti se, miten suureksi verotto- man halpatyövoiman ja sillä kilpailevi- en yritysten aiheuttamat ongelmat tule- vat Suomessa kasvamaan. Toisaalta juu- ri näitä ulkomaisia yrityksiä ja niiden halpoja tarjouksia käyttävät hyväkseen suomalaiset toimeksiantajat, jotka ny- kyjärjestelmässä voivat sulkea silmänsä alihankkijoidensa ja aliorakoitsijoiden- sa laiminlyönneiltä ja vapautua vastuus-

ta jokseenkin muodolliset tarkistukset tehtyään. Hallitusohjelmaan sisältyvän tilaajavastuulain kokonaisuudistuksen yhteydessä joudutaan ratkaisemaan, ha- lutaanko tätä vastuuta muuttaa todelli- semmaksi esimerkiksi koko alihankin- ta- tai aliorakointiketjua koskevan ket- juvastuun muodossa. ■

Markku Hirvonen on verovalvonnan ja harmaan talouden asiantuntija. Ennen eläkkeelle jäämistään hän työskenteli verohallinnon ja valtiovarainministeriön palveluksessa, nykyään itsenäisenä yrittäjänä.

Lähteet:

Markku Hirvonen: Ulkomaista työvoimaa koskevan sääntelyn toimivuus. Poliisihallituksen toimeksiannosta tehty selvitys 9.3.2012

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö: Ilmiöselvitys 6/2011, Ulkomaiset yritykset. Ilmiöselvityksen ovat laatineet ylitarkastaja Tuija Hannula ja apulaisjohtaja Marko Niemelä

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö: Ilmiöselvitys 30/2011, Ulkomaiset yritykset rakennusalan verotarkastuksissa. Ilmiöselvityksen on laatinut ylitarkastaja Riikka Heikkinen

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö: Ilmiöselvitys 30/2011, osaraportti, Ulkomainen työvoima ja ulkomaiset yritykset Olkiluodon ydinvoimalatyömaalla. Ilmiöselvityksen ovat laatineet ylitarkastajat Kirsti Yli-Halla ja Seppo Sannikka

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö: Ilmiöselvitys 34/2011, Virolaiset rakennusalan yritykset. Selvityksen ovat laatineet ylitarkastajat Tuija Hannula ja Jukka Kuosma

Heli Simola

WTO-jäsenyys tukee Venäjän kasvua – pitkällä aikavälillä

Venäjän talous kasvaa lähivuosina 3,5 prosentin vuosivauhdilla, ennustaa Suomen Pankin BOFIT. Kasvu jatkuu kulutusvetoisena. WTO-jäsenyys tuo uusia sitoumuksia, mutta myös hyödyttää mm. venäläisiä vientiyrityksiä.

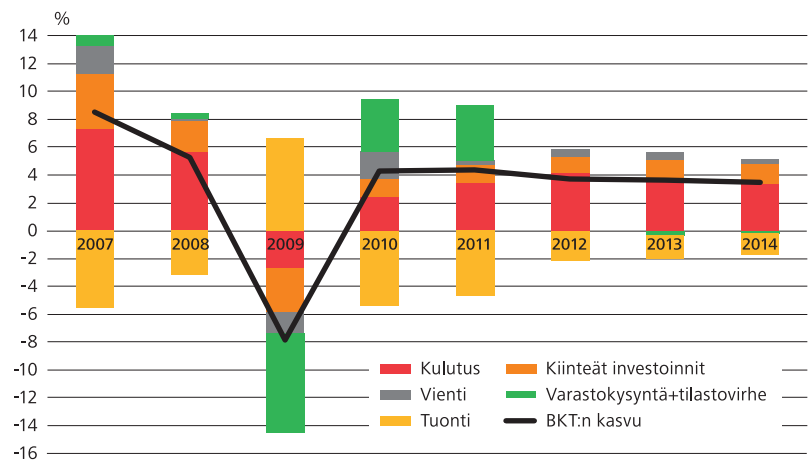
Venäjä oli yksi viime vuosien talouskriisistä eniten kärsineistä maista, maan kokonaistuotanto pieneni jopa 10 prosenttia. Vaikutus tuli viiveellä, mutta sitäkin voimakkaampana. Venäjän talouteen iski erityisesti vientihintojen, varsinkin öljyn hinnan, romahdus. Maa on kuitenkin toipunut kriisistä kohtalaisen ripeästi. Talouden kasvu ylsi vuosina 2010–11 runsaaseen 4 prosenttiin, ja viime vuoden loppupuolella kokonaistuotanto saavutti kriisiä edeltäneen huipputasonsa.

Venäläiset kuluttajat selvisivät kohtuullisen vähällä, sillä reaalitytulot kasvoivat lähes koko kriisin ajan. Myös työttömyyden nousu jäi lyhytaikaiseksi. Kulutuskysyntä onkin vetänyt Venäjän elpymistä kriisistä ja kuluttajien luottamus on edelleen varsin hyvä. Vahva kulutuskysyntä on vauhdittanut myös tuonnin ripeään kasvuun.

Öljyn hinnan nopea nousu on palauttanut Venäjän talouden tasapainon. Vaihtotase on jälleen huomattavasti ylijäämäinen ja myös federaatiobudjetti saatiin viime vuonna positiiviseksi. Öljytuloja on voitu jälleen kerätä osittain myös Reservi- ja Kansallisen hyvinvoinnin rahastoihin, joiden yhteenlaskettu arvo ylsi toukokuun alussa 150 miljardiin dollariin.

Venäjän julkinen velka pysyi kriisin aikana pienenä, noin 10 prosenttia bkt:sta. Toisin kuin aiemmin, korkea öljyn hinta ei kuitenkaan ole kääntänyt pääomavirtoja takaisin Venäjälle, vaan

Venäjän bkt:n kasvu (%) sekä kysyntäerien ja tuonnin osuudet kasvusta, (%-yksikköä)

Lähde: Venäjän tilastokeskus (Rosstat), BOFIT-ennuste 2012–2014

Kuvio 1

nettomääräisesti pääomaa on poistunut maasta vielä viime kuukausinakin.

Lähivuosien näkymät verrattain valoisat

Vahvan rahoitusasemansa ansioista Venäjällä on moniin muihin maihin verrattuna suhteellisen suotuisa tilanne ponnistaa uuteen kasvuun. Suomen Pankin BOFITin tuoreen ennusteen mukaan (Kuvio 1) Venäjän kokonaistuotanto kasvaa lähivuosina 3,5 prosentin vuosivauhtia. Kasvu on selvästi hitaampaa kuin

ennen kriisiä, mutta nopeampaa kuin useimmissa muissa Euroopan maissa.

Ennusteen mukaan talouskasvu nojaa lähivuosina edelleen yksityiseen kulutukseen. Kulutuksen kasvua tukevat työttömyyden aleneminen ja palkkojen nousu. Ostovoimaa vahvistaa myös hidastunut inflaatio. Reippaasti kasvava kulutus heijastuu myös tuontiin. BOFITin ennusteissa tuonnin arvioidaan kasvavan lähivuosina selvästi kokonaistuotantoa nopeammin eli noin 7 prosenttia vuodessa.

Investointien odotetaan elpymään kansainvälisen taloustilanteen ja rahoitus-

markkinoiden epävarmuuksien hälvetessä. Sitä vastoin vienti jatkuu verkkaisena lähivuodet. Öljyn ja öljytuotteiden vientiä Venäjä ei todennäköisesti pysty kasvattamaan, joten kasvu nojaa muihin vientituotteisiin, kuten maakaasuun, metalleihin ja muihin raaka-aineisiin.

Venäjän talous on kuitenkin edelleen varsin altis maailmantalouden muutoksille. Lähivuosien talouskehitykseen liittyvät riskit riippuvatkin pitkälti maailmantalouden kehityksestä.

Öljyntuotanto ei enää kasva

Venäjällä on viime vuosina keskusteltu laajalti talouden haasteista ja keinoista ylläpitää nopeaa talouskasvua. Erilaisia kehitysstrategioita ja toimenpideohjelmia on laadittu, mutta käytännön to-

teutus ja tulokset ovat tähän mennessä jääneet varsin vaatimattomiksi.

Riippuvuus energialuonnonvaroista on yksi tärkeimmistä haasteista pidemmällä aikavälillä. Öljy- ja kaasusektori muodostavat edelleen noin 20 prosenttia bruttokansantuotteesta, lähes puolet federaatiobudjetin tuloista sekä kaksi kolmannesta vientituloista. Useiden arvioiden mukaan Venäjän öljyntuotanto ei enää kasva tulevina vuosina. Suurimmat käytössä olevat öljykentät ovat jo ohittaneet tuotantohuippunsa ja uusien esiintymien hyödyntäminen vaatii runsaasti investointeja ja aikaa. Öljyn kotimaisen kulutuksen odotetaan kuitenkin edelleen kasvavan, joten vientiä ei jatkossa pystytä juuri lisäämään. Öljyn hintojen pitäisi siis jatkaa nousuaan, jotta energiavarat jatkossakin olisivat kasvun moottorina.

Tuotannon monipuolistaminen vaatii myös investointeja. Venäjän investointiaste on koko 2000-luvun pysynyt melko matalana verrattuna useimpiin nopeasti kehittyneisiin talouksiin, vain 20 prosentissa bkt:sta (Kuvio 2). Kiinnostusta investointeihin ovat vähentäneet toisaalta liiketoimintaympäristön ongelmat ja toisaalta käyttämätön tuotantokapasiteetti 1990-luvun heikon talouskehityksen jäljiltä. Tulevan kasvun turvaamiseksi niin tuotantokapasiteetin kuin infrastruktuurinkin uusiminen ja lisääminen alkavat olla välttämättömiä.

Investoinneilla tuettaisiin myös talouden tuottavuuden kohentamista. Suuri osa venäläisistä yrityksistä toimii edelleen tehottomasti, eivätkä ne etenäkään kansainvälisesti ole kilpailukykyisiä. Työn tuottavuus on Venäjäl-

Lehtikuva Oy

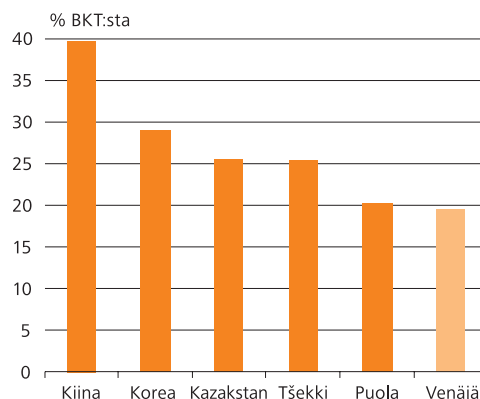
Venäläisten tulot kasvoivat lähes koko talouskriisin ajan. Kulutuskysyntä vauhdittaa myös tulevaa talouskehitystä.

lä yhä huomattavasti jäljessä esimerkiksi useimmista Euroopan maista. Työn tuottavuuden lisääminen on tärkeää myös siksi, että työikäinen väestö Venäjällä on alkanut jo supistua.

WTO-jäsenyyden valmistelu loppusuoralla

Lähes 20 vuotta kestäneiden neuvotte- lujen jälkeen Venäjän WTO-jäsenyys on vihdoin lopullista sinettiä eli Venäjän duuman ratifiointia vaille. Venäjällä on aikaa heinäkuun loppupuolelle ratifioi- da sopimus. Jäsenyys astuu voimaan 30 päivän kuluttua ratifioinnista.

Eräiden maiden keskimääräinen investointiaste vuosina 2000–10

Lähde: Maailmanpankki

Kuvio 2

WTO-jäsenyyden myötä Venäjä tulee kansainvälisen kauppajärjestelmän sääntöjen piiriin, mikä lisää kotimaisten ja ulkomaisten yritysten kohtelun tasavertaisuutta. Jäsenyyteen liittyy useita erilaisia sitoumuksia: Venäjän on määrä mm. alentaa useille tavaroille asettamia tuontitulleja, eräitä vientitulleja sekä määritellä kaikille tullimaksu- illeen enimmäistaso. Lisäksi Venäjä vähentää ulkomaalaisten yritysten toiminta- taan kohdistuvia rajoitteita useilla palvelu- aloilla. Suuri osa sitoumuksista tulee kuitenkin voimaan vasta 1–8 vuoden siirtymäajan jälkeen. Jäsenyyden myötä myös venäläiset vientiyritykset tuotteineen saavat suosituimmuuskohtelun WTO:n jäsenmaiden markkinoilla ja voivat mm. osallistua niitä koskeviin kauppaneuvotteluihin.

WTO-jäsenyyden välittömät vaikutukset jäänevät vähäisiksi toisaalta siirtymä- aikojen ja toisaalta jäsenyyden pitkän valmisteluprosessin vuoksi, sillä esimerkiksi Venäjän lainsäädäntöä on harmoni- soitu WTO-säännösten mukaiseksi vähitellen jo usean vuoden ajan. Pidemmällä aikavälillä jäsenyyden arvioidaan kuitenkin vaikuttavan positiivisesti Venäjän talouteen. Eri arvioiden mukaan Venäjän kokonaistuotannon taso lisääntyy WTO- jäsenyyden myötä keskipitkällä aikavälillä 1–3 prosenttia. Suurin positiivinen vaikutus tulee ulkomaisten investointien kasvusta, mutta myös tavarakaupan vauhtuminen hyödyttää taloutta.

Talouden avautuessa kilpailu lisääntyy ja tarjolla on edullisempia tuonti-

tavaroita. Osa venäläisyrityksistä kärsii väistämättä, koska ne eivät selviä lisääntyneestä kilpailusta. Herkimmiksi toimialoiksi on arvioitu mm. elintarvike- ja tekstiiliteollisuus, koneenrakennus sekä rakennustarvikkeiden valmistus. Koko talouden toiminnan on kuitenkin mahdollista tehostua, jos kilpailukyvyttömät yritykset poistuvat markkinoilta ja niiden resurssit siirtyvät tuottavampaan käyttöön. Lisäksi vientiin suuntautuneet toimialat, kuten metalli- ja kemianteollisuus, voivat hyötyä vientimarkkinoiden esteiden vähenemisestä. Pitkällä aikavälillä WTO-jäsenyys osaltaan kohen- taa myös Venäjän liiketoimintaympäristöä, kun talous tulee entistä tiiviimmäksi osaksi maailmantaloutta. ■

Heli Simola on ekonomisti Suomen Pankin siirtymätalouksien tutkimuslaitos BOFITissa.

Dan Steinbock

USA siirtyy kohti rakennetyöttömyyttä

Työttömyys jakaa USA:n väestöryhmiä. Huonoimmassa asemassa ovat mustat nuoret. Pitkäaikaistyöttömyys uhkaa myös jäädä osin pysyväksi ongelmaksi.

Helmikuussa 2009 pidin kansainvälisen esityksen USA:n kasvu- ja työmarkkinanäkymistä. Vain muutama päivä aiemmin **Christina Romer**, presidentti **Obaman** talouspoliittisten neuvonantajien puheenjohtaja, ehti todeta, että työttömyys oli noussut 7,6 prosenttiin. "Nopea ja hyvin valmisteltu talouspolitiikka on välttämätön, jotta talouden heikentyminen saadaan kuriin ja talous tervehdytetyksi", Romer sanoi tuolloin.

Omassa esityksessäni arvioin työttömyyden jo ylittäneen 8 prosenttia ja että niin demokraattinen valkoinen talo kuin republikaaninen oppositiokin ovat vakavalla tavalla aliarvioineet laman syvyyden. Odotin työttömyyden kohoavan USA:ssa 10 prosenttiin vuoden loppuun mennessä (se nousi 10 prosentin lakipisteeseen saman vuoden lokakuussa).

En odottanut täyttä paluuta kriisiä edeltäneisiin työttömyyslukemiin en-

nen kuin 2014–15 mennessä. Tuolloin USA:ta kuitenkin odottaa uusi epävakauden kausi, kun suuret ikäluokat eläköityvät ja kallis ja heikosti palveleva terveydenhuoltojärjestelmä joutuu entistä kovempaan haasteeseen.

Esitykseni jälkeen sali oli pidempään vaihti. Tiesin, että esittämäni poikkiesi maattisesti ns. sovinnaisesta viisaudesta. Mutta tiesin myös, että USA:n työmarkkinat ovat muutostilassa – eivätkä parempaan suuntaan.

Yksityisellä sektorilla on yhä 4,6 miljoonaa työpaikkaa vähemmän kuin laman alkaessa joulukuussa 2007. Yli puolet työttömistä on etsinyt töitä puoli vuotta tai pidempään.

USA:n työttömät euroalueen valossa

Huhtikuussa 2012 USA:n työttömyysaste laski 8,1 prosenttiin ja työttömien amerikkalaisten määrä väheni vajaaseen 12,5 miljoonaan. Väestöryhmien kesken työttömyys jakautui eri tavoin: valkoihoisten amerikkalaisten työttömyysaste oli 7,4 prosenttia, latinoiden 10,3 ja mustien 13 prosenttia.

Amerikkalaiset elävät siis kolmessa hyvin erilaisessa todellisuudessa. Valkoiset ovat työmarkkinoilla, jotka muistuttavat Saksaa: Mahdollisuudet kasvattaa työllisyyttä ovat riittämättömät ja tulevaisuus näyttää epävarmalta. Nuorisotyöttömyys ei sekään lupaa hyvää, mutta suhteessa muihin asema on vahva.

Latinoiden työmarkkinat sen sijaan muistuttavat nyky-Italiaa. Tulevaisuus on harmaa ja nuorisotyöttömyys on paha.

Mustat taas elävät työmarkkinoilla, jotka muistuttavat Bulgariaa. Tulevaisuus on harmaata synkempi ja nuorisotyöttömyyden taso on pelottava.

Vielä 90-luvun jälkipuolella **Clintonin** kausi hyötyi teknologiakumouksesta. Viime vuosikymmenellä **Bushin** valkoinen talo käytti hyväksi asuntomarkkinoiden ja finanssisektorin kuplia. 2010-luvulla uudet nousualat sen sijaan ovat harvassa.

Työpaikkojen kasvu hidastuu

Tuoreen työmarkkinaraportin mukaan huhtikuussa luotiin vain 115 000 työpaikkaa. Eli työpaikkoja kertyi vain puolet siitä, mitä ensimmäisellä vuosineljänneksellä syntyi kuukausittain.

USA:n talous toimii yhä merkittävä-

sä määrin vajaakapasiteetilla. Huhtikuussa yksityiset työnantajat loivat 130 000 työpaikkaa, mutta julkisen sektorin työpaikat vähenivät 15 000:lla. Ja näistä kolme neljästä oli paikallishallinnon piirissä.

Hyvät uutiset ovat siinä, että huhtikuu oli jo 26. perättäinen kuukausi, jolloin yksityinen sektori pikemmin luo kuin tuhoaa työpaikkoja. Sitten helmikuun 2010 yksityisiä ja julkisia työpaikkoja on luotu 3,7 miljoonaa. Huonot uutiset ovat siinä, että tällä aikavälillä valtaosa yli puolesta miljoonasta menetetyistä työpaikasta oli paikallishallinnossa.

USA:ssa globaali kriisi alkoi kiinteistömarkkinoilla ja finanssisektorilla ja vaikutti erityisen kielteisesti autoalaan. Niinpä elvytystoimien, kalliiden pelastuspakettien ja korkoleikkauksien jälkeen yksityinen velka on siirretty julkiselle sektorille.

Kun liittovaltio ei ole kyennyt ratkomaan kriisiä, haasteet on delegoitu paikalliselle tasolle, eli osavaltioille ja suurille metropoleille. Siksi yksityinen sektori nyt luo työpaikkoja, kun taas paikallishallinto tuhoaa niitä.

Virallinen työttömyysluku ei vastaa todellisuutta

Virallinen työttömyys näyttää paremmalta kuin mitä se todellisuudessa on, sillä työtäkevien osuus kokonaisväestöstä on romahtanut 62,7 prosentista 58,4 prosenttiin – tasolle, joka viimeksi koettiin 80-luvun alussa.

Huolimatta yli kaksi vuotta jatkuneesta työpaikkojen kasvusta, yksityisellä sektorilla on yhä 4,6 miljoonaa työpaikkaa vähemmän kuin laman alkaessa joulukuussa 2007. Samalla amerikkalaisten väkimäärä on sekin kasvanut 13 miljoonalla.

Lisäksi jos työttömyyttä mitataan vaihtoehtoisella mittarilla, jolloin työttömien ohella mukaan luetaan myös ne amerikkalaiset, jotka haluaisivat työpai-kan mutta eivät löydä sitä tai työskentelevät tilapäisissä töissä, niin työttömyyden taso on 14,5 prosenttia, eli 5,7 prosenttia korkeampi kuin joulukuussa 2007. Tämän mittarin mukaan työttömiä on USA:ssa liki 23 miljoonaa.

Yli puolet työttömistä on etsinyt töitä puoli vuotta tai pidempään. Luku on korkeampi kuin 80-luvun alun laman aikaan. Ja ottaen huomioon pitkäaikaisen

työttömyyden aiheuttamat osaamismenetykset ja riittämättömät jälleenkoulutusohjelmat, pitkäaikaistyöttömyydestä on tulossa rakenteellinen haaste.

Toistaiseksi haastavat työmarkkinat eivät ole ajautuneet kuohuntaan. Kuten euroalueella, amerikkalaiset ovat valmiita odottamaan kunhan he voivat luottaa sosiaaliturvaverkoston tukeen. Mutta tämä verkosto luotiin sotien jälkeisen kasvun aikana, eikä se enää toimi kuten ennen.

Asuntomarkkinoiden haasteet voivat olla ohi 2–3 vuoden kuluttua. Työmarkkinoilla se tietää tehokkuuden kasvua, mutta uusien työpaikkojen luomisen pysyy haasteellisena.

Kohti 15,8 biljoonan dollarin velkadebattia

Euroalueella kuohunta on seurausta kriisistä, jonka myötä julkinen velka ei enää ole kestäväällä pohjalla useassa eteläisen Euroopan maassa. Ajan myötä niitä odottavat velkasaneeraukset tai luopuminen euroalueen jäsenyydestä.

USA:ssa velkaongelmaa ei ole ratkottu, se on vain siirretty. Mutta Washingtonin kahden valtuutetun on pakko päästä sopimukseen uskottavasta, pitkän aikavälin talouspoliittisesta saneerausohjelmasta.

Kun viime kesänä velkarajadebatti ei johtanut tuloksiin, USA kärsi ensimmäisen luottoluokituksen laskunsa elokuussa 2011. Nyt tilanne on pahempi.

Esimakua tulevaisuudesta tarjoaa Kalifornia, joka varautui 9 miljardin dollarin vajeeseen tänä vuonna, kunnes se syvenikin yli 16 miljardiin dollariin. Tilanetta ei korjata ilman uusia leikkauksia ja lomautuksia. Ja mitä Kalifornia edellä, sitä muut perässä.

Täsmälleen vuosi sitten USA:n kokonaisvelka ylitti 14,2 biljoonaa dollaria. Nykyisin se on jo liki 15,8 biljoonaa dollaria. USA:n talous on siirtynyt huonosta ja heikentyvästä taloudesta entistä kehnompaan.

Mitä kauemmaksi vaikeat päätökset siirretään, sitä lähemmäksi USA:n talous hilautuu talouspoliittista kuilua. ■

Dan Steinbock on India, China and America- instituutin (USA) kansainvälisen liiketoiminnan tutkimusjohtaja.

Eetu Toivanen

Tobin Hood vai toiveajattelua

Tobinin verosta on puhuttu 40 vuotta. Finanssiliikkeiden verottamista kannattavat monet tahot kansalaisjärjestöistä EU-maiden hallituksiin. Vuosikymmenten aikomuksista huolimatta asia ei ole edennyt.

Vuonna 1972 yhdysvaltalainen ekonomisti **James Tobin** (1918–2002) kehitti valuuttakauppaveron, jota on kutsuttu myös Tobin Hoodiksi. Vertaus romanttiseen rosvoon kertoo suurista toiveista, joita Tobinin veroon on kohdistettu niin finanssikriisien ehkäisemisessä kuin verovarojen keräämisessä hyviin tarkoituksiin.

James Tobin kehitti veron soveltamalla englantilaisen ekonomistin **John Maynard Keynesin** (1883–1946) esittämää liikevaihtoveroa kansainvälisiin valuuttamarkkinoihin. Keynes hahmotteli sellaista jo vuonna 1936 pääteoksessaan *Työllisyyden, koron ja rahan yleinen teoria*.

Tobinin ehdotuksen taustana oli valuuttamyllerrys 1970-luvun alussa, kun kiinteiden kurssien ns. Bretton Woods -järjestelmä romuttui. Myös sähköisen asioinnin kehitys lisäsi noihin aikoihin rajusti valuuttatransaktioiden määrää ja nopeutta. Tobin halusi hidastaa tätä kehitystä siten, ettei markkinoilla esiintyisi niin paljon spekulatiota ja hintojen heilahtelua. Verovarojen keruu ei ollut hänen päätarkoituksensa vaan sivutuote.

Finanssitransaktioverosta ja Tobinin verosta puhuttiin myös Tilastokeskuksen suhdanneklubilla. Jutun kirjoittaja Eetu Toivanen kuvassa vasemmalla.

Kriisit nostavat Tobinin esiin

Taluskriisit, kuten Euroopan valuuttakurssijärjestelmän kriisi 1990-luvun alussa ja viime vuosien globaali finanssikriisi, ovat kukin vuorollaan nostattaneet keskustelua finanssitransaktioiden verottamisen tarpeellisuudesta.

Finanssikriisit, jotka kohtelivat kaltoin erityisesti kehitysmaita, vaikuttivat myös kansalaisjärjestö Attacin syntyyn Ranskassa vuonna 1998. Attac kasvoi Ranskassa näkyväksi yhteiskun-

nalliseksi liikkeeksi, ja sen innoittamana Attaceja perustettiin pian myös useisiin muihin maihin. Suomen Attac perustettiin vuonna 2001. Toisin kuin James Tobin, Attac on globalisaatio-kriittinen ja ajaa finanssitransaktioveron ohella muun muassa kehitysmaiden velkojen mitätöimistä, pääomaverotuksen kiristämistä ja veroparatiisien sulkemista.

Tobinin veron toiveita herättävästä vaikutuksesta kertoo osaltaan sekin, et-

Eija Lillja-Yuori

tä Ranskan presidentinvaalin toisen kieroksen niukasti hävinnyt *Nicolas Sarkozy* kosiskeli äänestäjiä finanssitransaktioverolla. Hän lupaili Ranskan ottavan käyttöön ”Tobinin veron”, vaikkei muu velkakriisistä kärsivä EU sitä ottaisikaan.

Finanssitransaktiovero on eri maata

Syyskuussa 2011 Euroopan komissio ehdotti EU:n 27 jäsenvaltiossa käyttöön otettavaksi finanssitransaktioveroa. Ehdotetun veron voidaan katsoa olevan sukua Tobinin ehdotukselle, jossa vero kohdistui valuuttakauppaan.

Finanssitransaktiovero perittäisiin kaikista finanssilaitosten välisistä rahoitusvälineillä suoritettavista transaktioista, joiden osapuolista vähintään yksi sijaitsee EU:ssa. Kukin jäsenvaltio asettaisi oman verokantansa; yhtenäinen vähimmäisverokanta olisi osakkeilla ja joukkovelkakirjoilla käytävästä kaupasta 0,1 prosenttia ja johdannaissoimuksilla käytävästä kaupasta 0,01 prosenttia.

Komissio arvioi veron vuosituotoksi jopa 57 miljardia euroa markkinoiden reaktioista riippuen. Arviossa edellytetään veroalueen kattavan koko EU:n. Jos ja kun verolle vastahakoinen Iso-Britannia jää veroalueen ulkopuolelle, veron tuotto on luonnollisesti pienempi. Iso-Britannian ohella ainakin Ruotsi ja Hollanti ovat penseitä ehdotusta kohtaan.

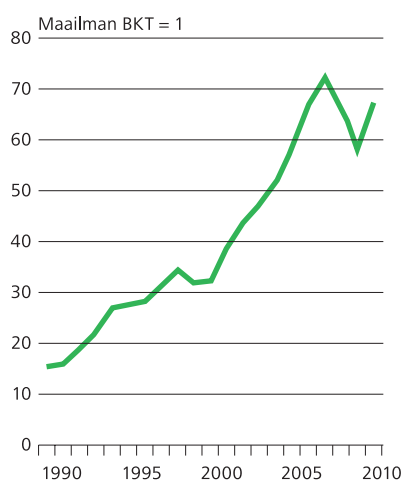
Finanssitransaktioverolla on kaksi tavoitetta. Ensinnäkin sen on tarkoitus hillitä monikymmenkertaiseksi suhteessa maailman bkt:hen paisunutta finanssisektoria. Kuten oheisesta kuvioista nähdään, on finanssisektori kasvanut vauhdilla lukuun ottamatta vuoden 2008 romahdusta. Veron on tarkoitus hillitä erityisesti nopeatempoista, spekulatiivista kaupankäyntiä, jonka katsotaan aiheuttavan epävakautta markkinoilla.

Toinen tavoite on saada finanssisektori maksamaan osuutensa kriisin aiheuttamista kustannuksista. Ehdotuksessa muistutetaan, että EU:n kansalaiset ovat kantaneet suurten pelastuspakettien kustannukset finanssisektorin auttamiseksi.

Nuo kaksi tavoitetta ovat osittain toisensa poissulkevia. Jos kaupankäynti vähenee, myös veropohja murenee.

Suomen hallitus pitää komission ehdotuksen yleisiä tavoitteita kannatetta-

Finanssitransaktiot suhteessa maailmantalouteen

Lähteet: BIS, WFE, WIFO; http://www.intereconomics.eu/figure_of_the_month.php

vina. Suomi tukee ehdotusta, mutta katsoo, että sitä on syytä tarkastella osana laajempaa finanssisektorin sääntelyn ehdotuskokonaisuutta. Tavoitteena on veron käyttöönotto vähintään koko EU-alueella, mutta mahdollisuuksien mukaan laajemminkin. Taloudellisia vaikutuksia on myös syytä selvittää tarkemmin. Esimerkiksi asuntokaupan varainsiirtovero kansallisena verona on vaarassa poistua, kun EU:ssa yhtenäistetään verotusta.

Tavoitteita, keinoja, laskelmia, latauksia...

Asetelmat finanssitransaktioveron ympärillä eivät ole yksioikoiset. Moni puoltaa tavoitteita mutta vastustaa itse veroa – joko tehottomana tai haitallisena. Veron puoltajatkin jakautuvat niihin, jotka uskovat tavoitteiden toteutuvan, ja niihin, joiden mielestä vero pitäisi ottaa

käyttöön, vaikka asetettuja tavoitteita ei saavutettaisikaan.

Asetelmat tulivat hyvin esiin Tilastokeskuksessa toukokuussa järjestetyssä suhdanneklubissa. Osastopäällikkö **Antti Suvanto** Suomen Pankista toteasi, ettei Euroopan komission ehdotuksen mukaista finanssitransaktioveroa tule ottaa käyttöön. Siitä ei ole ongelmien ratkaisijaksi, ja veroon keskittyminen voi päinvastoin haitata muiden vireillä olevien, samoja päämääriä ajavien hankkeiden edistämistä.

Suvanto perusti näkemyksensä siihen, että vero supistaisi kokonaistuotantoa vähintään 0,5 prosenttia ja veron käyttöönoton nettovaikutus olisi EU:ssa negatiivinen. Suvannon mukaan Suomen tilanne on vielä heikompi, koska Helsinki ei ole kansainvälinen rahoituskeskus. Ongelmia aiheuttaa myös se, ettei EU kokonaisuutena ole näillä näkymin ottamassa veroa käyttöön. Erityisesti Ruotsin jääminen ulkopuolelle lisäisi finanssitoiminnan siirtymää pois Suomesta, ja veron tuotto meillä jäisi pienemmäksi kuin veroalueella keskimäärin.

Finnwatch-kansalaisjärjestön tutkija **Henri Purje** puolestaan korosti, ettei kukaan tiedä finanssitransaktioveron tarkkoja seurauksia ja että ne selviäisivät vasta käyttöönoton myötä. Purje kertoi myös laskelmista, joiden mukaan veron vaikutus kokonaistuotantoon voisi olla jopa positiivinen. Niissä laskelmissa on toki mukana ajatus finanssialan terävien aivojen siirtymisestä jossain määrin muille, yhteiskuntaa kenties enemmän hyödyttävälle aloille. Purje totesikin, että keskustelu aiheesta on voimakkaasti politisoitunutta eikä siihen puolueeton tutkimustieto useinkaan välity.

James Tobin tuskin aavisti 1970-luvun alussa, minkälaisen keskustelun keskipisteessä hänen nimensä olisi 40 vuotta myöhemmin – ja ties kuinka pitkään vielä. ■

Kirjoittaja työskentelee teollisuustilastojen parissa Tilastokeskuksen yritysten suhdanteet -yksikössä.

Julkisten palvelulaitosten ruokahuollosta arviolta 15 prosenttia tuotetaan yksityisinä ostopalveluina. Ulkoistaminen on ollut hidasta viime vuosina, mikä on heijastunut alan yritysten liikevaihdon kehitykseen. Oppilaitosruokailu muodostaa suuren potentiaalisen markkinan, mutta kunnallisella puolella yksityisten ostopalvelujen määrä on ollut toistaiseksi pientä. Ostopalvelujen kasvua on jarruttanut muun muassa arvonlisäverottomaan oppilasruokailuun sisältyvä piilevä arvonlisävero.

Pekka Lith

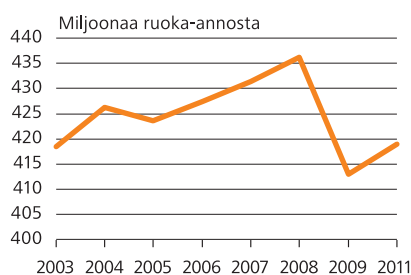
Julkisten palvelulaitosten ruokahuollossa mahdollisuuksien markkinat

Lehtikuva Oy

Julkisissa palvelulaitoksissa toimi Taloustutkimuksen Horeca-tilastojen mukaan 9 160 valmistus- ja jakelukeittäjiä, jotka valmistivat 419 miljoonaa ruoka-annosta vuonna 2011 (Kuvio 1). Arviolta 90–95 prosenttia julkisissa palvelulaitoksissa valmistetuista ruoka-annoksista tehdään kuntien ja kuntayhtymien keittiöissä. Loppuosa koostuu lähinnä puolustusvoimien ja vankiloiden ruokahuollosta.

Julkisten palvelulaitosten ruoka-annokset 2003–11

Lähteet: AcNielsenin suurkeittiötilasto 2003–2008 ja Taloustutkimuksen Horeca-rekisteri 2009 ja 2011

Kuvio 1

Ruoka-annoksilla mitattu oppilaitosruokailu muodostaa 40–50 prosenttia julkisten palvelulaitosten ruokahuollosta. Kunnallisen kouluruokailun piirissä oli noin 573 000 esi- ja peruskouluista sekä 251 000 keskiasteen oppilasta vuonna 2010. Kunnallisten oppilaitosten ohella maassamme toimii perus- ja keskiasteen koulutuksessa yksityisiä kouluja sekä valtion ja yliopistojen ylläpitämiä kouluja.

Myös laki lasten päivähoidosta edellyttää lapsen kokonaisvaltaista hoitoa ravinto mukaan lukien. Vuonna 2010 kunnallisissa päiväkodeissa oli koko- ja osapäiväisesti 151 000 lasta. Yksityisissä päiväkodeissa oli suunnilleen 20 000 lasta, joista noin 50 prosenttia oli kunnallisilla ostopalvelupaikoilla. Perhepäivähoidossa on noin 45 000 lasta, joille ateriat valmistetaan yleensä hoitajien toimesta.

Vanhukset ovat palvelulaitoksissa kasvava ateriapalvelujen käyttäjäryhmä. Vuonna 2010 kunnallisissa vanhainkodeissa ja palveluasunnoissa oli 36 000 asiakasta. Lisäksi yksityisillä ostopalvelupaikoilla oli 16 000 vanhusta. Noin 10 000

vanhusasiakasta on terveydenhuollon pitkäaikaishoidossa, ja aterioita toimitetaan myös omassa kodissaan asuville vanhuksille tukipalveluina.

Ruokahuoltoa siirretty liikelaitoksiin ja yhtiöihin

Julkisen joukkoruokailun historia on Suomessa pitkä. Esimerkiksi kouluruokailua alettiin kehittää jo 1940-luvulla, kun vuonna 1948 säädettiin laki maksuttomaan kouluruoan tarjoamisesta ensimmäisenä maailmassa. Siirtyminen peruskoulujärjestelmään 1970-luvulla takasi kouluruoan kaikille peruskoululaisille. Vuodesta 1988 lukien maksuton ateria on tarjottu myös keskiasteen oppilaitoksissa.

Uutta kehitystä kuntien ja kuntayhtymien palvelulaitosten ruokahuollossa on merkinnyt siirtyminen keskuskeittiöihin ja keskitettyihin elintarvikehankintoihin, minkä seurauksena palvelulaitosten omien valmistuskeittiöiden määrä on supistunut. Entiset valmistuskeittiöt on lopetettu tai niistä on tullut jakelukeittäjiä. Osa kunnista ja kuntayhtymistä on liikelaitostanut ja yhtiöittänyt ruokahuoltonsa.

Liikelaitoksia on ollut esimerkiksi Helsingissä, Jyväskylässä, Oulussa, Kuopiossa, Inarissa, Nurmijärvellä sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä. Osakeyhtiömäistä toimintaa on ollut Kotkassa ja alueen sairaanhoitopiirissä. Valtiolla Puolustusvoimat on yhtiöittänyt ruokahuollon uuteen Leijona Catering Oy:hyn, joka tarjoaa päivittäin arviolta 90 000 ateriaa varusmiehille ja henkilöstölle.

Ulkoistaminen edennyt kuntien sosiaalihuollossa

Julkisten palvelulaitosten ruokahuollosta kasvavan osan tuottavat yritykset. Horeca-tilastojen pohjalta päätellen yksityisten palvelulaitoksissa 55–60 miljoonaa ruoka-annosta vuonna 2011, mikä on noin 15 prosenttia kaikista tarjotusta aterioista. Eniten ostopalveluja on hyödynnetty sosiaalihuollon palvelulaitoksissa ja avoimuuden ateriapalveluissa.

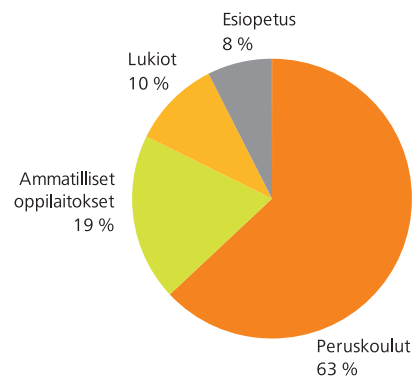
Kunnan järjestämisvastuulla olevissa sosiaalihuollon palveluissa kehitystä on edistänyt asumisen sisältävien ydinpalvelujen samanaikainen ulkoistaminen. Vä-

hiten ostopalvelutoimintaa on kunnallisissa oppilaitoksissa, sairaaloissa ja muissa terveydenhuollon palvelulaitoksissa. Niissä kunnat ja kuntayhtymät hoitavat ruokahuollon palvelut omissa tulosityksistöissään tai liikelaitostensa kautta.

Oppilaitosruokailun markkinat 410 miljoonaa euroa

Julkisten palvelulaitosten ruokahuollon kustannuksista tai ostopalvelujen rahamäärästä ei ole olemassa tilastotietoja lukuun ottamatta oppilaitoksia. Niissä esi- ja perusopetuksen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten ruokahuollon kustannukset olivat Opetushallituksen mukaan lähes 410 miljoonaa euroa vuonna 2010 (Kuvio 2). Tästä kunnallisten oppilaitosten osuus oli yli 90 prosenttia.

Oppilaitosten ruokahuollon kustannukset oppilaitostyypeittäin 2010

Lähde: Opetushallituksen tilastot

Kuvio 2

Yksityisten ruokahuollon palveluntuottajien markkinaosuus oppilaitosten ruokahuollosta on arviolta 40 miljoonaa euroa eli kymmenen prosenttia. Arvio perustuu oletukseen, että kaikkien yksityisten oppilaitosten ruokahuollosta vastaa yksityinen palveluntuottaja. Myös valtion ja yliopistojen ylläpitämien peruskoulujen ja lukioiden ruokahuolto on pääosin ulkoistettu yksityisille tuottajille.

Ruokahuoltoa on ulkoistettu lisäksi eräissä kuntien oppilaitoksissa. Esimerkiksi Sodexo Oy on tuottanut Espoossa ja Oulun seudulla oppilaitosten ruokahuollon ulkoistamispalveluja. Blue Services

Yksityisten palvelutuottajien henkilöstö ja liikevaihto supistunut

Suomessa toimi 386 henkilöstö- ja laitosruokailun toimialalle tilastoituvaa yritystä ja 1 610 yritystoimipaikkaa vuonna 2010 Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan. Toimipaikkojen henkilöstömäärä oli runsaat 9 000 ja liikevaihto 714 miljoonaa euroa. Vuodesta 2007 henkilöstö on alentunut 200 henkilöllä ja liikevaihto on supistunut 1–2 prosenttia (Taulukko 1).

Matkailu- ja Ravintolapalvelut Mara ry:n mukaan liikevaihdon pieneneminen on johtunut julkisten palvelulaitosten ostopalvelutoiminnan hitaasta etenemisestä ja heikosta hintatasosta. Maran mukaan catering-yritysten myynnin kehitykseen vaikuttavat lähitulevaisuudessa Suomen yleinen talouskehitys ja se, millä vauhdilla julkisten palvelulaitosten ruokapalveluja ulkoistetaan.

Suuriin yrityksiin keskittynyt toimiala

Yksityinen catering-liiketoiminta on keskittynyt Suomessa suhteellisen harvoihin yrityksiin.

Henkilöstö- ja laitosruokaloiden yritykset, toimipaikat ja toimipaikkojen henkilöstö ja liikevaihto 2007–10

	Yrityksiä	Toimipaikkoja	Toimipaikkojen henkilöstö	Toimipaikkojen liikevaihto milj. euroa
2007	414	1 795	9 266	723,0
2008	403	1 722	9 204	767,7
2009	390	1 664	9 383	715,4
2010	386	1 616	9 045	714,1

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri. Tilastokeskus

Taulukko 1

Julkisen palvelulaitosten ruokahuollon kilpailuttaminen on edistänyt keskittymiskehitystä.

Johtavia palvelujen tuottajia ovat *Sodexo Oy*, *Blue Service Partners Oy*, *ISS Palvelut Oy*, *Antell Catering Oy* ja *Compass Group Finland Oy*, joista ISS, Sodexo ja Compass Group ovat ulkomaalaistaustaisia.

Luonteenomaista toimialalle on, että monet suuret catering-yritykset ovat nykyi-

sin monitoimialaisia kiinteistöjen ylläpito- ja toimitilapalvelujen tuottajia. Catering-alalla toimii myös suuria yliopistojen opiskelijaravintolatoiminnasta kehittyneitä palveluyrityksiä. Esimerkkinä voidaan Helsingissä toimiva *UniCafe Oy*, *Turun Unica Oy*, Jyväskylän *Sonaatti Oy* ja *Oulun Uniresta Oy*.

Partners Oy on toiminut koulujen ateriapalvelujen toimittajana Kirkkonummella ja Inkoossa. *ISS Palvelut Oy* on vastannut puolestaan Loviisassa koulujen ruokahuollosta eräissä kaupunginosissa.

Valtio ruokkii itse enää puolustusvoimissa ja vankiloissa

Valtiolla on omaa ateriapalvelujen tuotantoa vain puolustusvoimissa ja vankiloissa. Valtion budjettitalouden piirissä olevien virastojen ja palvelulaitosten henkilöstöruokailu on ulkoistettu jo 1990-luvulta lähtien.

Myös yliopistojen ja korkeakoulujen opiskelijaruokailu on pitkälti ulkoistettu. Valtion, yliopistojen ja korkeakoulujen ateriapalveluista vastaavat pääasiassa yksityiset palveluntuottajat.

Vuonna 2011 valtion ravitsemispalvelujen ostot olivat valtion liikekirjanpidon mukaan noin 32 miljoonaa. Summa ei sisällä yliopistoja, ne on irrotettu valtion budjettitaloudesta vuodesta 2010 lukien. Valtion budjettitalouden elintarvikehankinnat olivat puolestaan 33 miljoonaa euroa. Merkittävä osa valtion elintarvikemenoista koostuu puolustushallinnon hankinnoista.

Kunta-alalla liiketoiminnan kasvumahdollisuuksia

Kuntien ja kuntayhtymien ruokahuolto muodostaa yksityisille palveluntuottajille merkittävän potentiaalisen markkinan. Ostopalvelujen kasvua ryödittävät 10–15 seuraavan vuoden aikana oman henkilöstön eläköityminen ja palvelutuotan-

non tehostamistarpeet. Useissa kunnissa myös puutteelliset koulutusvoimavarat estävät henkilöstön kehittämisen, jolloin oman henkilöstön osaaminen voi heiketä.

Yksityisten palveluntuottajien vahvuuksia ovat toiminnan joustavuus ja kehittämisen voimavarat, jotka ovat mitattavimmat kuin pienten ja keskisuurten kuntien ruokapalveluyksiköissä voi koskaan olla. Päinvastoin kuin kunnissa ruokapalvelut ovat yrityksissä niiden ydintoimintaa, mikä takaa kaikkien toimintojen, kuten henkilöstön, palvelun laadun ja ostotoiminnan jatkuvan kehittämisen.

Piilevä arvolisävero jarruttaa kehitystä?

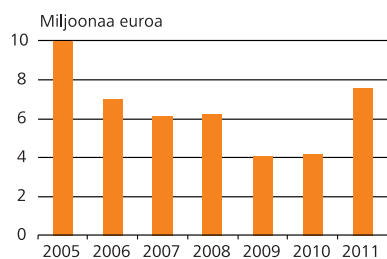
Ruokahuollon ulkoistaminen on edennyt kunnissa, mutta kehitystä on hidas-

Piilevä arvonlisävero aiheuttaa kilpailun vääristymiä.

tanut muun muassa huoli omien työntekijöiden työn jatkuvuudesta. Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry:n keräämien tilastojen mukaan uusien ulkoistamissopimusten arvon kasvu hidastui viime vuosikymmenen loppupuolella, mikä vaikutti kielteisesti catering-alan yritysten liikevaihdon kehitykseen.

Tuoreimpien vuotta 2011 koskien tietojen mukaan uusien ulkoistamissopimusten arvo on kääntynyt kuitenkin jälleen kasvuun (Kuvio 3). Syinä ovat ulkoistamisen selvä määrällinen lisääntyminen ja sopimusten hintatasossa tapahtuneet muutokset. Kaiken kaikkiaan voimassaolevien ulkoistamissopimusten arvo oli MaRa:n keräämien tilastojen pohjalta arvioiden 120 miljoonaa euroa vuonna 2011.

Julkisten palvelulaitosten ruokahuollon uudet ulkoistamissopimukset 2005–11 (arviot)

Lähde: MaRa ry:n kyselytutkimuksiin perustuvat arviot

Kuvio 3

Oppilaitosten osalta kehitystä on jarruttanut se, että lähtökohtaisesti arvonlisäveroton oppilaitosruokailu ei ole

kunnissa piilevän arvonlisäveron palautuksen piirissä. Piilevää veroa syntyy, kun verottomia palveluja tuottavat yksityiset palveluntuottajat hankkivat omaa palvelutuotantoaan varten tavaroita ja palveluja, joihin sisältyvää arvonlisäveroa ne eivät voi vähentää verotuksessa.

Yksityiselle palveluntuottajalle piilevä arvonlisävero merkitsee lisäkustannusta, joka nostaa palvelun hintatasoa ja voi hankaloittaa tuotannon järkevää organisointia. Asiantuntijoiden mukaan piilevä arvonlisävero aiheuttaa kilpailun vääristymiä kunnallisen ja yksityisen palveluntuottajan välillä, sillä kunnalla on oikeus saada valtiolta palautuksena omiin tuotantokustannuksiin sisältyvä arvonlisävero.

Kilpailuneutraliteetin takaamiseksi koulujen oppilaitosruokailun yksityisiin ostopalveluihin liittyvä piilevä arvonlisävero olisi saatava kunnissa palautusjärjestelmään piiriin. Menettely olisi sama kuin kuntien yksityisissä sosiaali- ja terveydenhuollon ostopalveluissa, joissa kunnat saavat valtiolta laskennallisen viiden prosentin palautuksen ostopalveluihin liittyvästä piilevästä arvonlisäverosta.

Onnistuneen kilpailuttamisen edellytykset

Ruokahuollon kilpailuttaminen ja ulkoistaminen edellyttävät, että kaikki kunnan palvelutuotannon kustannukset saadaan hintavertailuun yksityisen palvelutuotannon kanssa ja laadullisia kilpailutekijöitä osataan mitata. Laadullisia kriteereitä ovat ruoan ravitsemuksellinen sisältö ja tarjoiluun liittyvät vaatimukset. Ne vaihtelevat asiakkaiden, kuten vanhusten ja eri-ikäisten lasten ja nuorten mukaan.

Ruokahuollon ulkoistaminen tapahtuu usein liikkeenluovutuksen kautta, minkä yhteydessä henkilöstöä sekä myös toimitiloja ja käyttöomaisuutta siirtyy kunnalta tai kuntayhtymältä luovutuksen saajan palvelukseen. Onnistunut liikkeenluovutus vaatii osaamista, sillä asiassa on otettava huomioon liikkeenluovutusta koskevat EU:n direktiivit sekä työsopimuslain ja muun lainsäädännön säännökset. ■

Kirjoittaja työskentelee tutkijana omistamassaan yrityksessä (Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith).

Lähteitä: Mm. Lith, Pekka: Innovatiiviset julkiset hankinnat Suomen kansantaloudessa, Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith, Helsinki 2012 (loppuraporttiluonnos);

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry: Suidanneraportti 1/2012 ja muita tilastotietoja catering-alalta (www.mara.fi);

Sosiaali- ja terveysministeriö STM: Joukkoruokailun kehittäminen Suomessa, STM:n selvityksiä 2010:11, Helsinki 2010;

Tilastokeskus: Kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilastot ja yritys- ja toimipaikkarekisterin tilastot (www.tilastokeskus.fi);

Valtiokonttori: Valtion budjettitalouden liikekirjanpidon tilastot (www.valtiokonttori.fi).

Aku Alanen

Museot vetävät Suomessa vähemmän kuin muissa Pohjoismaissa

Helpompi perustaa kuin pyörittää

Suomalaiset ovat laiskanlaisia taidenäyttelyissä ja museoissa kävijöitä vaikka muuten aktiivisia kulttuurin kuluttajia. Käynnit museoissa eivät ole lisääntyneet, vaikka niihin pääsee entistä useammin ilmaiseksi.

Guggenheim-hankkeen myötä on keskusteltu taidemuseoista poikkeuksellisen paljon. Edellisen kerran taidemuseot olivat julkisuudessa Ateneumin Picasso-näyttelyn yhteydessä, sitä ennen Kiasman rakentamiseen ja avausvuoden näyttelyihin liittyen kaukana 1990-luvulla.

Alkuvuoden keskustelussa ladattiin katteettomia odotuksia yhdelle museorakennukselle ja unohtiin paljolti museoalan realiteetit ja se todellinen ympäristö, missä museot joutuvat Suomessa toimimaan.

Museoalalla hiljainen tieto kertoo, että uuden museon perustaminen on helppoa mutta ylläpito vaikeata. Museoliiton pääsihteerin **Kimmo Levän** mukaan uuden museon vaikeudet alkavat yleensä pian perustamisen jälkeen.

Yleinen kokemus on, että kolmen ensimmäisen vuoden jälkeen johtaja lähtee pois. Jotkut uudet museot eivät ole eläneet vuotakaan, ja taloudelliset odotukset ovat pääsääntöisesti ylioptimistisia. Museota eivät perusta useinkaan museoammattilaiset vaan muut asiasta kiinnostuneet.

Ilmaiskäynnit lisääntyneet, kokonaistaso vakaa

Suomessa on kaikissa museoissa yhteensä 2000-luvulla ollut likimain viisi miljoonaa käyntiä vuosittain (Taulukko 1). Kokonaismäärässä on itse asiassa ollut yllättävän vähän vaihtelua.

Nykyään noin puolet käynneistä tahtuu ilman pääsymaksua. Ilmaiskäyn-

tien osuus on ollut selvässä kasvussa. Kehityksen taustalla on ollut selkeästi museopoliittinen valinta, kynnyksen lasku. Jotkut museot ovat muuttuneet kokonaan ilmaisiksi, ja monissa on ilmaiskäyntien osuutta kasvatettu.

Samaan aikaan museopääsylipun keskihinta on noussut hiljalleen alle kolmesta eurosta runsaaseen viiteen euroon.

Ruotsissa tuplamäärä kävijöitä

Ruotsissa museoiden ovet käyvät huomattavasti Suomea vilkkaammin. Ruotsin museoissa oli vuonna 2010 noin 19 miljoonaa käyntiä eli kaksi kertaa asukasta kohden.

Muissa Pohjoismaissa museokäynnit ovat suurin piirtein Ruotsin tasolla.

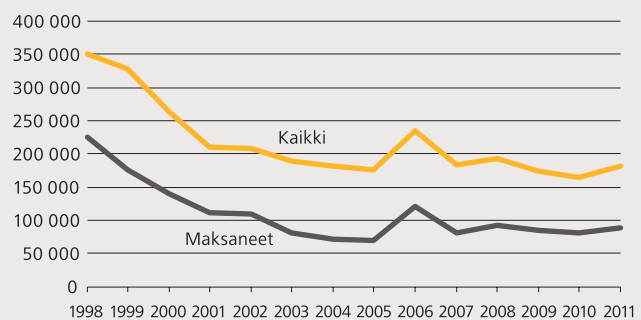
Museoissa käynti Suomessa 2000-luvulla

Vuosi	Käyntejä milj. kpl	Ilmaiskävijöiden osuus, %	Lipun hinta keskimäärin,
2000	4,9	33	2,72
2001	4,7	37	2,72
2002	4,8	39	3,07
2003	4,5	39	3,12
2004	4,8	38	3,25
2005	4,3	38	3,28
2006	4,5	38	3,62
2007	4,6	44	4,51
2008	5,1	48	4,86
2009	5,0	49	5,21

Lähde: Museotilasto.fi

Taulukko 1

Kiasmassa kävijät 1998–2011

Lähde: Valtion taidemuseon kävijätilastot

Kuvio 1

Taidemuseot vetävät vähemmän kuin muut

Pääsylimun lunastaneista kävijöistä taidemuseoiden osuus on ollut viime vuosina vajaa neljännes. Muissa museoissa on siis kolme kertaa enemmän kävijöitä. Ilmaiskävijöistä taidemuseoiden osuus on ollut hieman suurempi, vajaat 30 prosenttia.

Koko maassa on taidemuseoissa ollut viime vuosina maksavia kävijöitä keskimäärin runsaat 0,6 miljoonaa vuosittain. Ilmaiskäyntejä on ollut 0,7 miljoonaa.

Helsingin taidemuseoissa on viime vuosina ollut keskimäärin 0,68 miljoonaa kävijää. Taidemuseoissa käynti keskittyy siis jo nyt paljolti Helsinkiin. Ilmaiskävijöiden osuus on ollut Helsingissä keskimäärin 45 prosenttia. Hyvinä vuosina on ollut yli 0,4 miljoonaa maksaneen asiakkaan käyntiä, huonoina on jääty 0,3 miljoonaan maksettua käyntiin.

Kaupungin oman taidemuseon osuus on ollut Helsingissä kaikkien taidemuseoiden maksaneista käynneistä vajaa kymmenesosa ja ilmaiskävijöistä runsas viidesosa. Omassa taidemuseossa ilmaiskävijöiden osuus on ollut viime vuosina keskimäärin noin kaksi kolmasosaa kaikista kävijöistä.

Guggenheim-suunnitelmassa ehdotettiin ilmaiskävijöiden osuudeksi 20 prosenttia perustuen tiukentuneisiin sisäänkäynnin kriteereihin. Lippujen hinnat olisivat myös olleet verraten korkeita.

Guggenheim-suunnitelmassa arvioitiin maksavien kävijöiden pysyväksi vuotuiseksi määräksi 420 000 ja ilmaiskävijöiden määräksi 105 000. Jos verrataan tätä arviota kaikkien Helsingissä toimineiden taidemuseoiden viime vuosien keskimääräiseen 370 000 maksaneeseen kävijään, oli kasvuodotus aikamoinen. Kävijämäärän toivottiin kasvavan reilusti yli kaksinkertaiseksi koko Helsingissä. Ellei sitten oletettu, että käynnit muissa taidemuseoissa loppuvat.

Kiasma realistinen verrokki

Minkä tahansa Helsinkiin suunnitellun uuden museon kävijämäärien kehityksen arvioinnissa on realistisempaa käyttää modernin taiteen museo Kiasman kävijäkäyrän toteutunutta muotoa (Kuvio 1) kuin Guggenheim-säätiön olettaa, var-

Bilbaon Guggenheimin menestystarina ei Aku Alasen mukaan ole siirrettävissä muualle. Bilbaossa oli kyse paljosta muustakin kuin museosta.

sin loivasti laskevaa käyrää. Guggenheim-suunnitelmassahan kävijöiden vuotuinen keskitaso pitemmän päälle oletettiin peräti 87 prosentiksi ensimmäisen vuoden tasosta.

Kiasma sopii realistisen vertailun perustaksi, koska se on ainoa viime aikojen uusi, iso taidemuseo Helsingissä. Ensimmäisen vuoden tilastollinen kävijämäärä on vajaa, koska Kiasma avattiin vasta toukokuussa 1998. Keskimäärin kävijöitä on 14 vuoden aikana ollut noin 217 000 vuosittain, maksaneita 110 000. Maksaneiden kävijöiden vuotuinen keskitaso on alle 50 prosenttia lähtötasos-

ta. Ja jos otetaan ensimmäiseen vuoden laskelmaan mukaan vuoden 1999 alku-kuukaudet, myöhempien vuosien keski-kävijämäärä on ollut alle 40 prosenttia ensimmäisen kokonaisen vuoden tasosta.

Toki kävijämäärät vaihtelevat aina jonkin verran vuosittain. Joka tapauksessa Guggenheim-museolle kaavailtu kävijämäärät ja 4,5 miljoonan euron pääsylipputulot eivät olleet kovin realistisia. Ei vaikka laskelman lähtötasona olisi pidetty Guggenheim-säätiön arvioimaa 602 000 kävijää ensimmäisen vuoden aikana. Pääsylipputulot olisivat Ki-

asman maksaneiden kävijöiden kehityskäyrän mukaan laskien jääneet silloin 1,5 – 2 miljoonan euron välille.

Pääsylipputulojen osuus on Kiasmassa ollut viime vuosina noin 8–10 prosenttia museon juoksevista kuluista. Guggenheim-hankkeessa pääsylipputulojen osuus juoksevista menoista olisi ollut runsaat 30 prosenttia.

Ulkomaisista museoista verrokkina tulisi kyseeseen lähinnä Ruotsin suosituin taidemuseo Tukholman Moderna Museet. Toki sen ympärillä asuu puolet enemmän ihmisiä ja kaupunki on Helsinginkiä kansainvälisempi sekä museo-

Kuvataide on tasavertaisemmin miehiä ja naisia kiinnostava kulttuurin harrastusmuoto kuin vaikkapa teatteri.

käyminen on Ruotsissa Suomea huomattavasti aktiivisempaa.

Pääsylipputulosten osuus budjetista on Moderna Museetissa ollut viime vuosina 10 prosentin tienoilla, viime vuonna vähän yli. Museon maksaneiden kävijöiden määrä on ollut hieman runsaan 300 000 tienoilla, paitsi vuonna 2010, jolloin jäi reilusti alle. Maksaneiden osuus kaikista kävijöistä on ollut 55–60 prosentin paikkeilla. Moderna Museetin todellinen kävijämäärä onkin paljon alhaisempi kuin Helsingin Guggenheimin suunniteltu kävijämäärä oli, vaikka realistisesti ajatellen olettaisi asian olevan toisinpäin.

Kynnys on madaltunut

Kynnystä Suomen museoihin on pyritty laskemaan. Vuonna 2010 ilmaiskävijöiden osuus oli Helsingin kaupungin museoista Tennispalatsissa 67 ja Meilahdes- sa 62 prosenttia, Espoon Emmassa yli 60 ja Valtion taidemuseossa 40 prosenttia.

Kannattaa varmaan harkita useamman kerran, ennen kuin kynnystä lähdetään nostamaan. Guggenheimiin sellainen kulttuuripoliittinen viesti olisi liittynyt. Guggenheim-museossahan ilmaiskävijöiden osuus olisi suunnitelmien mukaan ollut huomattavasti alempi, noin 20 prosenttia.

Voidaan myös kysyä, olisiko suuri yleisö todella muuttanut yhden taidemuseon takia selvityksen ennusteen mukaisesti kulttuurista käyttäytymistään voimakkaasti taidemuseoissa käymisen ja vielä siitä maksamisen suuntaan? On muistettava, että gallerioissa, kuten useimmissa muissakin taidenäyttelyissä käyminen on Helsingissä ilmaista.

Mies useammin mukana kuin teatterissa

Tilastokeskuksen ajankäyttö- ja vapaa- aikatutkimuksissa on kysytty jo muu- ➤

Lehtikuva Oy

Henkilöstö kasvanut 2000-luvulla

Museot ovat aika pieni tekijä kansantaloudessa mutta myös kulttuurin kokonaistaloudessa. Museoiden osuus kulttuuristen alojen arvonlisäyksestä on 2000-luvulla ollut vain 0,2 prosenttia ja kulttuurialojen työllisistä 0,3 prosenttia.

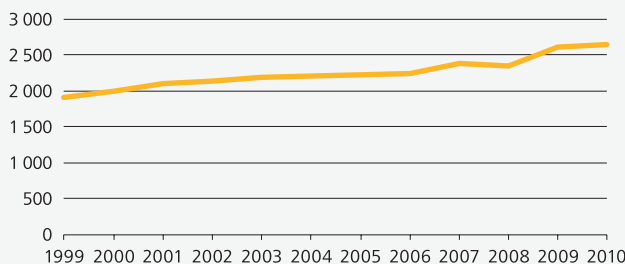
Päätöisestisesti hoidettujen museoiden henkilötövuosina mitattu työntekijämäärä on kuitenkin kasvanut 2000-luvulla lähes 40 prosenttia (Kuvio 2). Henkilöstöä on nykyään reilut 2 600 henkeä. Museoammattilaisten osuus on ollut 40 prosenttia viime vuosina.

Palkkakustannusten osuus on ollut viime vuosina hieman vajaa puolet kaikista museoiden menoista.

Henkilöstön lisäys liittyy ennen kaikkea valtionapujen kasvuun 2000-luvulla. 1990-luvulla jätettiin valtionapujen indeksikorotukset kokonaan tekemättä, ja 2000-luvulla ne on sitten tehty takautuvasti. Vajaa puolet valtionavuuista on peräisin veikkausvoittovaroista, runsas puolet budjetista. Tänä vuonna valtion talouden säästöpäätösten takia museohenkilöstön määrä tulee laskemaan.

Museoiden lukumäärä ei ole kasvanut henkilöstön kanssa. Museoyksiköitä oli 330 vuonna 2010, niistä puolet oli kulttuurihistoriallisia museoita.

Päätöisestisesti hoidettujen museoiden henkilöstö 1999–2010

Lähde: Museotilasto, Kulttuuritilasto. Tilastokeskus

Kuvio 2

Optimistisia oletuksia vaikutuksista

Uusille museohankkeille maalaillaan usein aika optimistisia vaikutusoletuksia. Näin tehtiin aikoinaan Kiasmankin yhteydessä, ja nyt sama näytti tapahtuvan Guggenheimin yhteydessä.

Voiko museolla olla omasta toimintaympäristöstään poikkeavaa vaikutusta alueen kokonaiskehitykseen? Vastaus on minusta aika selvästi kielteinen. Bilbao ontuu esimerkkinä, koska siellä koko maakuntakaupungin infrastruktuuri rakennettiin täysin uusiksi ja Guggenheim-museon ympäristö muokattiin sen ehdoilla. Baskialueen yhteiskuntapoliittinen tilanne on muuttunut täysin museosta huolimatta, mutta sattumoisin samaan aikaan. Myös matkailun suhteellinen merkitys on moninkertainen Espanjassa Suomeen verrattuna.

Kuitenkaan Bilbaon seudun kokonaistalouden kehitys ei ole liiemmin poikennut Espanjan kehityksestä.

Suomessa Guggenheim-hankkeen uusi matkailutalouden tuottovaikutus olisi realistisesti laskien ollut huomattavasti esitettyä vaatimattomampaa tehtäviin investointeihin nähden. Alueelliseen matkailusatelliittiin perustuvien laskelmieni mukaan hanke ei olisi ollut elinkeinopoliittisesti eikä erityisesti matkailutalouden kannalta kannattava.

Sisältöjä rakennusten sijaan

Helsinki tarvitsee vetovoimaisia rakennuksia, mutta paljon enemmän sisältöjä. Kulttuurin seiiniä on jo aika lailla. Mielekkäämpää

pää olisi ennen uudisrakennusta ollut pohdittua nykyisten rakennusten muokkaamista Kaapelin tai Suvilahden tapaan ja keskittyä sisällön kehittämiseen.

Jos Helsingin brändiä halutaan nostaa, olisi sekin mielekkäämpää tehdä sellaiselta kulttuuri- ja taidepoliittiselta pohjalta, jolta Suomi on tähänkin saakka ponnistanut. Voihan Helsingin vetävyys jopa laskea, jos brändin muokkaus on ristiriidassa muun kokonaisuuden kanssa.

Meillä on esimerkiksi ollut kulttuuripoliittisesti tärkeä matalan kynnyksen sisäänpääsy politiikka museoihin. Jos kynnystä nostetaan, vaikutus voi olla negatiivinen.

taman vuosikymmenen ajan museoissa käyntejä kahteen ryhmään jaettuna. Tavallisissa museoissa käymistä on kysyty erikseen. Taidemuseoissa käyminen on yhdistetty samaan ryhmään muissa taidenäyttelyissä, gallerioissa tai erillisnäyttelyissä käymisen kanssa. Tämä kysymistapa nostaa varmaan taidemuseoissa käyntien tasoa, koska mukaan tulee luettua myös kirjastojen, oppilaitosten ja työpaikkojen taidenäyttelyt yms.

Naiset käyvät aktiivisemmin taidemuseoissa ja -näyttelyissä kuin miehet. Tilanne on siis samantyyppinen kuin muillakin kulttuuripalvelujen kuluttamisen alueilla: naiset ovat aktiivisempia kuin miehet. Ero ei ole kuitenkaan niin suuri kuin teatterissa käymisessä.

Vuonna 2009 naisista oli viimeisen vuoden aikana käynyt teatterissa 51 pro-

senttia, taidetta tutkailemassa 49 prosenttia. Miehistä taas oli taidemuseoissa tai -näyttelyissä käynyt 37 prosenttia, mutta teatterissa vain 33 prosenttia (Taulukko 2). Kuvataide onkin selvästi tasavertaisemmin eri sukupuolia kiinnostava kulttuurin harrastusmuoto.

Muissa kuin taiteeseen keskittyneissä museoissa ero on vielä pienempi. Miehet käyvät niissä yhtä paljon kuin taidemuseoissa, mutta naiset selvästi harvemmin kuin taidemuseoissa.

Ikäryhmittäisessä tarkastelussa eniten ovat lisääntyneet kaikkein nuorimman

Taidemuseoissa tai -näyttelyissä vuoden aikana käyneet, prosenttia ikäryhmästä

	10–14	15–24	25–44	45–64	65–
1981	42	40	41	35	20
1991	49	53	44	45	30
1999	36	37	37	37	22
2002	46	46	45	44	29
2009	53	47	42	47	34

Taulukko 3

Taidemuseossa tai -näyttelyssä vuoden aikana käyneet, prosenttia ryhmästä

	1981	1991	1999	2002	2009
Ylempi toimihenkilö	71	68	69	66	60
Alempi toimihenkilö	52	53	40	49	47
Tuotantotyöntekijä	19	26	17	23	31
Palvelutyöntekijä	23	35	21	30	28
Muu yrittäjä	46	47	39	52	43
Maatalousyrittäjä	14	32	17	32	36
Koululainen, opiskelija	52	65	46	53	54
Työtön	29	35	23	42	37
Eläkkeellä	20	33	24	31	36
Kotitaloutta hoitava	30	42	30	32	38

Taulukoiden lähde: Vapaa-aikatutkimus ja ajankäyttötutkimus. Tilastokeskus

Taulukko 4

Käynyt taidemuseoissa tai -näyttelyissä, prosenttia miehistä ja naisista

	Miehet	Naiset
1981	29	43
1991	38	50
1999	28	40
2002	37	47
2009	37	49

Taulukko 2

Suomen urheilumuseo Helsingissä on esimerkki miehiä kiinnostavasta museosta. Miehet käyvät taide- ja muissa museoissa yhtä paljon, naiset selvästi enemmän taidemuseoissa.

ikäryhmän, 10–14-vuotiaitten käynnit taidemuseoissa (Taulukko 3). Selitys liittyy ainakin osin koulun piirissä tapahtuneisiin taidenäyttelyihin ja luokkaretkiin. Myös 15–24-vuotiaat ovat jonkin verran lisänneet käyntejään taidemuseoissa ja -näyttelyissä.

Sen sijaan 25–44-vuotiaat ovat vähentäneet käyntejään. Kun verrataan lukuja muiden museoiden kävijäosuuksiin, tämä on ainoa ikäryhmä, joka käy enemmän muissa museoissa kuin taide- ja näyttelyissä ja -museoissa.

Ylemmän korkea-asteen koulutuksen saaneet ovat innokkaimpia taidemuseoissa ja -näyttelyissä kävijöitä. Heidän aktiivisuutensa on kuitenkin laskeutunut aina 1980-luvulta saakka. Alemman korkea-asteen suorittaneet ovat myös

hieman passivoituneet, mutta lasku ei ole niin merkittävä kuin ylemmän korkea-asteen suorittaneiden keskuudessa.

Muissa museoissa käyneiden osuus väestöstä on kaikissa ylemmissä koulutusasteissa hieman matalampi kuin taidemuseoissa ja -näyttelyissä. Alemmissä koulutusasteissa tilanne oli lievästi päinvastainen, mutta erot ovat hyvin pieniä alemmien koulutusasteiden välillä.

Ammatin mukainen jaottelu on samantapainen kuin koulutusasteen mukainen. Suhteellisesti eniten taidetta harrastavat ylemmät toimihenkilöt, mutta heidän käyntiaktiivisuutensa on laskeutunut viimeisten vuosikymmenien kuluessa (Taulukko 4). Tämä on kiinnostavaa, koska esimerkiksi teatterissa käynneissä ei ole vastaavaa kehitystä. ■

Lähteet: Guggenheim Helsinki: konsepti- ja kehitysselvitys, Helsingin kaupungin tarkistama käännös, alkuperäinen The Solomon R. Guggenheim Foundation 2011

Moderna Museets årsredovisningar, 2007-11

Ajankäyttötutkimus. Tilastokeskus.

Vapaa-ajan tutkimus. Tilastokeskus.

Valtion taidemuseo, kävijätalostat.

Museotilasto.fi

Kulturrådet, Sverige 2012. Museer 2010.

Alanen Aku: Artikkelit Guggenheimin varjossa -pamflettikirjassa, toim. Kaarin Taipale, 2012.

StockXCHNG / Jane Haselden

Jukka Ekholm

Vanhat museosuosikit pitävät pintansa maailmalla

Näyttelyillä on suuri vaikutus yleisömääriin maailman museoissa. Ilmainen sisäänpääsy on moninkertaistanut käyntien määrät.

Käyntien määrällä mitattuna maailman viisi suosituinta museota ovat pysyneet samoina viimeisten kolmen vuoden aikana. Vain museoiden keskinäinen järjestys on muuttunut. Suosituimmassa museossa, Pariisin Louvressa, käyntimäärä kohosi vuonna 2011 lähes yhdeksään miljoonaan, kasvua kertyi melkein 400 000 edellisvuodesta. New Yorkin Metropolitan Museumissa käyntimäärä ylitti kuusi miljoonaa, joka oli lähes 800 000 enemmän kuin edellisvuonna. Viidessä vuodessa käyntien määrä Metropolitanissa on kasvanut liki 1,5 miljoonalla. Näin museo on noussut viidenneltä sijalta maailman toiseksi suosituimmaksi. Myös British Museumissa ja National Galleryssa Lontoossa käyntimäärä ylitti viisi miljoonaa vuonna 2011.

Erikoisnäyttelyistä uusia elämyksiä

Maailman suurimmat museot pysyvät vuodesta toiseen huipulla pitkälti omi-

en kokoelmiensa varassa, mutta myös erikoisnäyttelyillä on huomattava vaikutus yleisömääriin. Metropolitanin suosioon vuonna 2011 vaikutti muotisuunnittelija **Alexander McQueenin** näyttely *Savage Beauty*, joka veti yli 600 000 henkeä.

Pariisin Centre Pompidoun 30-vuotisenäyttely vuonna 2007 kasvatti museokeskuksen yleisön yli viiden miljoonan, kun viime vuosina käyntimäärä on ollut 3,5 miljoonan tuntumassa.

Taiwanin National Palace Museumissa **Huang Gongwangin** käärömaalauksen *Dwelling in the Fuchun Mountains* näyttely *Landscape Reunited* veti yleisöä yli 800 000 henkeä. Näyttelyssä maalaus oli kokonaisuena nähtävänä ensimmäistä kertaa yli 360 vuoteen. Käyntejä museossa kertyi lähes neljä miljoonaa vuonna 2011, ja museo nousi maailman seitsemänneksi suosituimmaksi.

Myös Pohjois-Euroopan suurimman museon, Pietarin Eremitaaşin, yleisömäärä kasvoi: suosittu näyttely (mm. Prado Eremitaaşissa, Annie Leibovitz, 1700-luvun maalaus ja kuvanveisto Roomassa se-

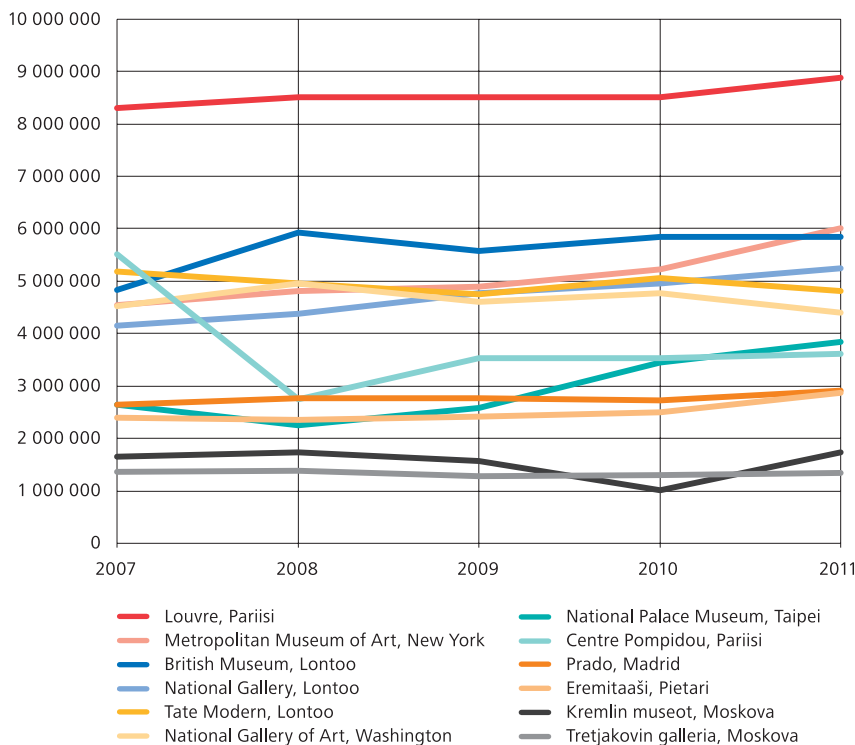
kä Arabian tiet) nostivat viime vuonna käyntimäärän lähelle kolmea miljoonaa.

Maksuttomuus ja tilojen laajennukset tuovat lisää yleisöä

Museoiden käyntimääriä kasvattaa myös ilmainen sisäänpääsy. Vuoden 2001 joulukuusta alkaen Britannian kansallisiin museoihin on päässyt maksutta. Näitä ovat mm. Lontoon British Museum, National Gallery, Tate Modern ja Natural History Museum. Käyntien määrä esimerkiksi Natural History Museumissa on lähes kolminkertaistunut 1,6 miljoonasta 4,6 miljoonaan. Yli puolen miljoonan lisäys tuli jo seuraavana vuonna käyntimäärän pysyntyä siihen asti samoissa lukemissa 1980-luvulta saakka. Ilmaiset sisäänpääsyvät tuoneet Lontoon museoihin niin paljon lisää ulkomaisia matkailijoita, että heiltä saatavat muut matkailutulot ylittävät selvästi maksuttomuuden aiheuttamat kustannukset.

Washingtonin National Gallery of Art saavutti tähänastisen ennätöksensä, yli

Käyntien määrä eräissä museoissa 2007–2011

8,7 miljoonaa käyntiä, jo vuonna 1986. Tuolloin museossa oli peräti kolme huomattavaa ilmaisnäyttelyä. Sellaisina vuosina, jolloin suuria vetonauloja ei ole ollut, käyntimäärä on jäänyt jopa alle puoleen tästä. Pariisin Louvre aloitti vapaat sisäänpääsyt vuonna 2000 joka kuukauden ensimmäisenä sunnuntaina. Suosio oli taattu, ja turisteja varoitetaankin jonoista kyseisinä päivinä. Käyntimäärien kasvun lisäksi maksuttomuus monipuolistaa museoiden yleisöä.

Myös museotilojen laajentaminen kasvattaa yleisömääriä. Käyntimäärä esimerkiksi Washingtonin National Gallery of Artissa kasvoi lähes 1,5 miljoonalla edellisvuodesta lisärakennuksen valmistuttua 1978 sekä veistospuiston avautuessa 1999. Lisäksi museoiden entistä suurempi panostus markkinointiin sekä erilaisiin teematapahtumiin on tuonut niihin lisää kävijöitä. ■

Kirjoittaja toimii suunnittelijana Tilastokeskuksen kulttuuritilastoissa.

Lähteet:

McFelter, Gypsy (2007). *The Cost of "Free": Admission Fees at American Art Museums*. *Museum News*, January/February. American Association of Museums.

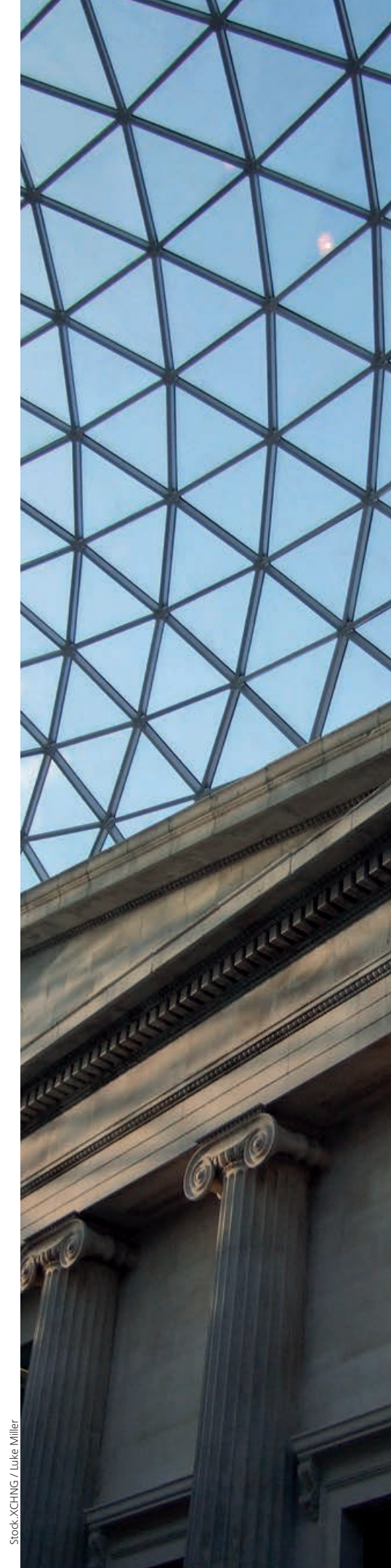
National Gallery of Art, Washington D.C. www.nga.gov.

Natural History Museum, Lontoo. www.nhm.ac.uk.

The Art Newspaper (2008–2012). Numerot 189, 201, 212, 223 & 234.

The Observer 13.3.2011 (www.guardian.co.uk/theobserver/2011/mar/13/big-issue-free-museum-admission).

www.patroc.com/paris/free-museums.html.

Leo Koltola

Me kaikki tarvitsemme ekosysteemejä joka päivä

Visit Espoo

YK:n tilastokomitea hyväksyi keväällä 2012 ympäristötilinpidon keskuskehikon kansainväliseksi tilastostandardiksi eli suositukseksi kaikille maailman maille. Kevään 2013 tilastokomitean kokoukseen YK valmistelee ehdotuksen kokeellisesta ekosysteemitilinpidosta. Paikkatietojen avulla voidaan kuvata melko laajasti ekosysteemien tilaa ja yhteyksiä taloudelliseen ja sosiaaliseen ympäristöön.

Jokainen ihminen on täysin riippuvainen Maapallon ekosysteemeistä ja niiden tarjoamista palveluista – ruoka, vesi, sairauksien torjunta, ilmaston sääntely, henkiset kokemukset ja esteettiset nautinnot. Viimeisen 50 vuoden aikana ihminen on muuttanut näitä ekosysteemejä nopeammin ja laajemmin kuin koskaan ihmiskunnan historian aikana, pääasiassa täyttääkseen nopeasti kasvavan ruuan, puhtaan veden, puuraaka-aineen, kuitujen ja polttoaineen tarpeen.

Planeettamme muutoksesta on seurannut merkittäviä etuja taloudelliselle kehitykselle ja inhimilliselle hyvinvoinnille. Kaikki alueet ja ihmisryhmät eivät

ole kuitenkaan hyötynyt tästä kehityksestä, monet ovat itse asiassa kärsineet. Lisäksi kaikki näihin etuihin liittyvät todelliset kustannukset alkavat vasta nyt tulla näkyviksi.

YK:n teettämä vuosituhanen ekosysteemi-arviointi valmistui vuonna 2005. Valtavan laajan hankkeen tavoitteena oli arvioida ekosysteemien muutoksen vaikutuksia inhimilliselle hyvinvoinnille ja luoda tieteellinen perusta toimenpiteille, joita tarvitaan ekosysteemien suojelun, kestävää käytön ja ekosysteemien inhimilliselle hyvinvoinnille tuottamien hyötyjen edistämiseksi.

Vuosituhanen ekosysteemi-arvioin-

tiin osallistui 600 tiedemiestä eri puolilla maailmaa ja lisäksi satoja maailmanlaajuisesti toteutetuissa osa-arvioinneissa. Arvioinnin menetelmistä ja tuloksista löytyy laajoja raportteja internetistä.

Ekosysteemitilinpidosta osa ympäristötilinpidosta?

Yli 20 vuotta jatkuneen kehitystyön tuloksena YK:n tilastokomitea hyväksyi keväällä 2012 ympäristötilinpidon (SEEA) ”keskuskehikon” kansainväliseksi tilastostandardiksi eli suositukseksi kaikille maailman maille. EU lähti ripeästi liikkeelle säätämällä asetuksen ympäristö-

tilinpidosta heinäkuussa 2011. Tässä ensimmäisessä vaiheessa asetus käsittää toimialoitteisten ilmapäästöjen ja ympäristövero- ja kansantalouden materiaali- ja energiatilinpitojen sekä kansantalouden materiaali- ja energiatilinpitojen tilit. Seuraavan kolmen moduulin valmistelu on jo aloitettu. Ne ovat ympäristösuojelumenot, ympäristöliiketoiminta ja energiatilinpito, joiden oletetaan tulevan voimaan 2015.

Seuraavaksi YK aikoo laatia ehdotuksen ”kokeellisesta ekosysteemitilinpidosta” kevään 2013 tilastokomitean kokoukselle. Euroopassa aktiivinen rooli ekosysteemitilinpidossa on Euroopan ympäristövirastolla (EEA) eikä Eurostatilla, kuten muissa ympäristötilinpidon osissa.

Ympäristötilinpidon keskuskehikko perustuu hyvin olennaisesti kansantalouden tilinpidon (SNA) käsitteistöön. Vaikka itse ajatus on ollut olemassa jo 1980-luvulta lähtien, ekosysteemitilinpidon kehitykselle voimakkaan sysäyksen ovat antaneet vuosituhannen ekosysteemi- ja paikkatietojärjestelmien (GIS) nopea kehitys.

Esimerkiksi Suomessa maanmittauslaitos avasi toukokuun alussa kaikki digitaaliset maastotietonsa maksuttomaan käyttöön ja avasi tiedostopalvelun, jonka kautta aineistot voi ladata itselleen. Kuka tahansa voi nyt ladata tietokoneelleen oman ympäristönsä maastokartan tai peruskartan.

Ekosysteemitilinpidon tärkeimmän perustan muodostaa ekosysteemi- ja ympäristöpalveluiden käsite. Ekosysteemi- ja ympäristöpalvelut ovat niitä hyötyjä, joita ihmiset saavat ekosysteemeistä. Niihin kuuluvat tarjontapalvelut, jotka tuottavat tuotteita kuten ruokaa, vettä, puuta ja luonnonkuituja, sääntelypalvelut, jotka säätelevät ilmastoa ja sateita, veden määrää, jätteen kiertoa ja tautien leviämistä, tukipalvelut, kuten maaperän muodostuminen ja ravinteiden kierto sekä kulttuuripalvelut, kuten virkistys, henkiset, uskonnolliset ja muut materiattomat hyödyt.

Itse ekosysteemillä tarkoitetaan keskenään vuorovaikutuksessa toimivien kasvien, eläinten ja mikro-organismien yhteisöjen ja elottoman ympäristön dynaamista kokonaisuutta. Ihmiset ovat erottamaton osa ekosysteemejä. Ekosysteemit vaihtelevat kooltaan suunnattomasti: tilapäinen vesilätäkkö ontossa puussa ja valtameren valuma-alue voivat molemmat olla ekosysteemejä. Näil-

Paikkatieto kaikkien eurooppalaisten ulottuville

Paikkatiedolla tarkoitetaan kansallisen paikkatietostrategian mukaan kaikkea tietoa, joka sisältää välittömän tai välillisen viittauksen tiettyyn paikkaan tai maantieteelliseen alueeseen. Totutusti paikkatieto on esitetty karttana – yhä useammin kuvaruudulla.

Paikkatieto kuvaa maastoa, maaperää ja maankäyttöä. Se kuvaa liikenneverkkoja, tietoverkkoja ja yhdyskuntahuollon putkiverkkoja. Paikkatieto kertoo kasvillisuudesta, eläimistöä sekä suojelualueista.

Paikkatieto tietää kiinteistöistä, rakennuksista, asutuksesta ja toimipaikoista sekä palveluista. Paikkatietoa ovat satelliittija ilmakuvat sekä ympäristön kolmiulotteiset mallit.

Inspire-direktiivin myötä monet paikkatietoaineistot tulevat saataville yhtenäisessä muodossa kaikista EU:n jäsenmaista. Direktiivi tähtää paikkatietojen käytön tehostamiseen, viranomaisten yhteistyön lisäämiseen ja monipuolisten kansalaispalvelujen syntymiseen.

Suomessa direktiivin toteuttamisesta on säädetty laissa ja asetuksessa paikkatietoinfrastruktuurista.

Asetus paikkatietoinfrastruktuurista luettelee ne viranomaiset, jotka ylläpitävät Inspire-direktiivin piiriin kuuluvia tietoaineistoja Suomessa. Säädösten mukaan paikkatietoa hallinnoivan viranomaisen on

- laadittava tietoaineistoja ja -palveluja koskevat metatiedot ja liitettävä ne hakupalveluun
- laadittava ja pidettävä ajan tasalla yhteiskäyttöinen paikkatietoaineisto
- huolehdittava, että tietoaineisto on saatavilla tietoverkossa katselua ja siirtämistä varten.

Kansallisissa säädöksissä sekä Inspire-direktiivissä ja sen täytäntöönpanosäännöissä on määritelty toimeenpanoon liittyviä aikarajoja. Aikataulut ovat erilaisia riippuen siitä, mihin paikkatietoryhmään paikkatietoaineisto kuuluu.

Täytäntöönpanosäännöt ovat EU:n komission antamia asetuksia, joissa määritellään miten paikkatietoinfrastruktuuri tulee toteuttaa EU:n jäsenvaltioissa. Asetuksiin liittyy teknisiä ohjeita, joissa kuvataan tarkemmin, miten paikkatietoinfrastruktuuriin eri osat tulisi toteuttaa kansainvälisiä standardeja soveltaen.

Inspire-direktiivi nimeää liitteissä I, II ja III runsaat 30 paikkatietoryhmää. Direktiivi koskee niitä viranomaisten hallussa olevia sähköisiä, julkisia paikkatietoaineistoja, jotka kuuluvat liitteissä mainittuihin paikkatietoryhmiin.

Kansalliseen aineistoluetteloon on kirjattu Inspire-direktiivin piiriin kuuluvat paikkatietoaineistot Suomessa. Luettelon ylläpidosta vastaa Paikkatietoasiain neuvottelukunta.

lä luonnon ekosysteemeillä ei sen sijaan ole mitään tekemistä matkapuhelinyhtiöiden tai metsäteollisuusyritysten yritysjohdajien ekosysteemi- ja ympäristöpalveluiden kanssa.

Kestävän kehityksen ja hyvinvoinnin mittaamisen väline

Yhteiskunnan luontopääoma – sen elävät ja elottomat luonnonvarat – määrittää olennaisesti yhteiskunnan hyvinvointia. Kansakuntien koko varallisuutta voidaan arvioida vain ottamalla kattavasti huomioon kaikki pääoman muodot:

- tuotetun pääoman: rakennukset, tieteet, tehtaat,
- inhimillisen pääoman: tiedot ja taidot,
- sosiaalisen pääoman: yhteiskunnan laitokset ja sosiaaliset suhteet sekä
- luontopääoman: elävät ja elottomat luonnonvarat.

Tätä laajaa pääomatarkastelua on esitetty kestävän kehityksen tilastollisen mittaamisen lähtökohdaksi. Ekosysteemitilinpidon avulla ympäristötilinpidon keskuskehikkoa voidaan laajentaa ottamaan huomioon sellaisetkin luontopää-

oman palvelut, joista ei synny markkinoilla myytäviä tuotteita tai palveluita, joita kansantalouden tilinpito ja ympäristötilinpidon keskuskehikko mittaavat.

Ekosysteempipalvelujen mittaamista on käytetty ympäristön ja luonnonvarojen rahamittaiseen arvottamisen lähtökohtana. Siihen ne soveltuvatkin paremmin kuin vanhemmat menetelmät. Ekosysteemitilinpidon perustiedoissa rahamääräisiä tietoja esitetään vain niiltä osin kuin ne ovat todellisia, havaittavia markkinahintoja.

Hypoteettisiin mallilaskelmiin perustuvat markkinattomien palveluiden tai tuotteiden hinnoittelut viralliset tilaston tuottajat jättäisivät mieluummin tutkimuslaitoksille. Toki ympäristötilinpidon tietoja voidaan käyttää tällaisten mallien lähtöaineistona. Malleihin joudutaan kuitenkin tekemään oletuksia, joita virallisissa tilastoissa vältetään. Soiden ekosysteempipalvelujen arvottaminen tarjoaa esimerkin tutkimuksista.

Tilastoyksikkönä ruuduista muodostuva alue

Taloustilastoissa tilastojen perusyksikkö on yritys tai muu yksikkö ja sen toimipaikka. Toimipaikka eli paikallinen toimialayksikkö on:

- yhden yrityksen tai yritystyyppisen yksikön omistama,
- yhdessä paikassa sijaitseva,
- pääasiassa yhdenlaisia tavaroita tai palveluksia tuottava tuotantoyksikkö.

Perusyksikön tiedot aggregoidaan toimialoiksi ja institutionaaliseksi sektoreiksi, joiden tileillä esitellään niiden taloustoimia, esimerkiksi tuotantoa, kulutusta ja pääoman ylläpitoa.

Ekosysteemitilinpidossa alueen hallitsevan maanpeitteen ja muiden alueen fyysisiä ominaisuuksia kuvaavien paikkatietojen avulla rajataan riittävän samanlainen alue, joka voidaan määritellä ”ekosysteemiksi”. Tästä ekoyksiköstä voidaan mitata samantapaisia asioita kuin kansantalouden tilinpidossa: tuotettujen tuotteiden ja palveluiden määrää, kulutettua vettä ja energian määrää ja ekoyksikön terveydentilaa eli sen kykyä tuottaa palveluja ja tuotteita.

Kansallisessa tilinpidossa ei mitattaisi vesilätköiden ekosysteemejä, vaan alu-

Hallitsevan maanpeitteen luokitus

- 1 Keinotekoiset pinnat (mukaan lukien taajamat ja vastaavat alueet)
- 2 Ruohomaiset viljelykasvit
- 3 Puuvartiset viljelykasvit
- 4 Moni- tai kerrosviljelykasvit
- 5 Ruohoalueet
- 6 Puiden peittämä alue
- 7 Mangrove
- 8 Pensaikon peittämä alue
- 9 Pensas- tai ruohokasvillisuus, joka on vedessä tai säännöllisesti tulvan alla
- 10 Luonnonkasvillisuuden harvaan peittämä alue
- 11 Autio maa-alue
- 12 Pysyvä lumi ja jäätikkö
- 13 Sisävedet
- 14 Rannikkovedet ja vuorovesialueet
- 15 Ei hallitsevaa maan peitteisyyttä

Lähde: SEEA 2012

een muodostajana käytetään neliökilometrin ruutuja. Tilinpidon pitäisi toimia eri mittakaavoilla, mutta erittäin tärkeää on kansallisen tason tietojen tuottaminen. Kansallisella tasolla tehdään tärkeimmät ympäristöpoliittiset päätökset ja sillä tilastoviranomaiset yleensä toimivat.

Samalla periaatteella tilinpito tulisi voida tarkentaa alueelliselle ja paikalliselle tasolle tai toisaalta yleistettävissä jopa globaalille tasolle. Tällainen skaalautuvuus edellyttää perustietoaineistolta paljon ja luokituksilta hierarkisuutta. Tilastoyksiköiden ei tarvitse olla toisensa poissulkevia vaan ne voivat olla myös päällekkäisiä.

Tileillä kuvataan tuotantoa ja terveydentilaa

Ekosysteemitilinpidon tilit kuvaavat ennen kaikkea erilaisten ekosysteemien tuottamia tuotteita ja palveluja. Metsät tuottavat puukuitua, polttopuuta, marjoja, sieniä, riistaa, sääntelypalveluita, virkistystä ja muita kulttuuripalveluita sekä tukipalveluita. Suuri osa näitä tuotteita ja palveluja voidaan luultavasti tilastoida olemassa olevien paikkatietojen avulla. Valtakunnan metsien inventaario on Suomen parhaita paikkatietoaineistoja.

Muita merkittäviä ekosysteemejä Suomessa ovat ainakin järvet, meren rannikot, tunturit, maatalousympäristöt

ja rakennetut ympäristöt. Niiden ekosysteempipalveluita ja tuotteita voidaan ryhtyä tilastoimaan luonnonvarojen ja ympäristön tilan seurantatietojen avulla, joista suuri osa on paikkatietoja. Niitä on lueteltu Inspire-direktiivin liitteessä III.

Ekosysteemien terveydentilan tilastointi vastaa taloustilastojen pääoman käsitettä. Ekosysteemin terveydentilan keskeisin mittari on biomassan määrä. Tätä voidaan mitata niin satelliittikuva-aineistojen ja metsien inventoinnin tietojen avulla. Pelkkä biomassa ei tietysti riitä ja asiantuntijat ovatkin kehitelleet tapoja laskea biodiversiteetti-indeksiä, joka mittaisi ekosysteemin biologista monimuotoisuutta. Muitakin ekosysteemien terveydentilaan liittyviä tekijöitä olisi varmasti otettava huomioon.

Tuotannon ja terveydentilan lisäksi on tilinpidossa esitettävä tietoja erilaisten ekosysteemien lukumääristä ja pinta-aloista alueittain. Ekosysteemitietoihin voidaan myös yhdistää muista tilastoaineistoista tietoja esimerkiksi taloudellisesta toiminnasta, työllisyydestä ja väestöstä ekosysteemin alueella tai sen läheisyydessä.

Kokeiluja tarvitaan

Käytännön laskelmia ekosysteemien tilastoinnissa on tehty Australiassa, Kanadassa ja Euroopan ympäristövirastossa (EEA). Myös Maailmanpankki on ollut aktiivisesti mukana rahoittajana ja tietojen käyttäjänä. Jotta ajatuksia saadaan testattua ja määrittelyjä sopeutettua, tarvitaan kuitenkin paljon lisää kokeiluja.

On vaikea tietää kokeilematta, minkä kokoisia tilastoyksiköitä laskennan tuloksena olisi. Vaikka laskenta voidaan tehdä paikkatietoaineistoja käyttämällä tehokkaasti, yksiköitä ei tulisi olla aivan liikaa eikä toisaalta liian vähän, jotta tulokset erottelevat tarpeeksi. Ympäristön monimuotoisuus vaikuttaa tilastoyksiköiden kokoon, siksi menetelmiä pitäisi kokeilla myös erilaisissa ympäristöissä.

Kokeilujen avulla voidaan myös selvittää, minkälaisia tietoja ekosysteemeistä voidaan tuottaa. Paikkatietoja on rekistereissä käytettävissä jo nyt runsaasti, ja niiden avulla voidaan kuvata aika laajasti ekosysteemien tilaa ja niiden yhteyksiä taloudelliseen ja sosiaali-

Soiden ekosysteemipalvelujen arvo

Ekosysteemipalvelujen käsite on nopeasti noussut käytetyimpien listalle ihmisen ja ympäristön suhdetta käsittelevissä tutkimuksissa. Tätä taustaa vasten ei ole ihme, että käsite valittiin myös soiden ja turvemaiden kansallisen strategian taustalla vaikuttavaksi kokoavaksi teemaksi, sillä juuri suot ovat erityisen kiitollinen kohde lähestyttäväksi ekosysteemipalvelujen näkökulmasta.

Suomea voidaan kutsua hyvällä syyllä suomaaksi. Maan pinta-alasta 9,3 miljoonaa hehtaaria, siis kolmannes koko Suomesta, on suota. Suo kuitenkin näyttäytyy monille outona ja jopa luotaantyöntävänä elementtinä, jonka hyödyt koostuvat turpeesta, hilloista ja karpaloista. Ekosysteemipalvelut kuitenkin ottavat huomioon myös muut kuin tuotannolliset ja ihmiselle välitöntä hyötyä tuottavat arvot. Näin soiden merkitys hiilinieluna, tulvien tasaajina ja luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjinä saa ansaitsemaansa huomiota.

Ekosysteemipalvelut valittiin taustalle myös Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelmalle. Pohjois-Pohjanmaan liiton koordinoima hanke pohjautui asiantuntijoiden toteuttamiin osahankkeisiin. Yhtenä, Metsäntutkimuslaitoksen toteuttamana osaluueena on tutkittu soiden tarjoamia ekosysteemipalveluja ja siihen liittyviä kansalaisten näkemyksiä soiden käyttömuodoista.

Turvetuotantoa ei haluta lisää

Kielteisimminkin vastaajat suhtautuivat puun ja turpeen tuotannon lisäämiseen. Eniten hyötyä vastaajat sen sijaan kokisivat turvetuotannon loppumisesta, soiden ennallistamisen lisäämisestä sekä suojeltujen soiden pinta-alan hienoisesta lisäämisestä. Keskeiset tulokset on koottu oheiseen taulukkoon.

Muuttujat		Kertoimet
Puuntuotannon pinta-ala	Arvioitua suurempi	-0.3404
	Arvioitua pienempi	0.2561
Turvetuotannon pinta-ala	Lisääntyy	-0.4111
	Turvetuotanto loppuu hiljalleen	1.0478
Soiden ennallistaminen	Lisätään	0.5090
	Lopetetaan	-0.2496
Suojeltujen soiden pinta-ala	Lisääntyy hieman	0.3947
Nykytila säilyy		0.5521

Kysely maankäytön muutoksista

Arvottaminen tapahtui kyselyllä, jonka valintatilanteissa vastaajat vertasivat kolmea maakunnan soiden käyttösuunnitelmaa keskenään ja valitsivat mielestään parhaan. Samaa menetelmää käytetään taloustieteissä yleisemminkin markkinattomien hyödykkeiden arvottamiseen.

Yleensä arvottamisen lopputuloksena saadaan rahamääräisiä tuloksia siitä, kuinka paljon vastaajat olisivat valmiita maksamaan arvottamisen kohteesta. Tässä tapauksessa kyselyyn ei kuitenkaan ollut järkevää lisätä rahamääräistä muuttujaa käyttömuotojen luonteen vuoksi, sillä esimerkiksi kansalaisilta kerättäviä veroja tai maksuja ei voi liittää uskottavasti puun tai turpeen tuotannon muutoksiin.

Näkökulmana kyselyssä ovat muutokset maankäytössä. Turpeen ja puun tuotantopinta-alat edustavat ekosysteemipalveluista perinteisiä tuotantopalveluja. Soiden ennallistaminen ja soidensuojelualueiden pinta-ala puolestaan liittyvät erityisesti tuki- ja säätelypalveluihin. Muuttujien tasot valittiin alan asiantuntijoiden näkemysten perusteella. Kyselyyn kuului myös kulttuuripalveluja edustava suoretkeilypalvelujen tarjonta, mutta tämä oli karsittava analyysivaiheessa. Ongelma liittyi todennäköises-

ti kyselyn suunnitteluun. Mallin selityksaste kuitenkin on hyvä, ja jäljelle jääneistä muuttujista kaikki ovat tilastollisesti merkitseviä.

Tuloksia tulkitessa on muistettava, että vastaajakunta on valikoitunutta, eikä tuloksia siten voi yleistää koko väestön tasolle. Vastaukset koottiin satunnaisotannalla lähetetyllä postikyselyllä ja niitä täydennettiin internet-kyselyllä, johon saivat vastata kaikki halukkaat. Vastaajat koostuvat siis siitä pienestä osasta väestöstä, joka on erityisen kiinnostunutta suokysymyksistä.

Joitain viitteitä tulokset kuitenkin antavat siitä, mihin suuntaan pohjoispohjanmaalaiset toivovat soitaan kehitettävän. Tutkimus tarjoaa – yhdessä muiden suo-ohjelman osahankkeiden kanssa – osaltaan tietoa maakunnan soiden käyttöä koskevia päätöksiä tehtäessä.

Anna Piirainen

Kirjoittaja työskentelee ympäristö ja energia -vastuualueella Tilastokeskuksessa. Hänen pro gradu -tutkielmansa Soiden ekosysteemipalvelujen kysyntä hyväksyttiin Oulun yliopistossa tammikuussa 2012.

seen ympäristöön. Toteuttaminen edellyttää Tilastokeskuksen ja monien muiden viranomaisten yhteistyötä. ■

Kirjoittaja on YK:n ympäristötilinpito-komitean jäsen. Hän työskentelee ympäristö- ja energiatilastojen kehittämisspäällikkönä Tilastokeskuksessa.

Lähteitä

Vuosituhanen ekosysteemiarviointi. www.maweb.org

Paikkatietoikkuna. www.paikkatietoikkuna.fi
An experimental framework for ecosystem capital accounting in Europe. www.eea.europa.eu/publications/an-experimental-framework-for-ecosystem

Vuosituhanen ekosysteemiarvion tuloksia kuvaava taulukko löytyy lehden verkkosivuilta osoitteesta <http://tilastokeskus.fi/tup/tietotrendit/index.html>

Tunnelmien tilastointia

Maailmalla on viime kuukausien aikana julkaistu useita tilastoja, jotka kuvaavat yhteiskunnissa vallitsevia mielialoja tai paremminkin tunnelmia. Tunnelmalla tarkoitan asioita, jotka eivät ole vain mielipiteitä, vaan konkreettisia usein hyviä tai harmillisia asioita, jotka sävyttävät ihmisten jokapäiväistä elämää. Kyse on läheisesti ns. onnellisuustutkimukseen liittyvästä tiedosta.

Asiaa on lähestytty kahdesta eri lähtökohdasta. Ensinnäkin perinteinen haastattelututkimusinstituutio on alkanut tuottaa tietoa ihmisten elämän päivittäisestä kulusta ja tuntemuksista. Toinen lähestymistapa on verkossa julkaistujen aineistojen analyysi.

Perinteinen onnellisuustutkimus lähestyy usein asiaa kysymällä ihmisiltä jotakin kokonaisvaltaista onnellisuudesta – esimerkiksi kuinka onnelliseksi he tuntevat itsensä jollakin asteikolla. Jokainen meistä kuitenkin tietää, että kysymykseen onnellisuudesta on kovin vaikeata vastata. Sen sijaan on paljon helpompi kertoa esimerkiksi, onko saanut osakseen epäoikeudenmukaista kohtelua eilen.

”Nauroitko tai hymyilitkö paljon eilen?”

Yksi tunnelmamittaristo on maailmanlaajuisen Gallup-organisaation kehittämä Gallup Healthways -indeksi. Se koostuu kuudesta alaindeksistä, jotka kootaan useiden kysymysten perusteella: elämän laadun arviointi, fyysinen terveys, emotionaalinen terveys, terveystyötyminen, työympäristö, käytössä oleva infrastruktuuri.

Kysymyksiä on paljon, esimerkiksi:

- Oliko sinulla eilen jotakin seuraavista; flunssaa, vilustuminen, päänsärky, allergia?
- Nauroitko tai hymyilitkö paljon eilen?
- Tupakoitko?
- Kohteleeeko esimiehesi sinua aina enemmän alaisena kuin yhteistyökumppanina?
- Onko sinusta turvallista kulkea iltaisin alueella, jolla asut?

Näillä ja muilla indeksin kysymyksillä saadaan jo kosolti ymmärrettävää ja myös yhteiskunnallisesti relevanttia tietoa ihmisten hyvinvoinnista. Kysytään

siellä perinteinen 10-luokkainen onnellisuuskysymyksen¹, mutta osana laajempaa patteristoa.

Gallup laskee tietojen perusteella 0:sta 10:een vaihtelevan indeksin, jonka keskiarvolla kuvataan hyvinvoinnin tilaa yhteiskunnassa. Indeksien avulla vastaajat on myös luokiteltu kolmeen ryhmään: kärsivät (suffering, vähiten pisteitä), kamppailevat (struggling) ja menestyvät (thriving; eniten pisteitä).

Milloin stressasi eniten viime vuonna?

Hurjinta on kuitenkin se, että valtavana organisaationa Gallup pystyy tuottamaan yhteiskuntien tunnelmaa koskevia tietoja päivän tarkkuudella. Yhdysvalloissa organisaatio tekee noin 1 000 haastattelua päivässä. Gallup saattoi vuoden vaihteessa kertoa, että stressaavin päivä amerikkalaisille oli viime vuonna 27.4., jolloin tornadot iskivät kaakkoisiin osavaltioihin surmaten yli 300 ihmistä. Stressiä aiheuttivat myös Egyptin levottomuudet ja Japanin ydinturma. Onnellisin päivä taas oli joulupäivä.

Indeksi on koottu myös suurimmista Euroopan maista kuukausitasolla ja kaikista EU-maista on tietoa vuositasolla. Huonoimmin indeksin mukaan menee ihmisillä Bulgariassa, Romaniassa ja Unkarissa. Jakauman toisesta päästä löytyvät Tanska, Hollanti ja Suomi².

Gallupin mukaan maailman ihmisistä lähes neljännes on menestyjiä ja yli kymmenesosa kärsijöitä. Myös Irakista on kerätty indeksin tietoja. Ne kertovat, että huonoimman eli kärsijöiden ryhmän osuus oli vuonna 2008 vajaa kolmannes. Osuus puolittui vuoteen 2010, mutta kääntyi taas nousuun 2011, jolloin kärsijöitä oli neljännes. Aika ymmärrettävän tuntuista tilastoja uutisten valossa.

¹ Vähän väljässä muodossa: ”Kuvittele tikkaat, joiden portaat on numeroitu 0:sta (alun) 10:een (yli). Tikkaiden ylin porras kuvaa parasta mahdollista ja alin porras huonointa elämää, jota voisit elää. Millä portaalla olet mielestäsi tällä hetkellä?” (kirjoittajan suomennos)

² Vastaukset yleisimmin käytettyyn onnellisuuskysymykseen tuotavat maatasolla hyvin samankaltaisia tuloksia Gallupin indeksin kanssa. Gallupin indeksi kuitenkin antaa mahdollisuuden selvittää, mistä konkreettisesti on kysymys.

USA:ssa työttömyyden nousua edelsi vihamielisen tunnelman, Irlannissa ahdistuneisuuden lisääntyminen sosiaalisessa mediassa.

Miljoonia havaintoja sosiaalisesta mediasta

Toinen lähestymistapa tunnelmien tilastointiin on mennä verkkoon. Samaan aikaan kun haastattelututkimusten tekijät joutuvat ponnistelemaan saadakseen ihmiset kertomaan mielipiteistään haastattelijalle, verkossa mielipiteitä kerrotaan pyytämättä ja julkisesti kaikille. Informaatio on digitaalisessa muodossa ja siten nopeasti analysoitavissa. Tarkoitukseen on kehitetty sisällönanalyysiohjelmia, jotka tunnistavat teksteistä mm. positiiviset ja negatiiviset sanat ja ilmaisut.

Tästäkin kehittelystä on syntynyt päivittäisiä tilastoja kansalaisten tunnelmista. Esimerkiksi General Sentiment -firma laskee Global Mood -indeksiä, joka perustuu 50 miljoonaan päivittäiseen havaintoon. Indeksistä tuotetaan erikseen tulokset sosiaalisesta mediasta, uutismediasta ja Twitteristä. Global Moodin yleinen havainto on, että sosiaalinen media ja Twitter viestivät selvästi positiivisemmasta tunnelmasta kuin uutismedian verkkosivut.

Viime vuoden huiput Global Moodin mukaan olivat äitienpäivä, ystävänpäivä ja kiitospäivä. Huonot päivät löytyivät helpoimmin mediasta ja Twitteristä. Niitä aiheuttivat mm. Egyptin levottomuudet, Norjan massamurha ja USA:n luottoluokituksen lasku. On ilmeistä, että analyysi painottuu englanninkielisiin sivustoihin.

Onpa YK:kin mukana kannustamassa sosiaalisen median analyysiin. YK:n pääsihteerin perustamassa Global Pulse -projektissa on analysoitu sosiaalisen median tunnelmien ja työttömyystilastojen yhteyksiä USA:ssa ja Irlannissa. USA:ssa työttömyyden nousua edelsi vihamielisen tunnelman lisääntyminen sosiaalisessa mediassa. Irlannissa taas ahdistuneisuuden lisääntyminen ennakoiti työttömyyden kasvua.

Mistä sosiaalinen media voi kertoa?

Sosiaalisen median analyysin etuna on valtava datan määrä ja analyysin nopeus. Verkosta löytyy mm. kartta, josta voi seurata tunnelmien kehittymistä USA:n eri osavaltioissa tunti tunnilta.

Ongelmia kuitenkin riittää. Esimerkiksi sarkasmin ja epämääräisyyksien luokittelu on automaattisesti toimivalle analyysiohjelmalle vaikeaa, niin kuin se on meille ihmisillekin joskus. Myös aineiston edustavuus epäilyttää ja joka tapauksessa siitä on vaikeata saada selvää: bloggaajat eroavat persoonallisuudeltaan ja muilta ominaisuuksiltaan muista kansalaisista, blogilla voi olla monta tekijää ja yhdellä bloggarilla monta blogia, joku osa blogeista lisäksi tuotetaan automaattisesti (vrt. Robotti kirjoittaa jutun sekunnissa. HS 10.4.2012).

Jos blogimittauksesta tulee merkittävä yhteiskunnallisen tiedon lähde, kannattaa myös muistaa, että verkon automatiikalla on helppo manipuloida tuloksia.

Kumpaakin analyysia tarvitaan

Keskustelussa on mietitty, kumpi menetelmä antaa todenmukaisempia tuloksia. Mielestäni sitä ei kannata miettiä.

Eri areenoille tuotetaan ajatuksia ja tekstejä, jotka ovat kontekstissaan yhtä todenmukaisia tai valheellisia. Kun kirjoitan blogia, kirjoitan blogiyhteisölle. Kun vastaan haastattelukysymyksiin, olen anonyymi. Jälkimmäiseen annan ehkä hieman terävämpiä ajatuksia, mutta tiedän että blogin vaatima harkinta on minulle tarpeen. Joillekuille toisille asiat näyttävät olevan päinvastoin.

Haastatteluin kerätty tieto hyvinvoinnin tunnelmista antaa mahdollisuuden analysoida, mistä muutokset huonompaan tai parempaan suuntaan voivat johtua. Ne antavat ihanneyhteiskunnassa mahdollisuuden korjata olennaisia epäkohtia. Blogianalyysi antaa nopeaa tietoa ja varoittaa ihmisten huolista ja kertoo niiden aihepiireistä.

YK:n raportissa arveltiin, että blogianalyysistä voisi tulla olennainen osa virallista tilastoa. En ole ihan varma ovatko menettelyt niin vakiintuneita ja sisältö niin kirkastunutta, että arvelu kannattaisi ottaa tosissaan vielä vähään aikaan. Menetelmällisesti digitaalinen verkko tulee kuitenkin varmasti tuomaan suuria muutoksia tilastojen tuotantoon ja sisällöllisestikin nyt käynnistyneiden analyysien tulokset ovat kiehtovia. ■

Jussi Melkas

Teollisuustuotanto yskii

Koko teollisuuden työpäiväkorjattu tuotanto oli maaliskuussa 5,7 prosenttia pienempi kuin vuoden 2011 maaliskuussa. Alkuvuonna teollisuustuotanto väheni lähes 5 prosenttia vuoden takaisesta.

Teollisuustuotanto väheni maaliskuussa useimmilla päätoimialoilla vuoden takaiseen verrattuna. Eniten väheni sähköntuotanto, lähes 20 prosenttia. Myös kaivostoiminnan lasku jatkui maaliskuussa. Sen tuotanto väheni 15,4 prosenttia.

Metsäteollisuuden tuotanto väheni 7,8 prosenttia vuoden takaisesta. Metalliteollisuuden tuotanto oli 1,5 prosenttia pienempi kuin vuoden 2011 maaliskuussa.

Päätoimialoista tuotanto kasvoi ainoastaan elintarviketeollisuudessa, jossa kasvua oli prosentti.

Maaliskuussa teollisuuden kapasiteetin käyttöaste oli 84,5 prosenttia eli 1,7 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuotta aiemmin. Metsäteollisuuden kapasiteetista oli maaliskuussa käytössä 87,9 prosenttia eli 1,6 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuoden 2011 maaliskuussa. Metalliteollisuuden kapasiteetista oli maaliskuussa käytössä 87,1 prosenttia, joka oli 4,4 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Tilauksissa ei valoa maaliskuussa

Teollisuuden uusien tilausten arvo oli maaliskuussa 11,8 prosenttia pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Vuoden ensimmäisellä neljänneksellä tilaukset vähenivät 5,0 prosenttia vuoden takaisesta.

Tarkastelluista päätoimialoista kasvua oli kemianteollisuudessa 18,2 prosenttia. Tilaukset sen sijaan vähenivät metalliteollisuudessa 16,6 prosenttia, tekstiiliteollisuudessa 14,4 prosent-

tia ja paperin sekä paperi- ja kartonkituotteiden valmistuksen toimialalla 12,5 prosenttia.

Lähteet:

Teollisuustuotannon volyyymi-indeksi 2012, maaliskuu. Tilastokeskus & Teollisuuden uudet tilaukset 2012, maaliskuu. Tilastokeskus

Kivihillen kulutus väheni reilusti

Kivihillen kulutus väheni 41 prosenttia Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan tammi-maaliskuussa verrattuna viime vuoden vastaavaan ajankohtaan. Kivihilltä käytettiin sähkön- ja lämmöntuotannon polttoaineena yhteensä 1,3 miljoonaa tonnia.

Kivihillen käyttö väheni sähkön erillistuotantolaitoksissa, joissa käytettiin kivihilltä 80 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin 2011.

Kivihillen kulutus oli tammi-maaliskuussa lähes komanneksen pienempi kuin 2000-lu-

Tuotannon suhdannekuvaaja*

	Syysk. 2011	Lokak. 2011	Marrask. 2011	Jouluk. 2012	Tammik. 2012	Helmik. 2012
Muutos edell. kk.-sta, kausitasoitettu, %	-0,1	0,0	0,2	1,7	-1,0	0,7
Muutos edell. kk.-sta, trendi, %	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3	0,2
Vuosimuutos, työpäiväkorjattu, %	2,5	1,7	1,8	3,2	3,5	3,5
Vuosimuutos, alkuperäinen, %	2,9	1,5	1,6	0,8	3,7	3,9

* Tilaston nimi oli aikaisemmin Kokonaistuotannon kuukausikuvaaja.

Kansantalous

	Volymin muutos edellisestä vuodesta, %					
	2010*		2011*			
TOL 2008	3. nelj.	4. nelj.	1. nelj.	2. nelj.	3. nelj.	4. nelj.
Huoltotase						
Bkt markkinahintaan	3,3	5,8	5,2	1,8	3,2	1,4
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	12,7	11,8	7,9	1,1	-5,8	-2,0
Kokonaistarjonta	5,8	7,2	5,9	1,5	0,7	0,4
Tavaroiden ja palvelujen vienti	13,9	3,8	13,7	-5,3	-2,4	-7,4
Kulutusmenot	2,3	3,0	2,7	3,3	2,7	1,6
yksityiset	-0,5	1,7	0,3	2,2	0,9	-0,1
julkiset	3,6	3,6	3,8	3,8	3,5	2,3
Investoinnit	8,4	7,4	9,3	4,3	2,8	2,5
yksityiset	-8,7	-3,4	-1,3	3,2	4,2	2,3
julkiset	11,2	9,0	10,7	4,6	2,6	3,7
Kokonaiskysyntä **	6,7	5,2	8,0	1,3	0,9	1,4
Toimialojen arvonlisäykset						
Maatalous	-26,8	-7,0	-13,5	-6,7	38,6	17,2
Metsätalous	6,2	0,6	-0,3	4,4	1,9	1,2
Koko teollisuus (B, C, D, E)	9,4	14,1	8,2	0,6	1,6	-2,5
Rakentaminen	13,5	18,0	7,3	2,9	2,8	2,6
Kauppa	3,9	5,0	3,7	4,0	4,4	4,1
Kuljetus ja varastointi	9,0	8,8	4,9	3,3	3,3	2,6
Kiinteistöalan toiminta	0,0	1,5	2,2	1,8	2,0	1,9

* Ennakkotieto (kausitasoitettu sarja)

** Pl. tilastollinen ero

Teollisuustuotannon volyyymi-indeksi

	Kausitasoitettu Maalisk. 2012/ Helmik. 2011*	Työpäiväkorjattu Maaliskuu 2012/2011*
TOL 2008		
Volymin muutos, %		
Koko teollisuus (B, C, D, E)	-1,5	-5,7
Kaivostoiminta ja louhinta (B)	0,0	-15,4
Teollisuus (C)	-1,4	-3,6
Elintarvikkeiden valmistus	-3,0	-1,8
Juomien valmistus	4,2	13,2
Sahatavaran ja puutuotteiden valmistus	-2,2	-1,6
Paperin ja paperituotteiden valmistus	-0,8	-9,3
Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	-0,6	-19,0
Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	-6,3	-6,3
Metallien jalostus	2,7	1,3
Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	-0,2	2,6
Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	2,4	2,2
Moottoriajoneuvojen, perävaunujen yms. valmistus	16,8	-7,4
Huonekalujen valmistus	-3,8	-1,8
Sähkö-, kaasua- ja lämpöhuolto (D)	-8,3	-19,9
Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto (E)	-2,9	3,2
Käyttötarkoituksiluokitus		
Raaka-aineet ja tuotantohyödykkeet	-0,6	-5,0
Investointitavarat	-0,7	-1,4
Kestokulutustavarat	-3,2	-2,3
Muut kulutustavarat	-14,3	-10,3
Erikoisindeksit		
Elintarviketeollisuus	-1,9	1,0
Metsäteollisuus	-1,0	-7,8
Kemianteollisuus	-5,7	-6,6
Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	-6,8	-12,6
Kone- ja metallituoteteollisuus	3,9	5,3

* Ennakkotieto

vulla keskimäärin. Kivihiilivarastot olivat noin 4,5 miljoonaa tonnia maaliskuun lopussa 2012 eli 81 prosenttia suuremmat kuin vuotta aiemmin. Erillinen lauhdevoiman tuotanto väheni 62 prosenttia alkuvuonna. Hiililauhdesähkön tuotannossa hiiltä on kulunut 80 prosenttia vähemmän.

Keskimääräistä parempi vesitilanne alkuvuonna Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa on mahdollistanut edullisemmän vesivoimasähkön tuotannon Pohjoismaisille markkinoille.

Lähde:

Kivihiilen kulutus, Tilastokeskus

Konkurssit vähenivät alkuvuonna

Tammi–maaliskuussa pantiin vireille 828 konkurssia, mikä on 5,6 prosenttia vähemmän kuin vastaavana ajankohtana vuotta aiemmin. Henkilökunnan määrä kaikissa konkurssiin haetuissa yrityksissä oli kaikkiaan 3 168, eli 15 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Verrattuna vuotta aiempaan konkurssi-

en määrä väheni tammi–maaliskuussa kaikilla tarkastelluilla päätoimialoilla lukuun ottamatta teollisuutta, rakentamista ja muita palveluita.

Lukumääräisesti eniten konkurssit vähenivät kaupan päätoimialalla. Alalla pantiin tammi–maaliskuussa vireille 143 konkurssia, mikä on 28 konkurssia vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Eniten konkurssihakemusten määrä kasvoi teollisuudessa, jossa vireille pantiin nyt 100 konkurssia edellisvuoden vastaavan luvun oltua 78.

Lähde:

Konkurssit 2012, maaliskuu. Tilastokeskus

Yritysinto lopautti

Aloittaneiden yritysten määrä väheni loppuvuonna 23 prosenttia vuoden takaiseen verrattuna. Loka–joulukuussa toiminnan aloitti 5 317 uutta yritystä, kun vuoden 2010 vastaavalla neljänneksellä toimintansa aloitti 6 907 yritystä.

Eniten uusia yrityksiä aloitti kaupan toimialalla, jossa toimintansa aloitti 946 uutta yri-

tystä vuoden 2011 neljännellä neljänneksellä. Ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan toimialalla aloitti 821 ja rakentamisen toimialalla 735 yritystä.

Eniten yrityksiä aloitti Helsingissä (956), seuraavaksi eniten Espoossa (272), Tampereella (261), Turussa (197) ja Vantaalla (186). Vuoden 2010 neljanteen neljänneksen verrattuna aloittaneiden yritysten määrä lisääntyi lukumääräisesti eniten Mikkelissä (13) ja väheni eniten Helsingissä (–258).

Oikeudellisen muodon mukaan tarkasteltuna vuoden 2011 neljännellä neljänneksellä toimintansa aloitti 2 776 liikkeen- tai ammatinharjoittajayritystä (yhtiömuotona luonnollinen henkilö) ja 2 091 osakeyhtiötä. Aloittaneista yrityksistä 52,2 prosenttia oli oikeudelliselta muodoltaan luonnollisia henkilöitä ja 39,3 prosenttia osakeyhtiöitä.

Lähde:

Yritysrekisteri: Aloittaneet ja lopettaneet yritykset. Aloittaneet yritykset 2011, 4. neljännes; lopettaneet yritykset 2011, 3. neljännes. Tilastokeskus

Liiketoiminnan suhdannekuvaajat

TOL 2008	Liikevaihtokuvaaja		Palkkasummakuvaaja	
	%-muutos	%-muutos	%-muutos	%-muutos
	Joulu-helmik.	Tammi-helmik.	Tammik-maalisk.	Tammi-maalisk.
	2011-12/2010-11	2012/2011	2012/2011	2012/2011
Teollisuus	4	4	3	3
Rakentaminen	15	15	13	13
Kauppa	7	7	5	5
Muut palvelut	7	7	6	6

Myönnetty rakennusluvut

	Helmikuu 2012*	Vuosi-muutos ¹⁾	Tammi-helmikuu 2012*	Vuosi-muutos ¹⁾
	1 000 m ³	%	1 000 m ³	%
Kaikki rakennukset	1 957	-34	3 532	-31
Asuinrakennukset	646	-15	1 252	-12
Vapaa-ajan asuinrakennukset	49	-13	87	-6
Liike- ja toimistorakennukset	210	-64	472	-53
Julkiset palvelurakennukset	275	24	350	15
Teoll.- ja varastorakennukset	419	-47	679	-54
Maatalousrakennukset	221	-47	453	-22
Muut rakennukset	137	-13	240	-6
Asunnot, kpl	1 500	-18	2 945	-17

* Ennakkotieto

¹⁾ Ennakkollisen vuoden muutosprosentti on laskettu edellisen vuoden vastaavaan ennakkoon verraten

Kaupan liikevaihto

	Maaliskuu 2012/2011	Tammi-maaliskuu 2012/2011
	%-muutos	%-muutos
TOL 2008		
Kauppa yhteensä (G)	10,8	10,8
Moottoriajoneuvojen kauppa ja korjaus (45)	46,3	25,2
Tukkukauppa (46)*	2,4	8,0
Vähittäiskauppa (47)*	9,0	8,4
tavaratalokauppa	9,0	6,6
päivittäistavarakauppa	9,8	8,9

* Pl. Moottoriajoneuvojen kauppa

Konkurssit

	Tammi-maaliskuu 2012	Tammi-maaliskuu 2011	Vuosi-muutos, %
TOL 2008			
Vireille pantuja konkurssseja yht.¹⁾	828	877	-5,6
Maa-, metsä- ja kalatalous	15	17	-11,8
Teollisuus, kaivostoiminta, energia- ja vesihuolto	100	78	28,2
Rakentaminen	245	242	1,2
Kauppa	143	171	-16,4
Kuljetus ja varastointi	58	82	-29,3
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	53	67	-20,9
Muut palvelut	212	198	7,1
Toimiala tuntematon	2	22	-90,9
Henkilökunta yhteensä¹⁾	3 168	3 718	-14,8

¹⁾ Sisältää yhtiöt, yhteisöt ja yrittäjät

Omistusasujien ja vuokra-asujien tuloerot revähtäneet

Omistusasunnossa ja vuokralla asuvien kotitalouksien välinen tuloero on kasvanut viimeisten 15 vuoden aikana merkittävästi. Tilastokeskuksen tulojakotilaston mukaan vuodesta 1995 vuoteen 2010 omistusasunnoissa asuvien talouksien tulotaso nousi 49 ja vuokralaistalouksien 26 prosenttia.

Omistusasujien käytettävissä olevat tulot kulutusyksikköä kohti olivat keskimäärin 26 970 euroa ja vuokralla asuvien 16 150 euroa vuonna 2010. Suomen noin 2 551 000 kotitaloudesta 68 prosenttia asuu omistusasunnoissa ja 30 prosenttia vuokra-asunnoissa. Puolet omistusasunnoista on velattomia.

Kotitalouksien asumiskustannukset (asuntolainan korot mukaan lukien, mutta ei lyhenyksiä) olivat keskimäärin 12 prosenttia käytettävissä olevista rahatulosta vuonna 2010. Vuokralaisilla osuus oli 22 prosenttia, velkaisessa omistusasunnossa asuvilla 10 prosenttia ja velattomassa omistusasunnossa asuvilla 9 prosenttia. Kun myös asuntolainojen lyhenykset otetaan huomioon, asumismenojen tulo-osuus velkaisissa omistusasunnoissa oli yhtä korkea kuin vuokralla asuvilla, 23 prosenttia.

Korot laskeneet, vuokrat nousseet

Jos asuntovelkaa ei ole, omistusasunnossa asuvilla kotitalouksille jää enemmän rahaa muuhun kulutukseen kuin vastaavaa rahatuloa saaneille muille kotitalouksille. Viime vuosien matalat lainakorot ovat alentaneet omistusasunnoissa asuvien asumiskustannuksia. Tosin vastaavasti myös verohyödyt ovat jääneet pienemmiksi. Toisaalta vuokratason nousu on kasvattanut omistusasujien vuokra-asukkaiden välisiä kulutusmahdollisuuksien eroja.

Lähde: Tulonjakotilasto 2010, Tilastokeskus

Enemmän työttömiä ja työllisiä

Työttömiä oli työvoimatutkimuksen mukaan huhtikuussa 226 000, 6 000 enemmän kuin vuosi sitten. Työttömyysaste oli 8,4 prosenttia, kun se edellisvuoden huhtikuussa oli 8,2 prosenttia.

Myös työllisiä oli 9 000 enemmän kuin vuosi sitten. Kumpikin muutos mahtuu kuitenkin virhemarginaaliin. Työllisiä miehiä oli 4 000 vähemmän ja naisia 13 000 enemmän kuin huhtikuussa 2011. Työllisten määrä kasvoi yksityisellä sektorilla mutta väheni julkisella sektorilla.

Työllisyysaste eli työllisten osuus 15–64-vuo-

tiasta oli huhtikuussa 68,5 prosenttia, mikä oli 0,3 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuotta aiemmin. Naisten työllisyysaste nousi edellisen vuoden huhtikuusta 0,8 prosenttiyksikköä 68,2 prosenttiin mutta miesten laski 0,3 prosenttiyksikköä 68,7 prosenttiin.

Enemmän avoimia työpaikkoja

Avoimia työpaikkoja oli vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 72 600, mikä on 23 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Avoimista työpaikoista yli 50 000 oli vuoden yksityisten yritysten tarjoamia. Vuoden takaiseen neljännekseen verrattuna avointen työpaikkojen määrä kasvoi etenkin teollisuudessa (3 700), julkisessa hallinnossa, koulutuksessa ja terveys- ja sosiaalipalveluissa (3 100) sekä kaupan alalla (2 700). Alueittain tarkasteltuna avoimet työpaikat lisääntyivät kaikilla suuralueilla.

Osa-aikaisten paikkojen osuus avoimista työpaikoista väheni viisi prosenttiyksikköä ja määräaikaisten paikkojen osuus neljä prosenttiyksikköä edellisen vuoden vastaavaan neljännekseen verrattuna. Vaikeasti täytettävien paikkojen osuus avoimista työpaikoista väheni 36 prosentista 34 prosenttiin.

Lähteet:

Työvoimatutkimus 2012, huhtikuu.

Tilastokeskus & Avoimet työpaikat 2012,

1. neljännes. Tilastokeskus

Työttömyys				
	Maaliskuu 2011/2012		1. nelj. 2011/2012	
	2012	%-muutos	2012	%-muutos
Työttömät, 1 000 henkeä	227	-7,2	211	-6,9
Miehet	127	-9,0	120	-5,3
Naiset	101	-4,8	91	-8,9
15–24-vuotiaat	72	-11,9	63	-3,5
Työttömyysaste, %	8,5	-0,8 yks.	8,0	-0,6 yks.
Miehet	9,2	-0,9 yks.	8,8	-0,5 yks.
Naiset	7,9	-0,6 yks.	7,1	-0,8 yks.
Työttömyysaste ikäryhmittäin, %				
15–24-vuotiaat	24,0	-3,7 yks.	21,7	-1,1 yks.
25–34-vuotiaat	7,6	-0,6 yks.	7,7	-0,2 yks.
35–44-vuotiaat	5,8	-0,4 yks.	5,4	-1,3 yks.
45–54-vuotiaat	6,2	-0,2 yks.	5,9	-0,4 yks.
55–64-vuotiaat	7,3	-0,3 yks.	6,8	-0,5 yks.
15–64-vuotiaat	8,7	-0,7 yks.	8,1	-0,6 yks.
Työttömyysaste aluehallintovirastojen (AVI) mukaan, %				
Etelä-Suomen AVI	7,2	-1,4 yks.	6,9	-0,5 yks.
Lounais-Suomen AVI	9,0	1,4 yks.	7,8	-0,5 yks.
Itä-Suomen AVI	11,3	-0,2 yks.	9,5	-0,7 yks.
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	8,7	-1,1 yks.	8,4	-1,3 yks.
Pohjois-Suomen AVI	11,5	-1,7 yks.	11,1	0,8 yks.
Lapin AVI	10,7	-1,3 yks.

Työllisyys				
	Maaliskuu 2011/2012		1. nelj. 2011/2012	
	2012	%-muutos	2012	%-muutos
1 000 henkeä				
15–74-vuotias väestö	4 071	0,4	4 070	0,4
Työvoima yhteensä	2 658	1,0	2 644	0,3
Työvoimaosuus, %	65,3	0,4 yks.	65,0	0,0 yks.
Työllisyysaste (15–64-vuotiaat), %	67,6	1,3 yks.	67,5	0,7 yks.
Miehet	68,6	0,7 yks.	68,0	0,1 yks.
Naiset	66,7	1,8 yks.	67,0	1,3 yks.
Työlliset	2 431	1,8	2 432	1,0
Miehet	1 252	1,0	1 246	0,3
Naiset	1 179	2,7	1 186	1,8
Työlliset ammattiaseman mukaan				
Yrittäjät ja yrit.perheenjäsenet	339	3,5	338	2,7
Palkansaajat	2 092	1,6	2 095	0,7
Palkansaajat työsuhteen mukaan				
Jatkuva työsuhde	1 793	1,6	1 810	1,2
Määräaikainen työsuhde	299	1,0	285	-2,3
Palkansaajat työajan mukaan				
Kokoaikatyölliset	1 787	1,7	1 785	1,0
Osa-aikatyölliset	305	0,9	310	-1,0
Työvoiman ulkopuolella olevat	1 412	-0,6	1 426	0,6

Lisätietoja: www.tilastokeskus.fi/tyovoimatutkimus

Lähes 60 000 osallistui työtaisteluun

Suomessa käytiin 163 työtaistelua vuonna 2011. Työtaistelujen määrä väheni edellisestä vuodesta, jolloin niitä oli 191 kappaletta. Työtaistelujen määrä oli kolmanneksi suurin 2000-luvulla vuoden 2005 ja 2010 jälkeen.

Työtaisteluihin osallistuneiden työntekijöiden lukumäärä oli viime vuonna noin 59 000. Osallistuneiden työntekijöiden määrä oli yli puolet pienempi edellisestä vuoteen verrattuna. Menetettyjä työpäiviä oli noin 128 000. Myös työpäivämenetykset vähenivät enemmän kuin puolella edellisestä vuodesta.

Työtaisteluiden syy oli 63 työtaistelussa palkkavaatimus. Työvoiman vähennyksen uh-

ka oli syynä noin neljäsosassa ja työnjohto noin viidesosassa käydyistä työtaisteluista.

Lähde: Työtaistelut 2011. Tilastokeskus

Inflaatio kiihtyi hiukan

Kuluttajahintojen vuosimuutos kiihtyi huhtikuussa 3,1 prosenttiin. Inflaation lievä kiihtyminen johtui ennen kaikkea ajoneuvoveron nostosta.

Kuluttajahintoja nosti huhtikuussa viime vuodesta eniten asumisen, liikenteen ja ravinnon kallistuminen. Asumisen hintaa nostivat erityisesti vuokrankorotukset ja korkojen nousu, liikennettä kallisti ajoneuvoveron noston lisäksi polttoaineiden hinnat nousu. Elintarvikkeiden hintoja nosti puolestaan eniten lihan ja maitotuotteiden kallistuminen. Alkoholiuomi-

en ja ravintola- ja kahvilapalvelujen kallistumisella oli niin ikään suuri vaikutus inflaatioon.

Lähde: Kuluttajahintaindeksi, Tilastokeskus

Vuokrat nousivat 3,3 prosenttia

Vuokrien vuosinousu oli vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 3,3 prosenttia. Vaparaahoitteisten asuntojen vuokrat nousivat koko maassa keskimäärin 3,2 prosenttia. Pääkaupunkiseudulla vaparaahoitteisten vuokra-asuntojen vuokrat nousivat 2,3 prosenttia ja muualla Suomessa 3,7 prosenttia. Arava-asuntojen vuokrat nousivat koko maassa 3,4 prosenttia.

Lähde: Asuntojen vuokrat, Tilastokeskus

Vanhojen asuntojen ja omakotitalojen hinnat*					
Kerrostaloasuntojen hinnat ja hintaindeksi 2005=100	1. nelj.	2. nelj.	3. nelj.	4. nelj.	1. nelj.
	2011	2011**	2011**	2011**	2012**
Koko maa, €/m²	2259	2289	2263	2240	2295
Nimellishintaindeksi	130,6	131,9	131,8	129,8	132,3
vuosimuutos, %	4,9	3,6	3,1	1,2	1,2
Pääkaupunkiseutu, €/m ²	3420	3462	3425	3409	3525
Nimellishintaindeksi	137,4	139	139	137,6	140,6
vuosimuutos, %	5,7	4,1	4	2,7	2,4
Muu maa, €/m ²	1617	1640	1619	1593	1615
Nimellishintaindeksi	123,8	124,7	124,6	121,8	123,9
vuosimuutos, %	4,1	3	2	-0,3	0,1
Omakotitalojen nimellishintaindeksi 2005=100					
Koko maa	125,7	128,9	123,6	122,8	
vuosimuutos, %	4,3	5,7	0,4	0,8	
Omakotitalotonttien nimellishintaindeksi 2005=100					
Koko maa	136,0	134,1	138,9	137,9	
vuosimuutos, %	8,0	-3,3	-4,7	-10,5	

* Vanhalla asunnolla tarkoitetaan asuntoa, joka ei ole valmistunut tarkasteluvuonna tai sitä edeltävänä vuonna
**Ennakkotieto

Kuluttajahintaindeksi (2010=100)			
	Huhtik. 2012	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Kokonaisindeksi	106,4	0,3	3,1
Elintarvikkeet ja alkoholitomat juomat	111,4	0,0	4,4
Alkoholijuomat, tupakka	106,7	0,0	6,1
Vaateet ja jalkineet	106,4	1,1	3,9
Asuminen, vesi, sähkö, kaasu ja muut polttoaineet	107,7	-0,1	2,8
Kalusteet, kotitalouskoneet ja yleinen kodinhoito	103,8	0,3	1,5
Terveys	101,3	0,4	0,5
Liikenne	109,4	2,3	4,8
Viestintä	92,4	-2,4	-6,5
Kulttuuri ja vapaa-aika	100,2	-0,1	0,4
Koulutus	103,9	0,0	0,7
Ravintolat ja hotellit	105,9	0,7	3,9
Muut tavarat ja palvelut	108,6	-0,1	5,8
Elinkustannusindeksi 1951:10=100	1 863		

Palkansaajien ansiotasoindeksi ja ansioiden vuosimuutokset			
Palkansaajaryhmä / sektori	2005=100	Vuosi- muutos	Kuukausiansiot ¹⁾ , €**
	4. nelj. 2011*	%	4. nelj. 2011*
Yhteensä	124,7	3,0	3 150
Tuntipalkkaiset	122,5	2,6	2 587
Kuukausipalkkaiset	125,4	3,1	3 298
Miehet	123,5	3,0	3 487
Naiset	125,6	3,0	2 841
Sektori			
Yksityinen sektori	124,4	3,2	3 315
Kunnat	124,7	2,5	2 826
Valtio	129,1	2,6	3 500
Muut	123,2	2,6	2 893

¹⁾ Palkansaajien keskimääräiset kuukausiansiot
* Ennakkotieto
** Reaaliansioiden vuosimuutos oli ennakkotietojen mukaan 4. neljänneksellä 2011 -0,3 prosenttia.

Tuottajahintaindeksit (2010=100*)			
	Maaliskuu 2012	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Teollisuuden tuottajahintaindeksi	107,6	0,4	1,4
Teollisuuden tuottajahintaindeksi, kotimaiset tavarat	109,0	0,2	2,3
Teollisuuden tuottajahintaindeksi, vientitavarat	105,9	0,6	0,4
Vientihintaindeksi	106,1	0,6	0,4
Tuontihintaindeksi	112,6	0,5	3,6
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	110,1	0,4	3,6
Tukkuhintaindeksi	111,4	0,4	3,8

* Uusi perusvuosi

Rakennuskustannusindeksi (2010=100)			
	Huhtikuu 2012	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Ammattimainen uudisrakentaminen			
Kokonaisindeksi	105,6	-0,1	2,6
Työ	103,9	-0,5	1,8
Tarvikkeet	105,4	0,1	2,1
Palvelut	111,3	-0,1	7,4

Maahanmuutto ennätyslukemissa

Ulkomailla Suomeen muutti vuoden 2011 aikana 29 500 henkeä. Määrä on 3 100 edellisvuotta suurempi ja suurin luku itsenäisyyden aikana.

Suomesta ulkomaille muutto kasvoi myös hieman ollen 12 650 henkeä.

Nettomaahanmuuttoa kertyi vuoden 2011 aikana yhteensä 16 800 henkeä, mikä on 3 100 enemmän kuin vuotta aiemmin. Ulkomaan kansalaisten nettomaahanmuutto suureni selvästi, 2 000 henkeä.

Yli puolet tuli EU-maista

EU-maista Suomeen muutti viime vuonna 14 900 henkeä. Maahanmuutto EU-maista oli 2 750 henkeä suurempi kuin vuotta aiemmin.

Muutto Suomesta EU-maihin suureni 600 hengellä eli hieman edellisestä vuodesta.

Suomi sai vuonna 2011 muuttovoittoa EU-maista 6 500 henkeä. Suomen EU-mailta saama muuttovoitto oli selvästi suurempi kuin vuotta aiemmin.

Maan sisäinen muuttokin vilkastui

Kuntien välisiä muuttoa vuonna 2011 oli 281 550, mikä on 10 850 enemmän kuin vuonna 2010. Maakuntien välisten muuttojen määrä oli 126 550 ja se lisääntyi 4 600 muutolla.

Maakuntien sisäinen muutto lisääntyi 6 250 muutolla. Kunnassamuuttoa oli vuoden 2011 aikana 594 150, mikä on 25 150 (4 %) enemmän kuin vuonna 2010.

Maan sisäisessä muuttoliikkeessä määrällisesti eniten muuttovoittoa sai Uudenmaan maakunta ja toiseksi eniten Pirkanmaan maakunta. Uudenmaan voitto oli 2 200 ja Pirkanmaan 1 450 henkeä.

Väkilukuun suhteutettu muuttovoitto oli suurin Pirkanmaalla, jonka suhteellinen muuttovoitto oli 3 promillea.

Määrällisesti eniten maassamuutossa väes-

tään menettivät Lapin ja Kainuun maakunnat, joilla muuttotappio oli 700 henkeä. Kainuun suhteellinen muuttotappio oli suurin ja se oli 8 promillea. Lapissa suhteellinen muuttotappio oli toiseksi suurinta. Kaksitoista maakuntaa sai muuttotappiota kuntien välisessä muutossa.

Maahanmuutto paikkaa maakuntien tappiota

Suomen ja ulkomaiden välisessä muuttoliikkeessä yksikään maakunta ei saanut muuttotappiota.

Kansainvälisen muuton nettomäärän huomioon ottaminen vähentää tappiollisten maakuntien määrää selvästi. Nettomaahanmuuton ja nettomaassamuuton summa oli tappiollinen vain kuudella maakunnalla.

Lähde:

Väestö- ja kuolemansyytilastot.

Tilastokeskus

Väestönmuutokset	4. nelj. 2010	1. nelj. 2011*	2. nelj. 2011*	3. nelj. 2011*	4. nelj. 2011*	1. nelj. 2012*
Elävänä syntyneet	14 788	14 756	14 950	16 016	14 234	14 778
Kuolleet	13 039	13 313	12 611	12 070	12 440	14 045
Syntyneiden enemmyys	1 749	1 443	2 339	3 946	1 794	733
Maahan muuttaneet	5 876	5 921	6 403	9 369	6 554	5 865
Maasta muuttaneet	2 687	2 914	2 660	4 254	2 646	2 910
Nettomaahanmuutto	3 189	3 007	3 743	5 115	3 908	2 955
Väestönlisäys ¹	4 963	4 450	6 082	9 061	5 702	3 688
Väkiluku²	5 375 276	5 379 726	5 385 808	5 394 869	5 400 571	5 404 955

* Ennakkotieto

¹ Sisältää rekisterikorjaukset lopullisten tietojen 4. neljänneksellä

² Ajankohdan lopussa

Yöpymiset kaikissa majoitusliikkeissä, tammi–maaliskuussa 2012*		
Yöpyneiden asuinmaa	Yöpymisvuorokaudet majoitusliikkeissä	
	Kaikki majoitusliikkeet	Yöpymisten vuosimuutos, %
Kaikki yhteensä	4 584 304	5,8
Suomi	3 095 681	2,3
Ulkomaat	1 488 623	13,8
Venäjä	510 269	19,6
Saksa	116 684	7,0
Britannia	113 487	11,5
Ranska	88 151	6,8
Ruotsi	80 721	1,3
Viro	64 381	18,1
Alankomaat	60 522	-0,8
Japani	51 289	44,8
Sveitsi	36 222	24,2
Norja	32 209	9,1
Yhdysvallat	31 546	0,3

* Ennakkotieto

Rekisteröidyt uudet ajoneuvot*				
	Huhtikuu 2012	Vuosi- muutos %	Tammi- huhtikuu 2012	Vuosi- muutos %
Autot yhteensä	4 602	-64,0	58 581	10,7
Henkilöautot	4 052	-64,5	51 881	10,2
Pakettiautot	225	-79,3	5 419	17,9
Kuorma-autot	273	2,2	1 144	2,1
Linja-autot	52	100,0	137	31,7
Moottoripyörät	1 198	-13,0	1 786	-8,1

* Poislukien Ahvenanmaa

Majoitustoiminta*				
	Maaliskuu 2012	Vuosi- muutos %	Tammi- maaliskuu 2012	Vuosi- muutos %
Yöpymisiä kaikissa majoitusliikkeissä¹, 1 000	1 733,1	3,5	4 584,3	5,8
ulkomaalaisten yöpymisiä ¹ , 1 000	445,1	6,2	1 488,6	13,8
Yöpymisiä hotelleissa, 1 000	1 468,7	4,1	3 956,3	6,3
ulkomaalaisten yöpymisiä, 1 000	398,0	5,5	1 321,4	18,1
Hotellihuoneiden käyttöaste, %	56,1	1,3	52,1	1,7

* Ennakkotieto

¹ Hotellit ym. majoitusliikkeet, joissa on vähintään 10 huonetta, mökkiä tai sähköpistokkeella varustettua matkailuvaunupaikkaa sekä retkeilymajat

² Prosenttiyksikköä

Joukkoviestimet 2011

Joukkoviestimet – Finnish Mass Media on artikkeleihin ja tilastoaineistoon perustuva monipuolinen katsaus Suomen joukkoviestinnän tilaan.

Julkaisussa tarkastellaan joukkoviestinnän kulutusta ja taloutta sekä eri viestintävälineitä. Mukana on myös kansainvälistä vertailutietoa.

Julkaisussa on ruotsin ja englanninkieliset tiivistelmät, ja sen taulukot ovat suomeksi ja englanniksi.

Hinta 55 euroa (sis. alv).

Tilaukset Edita Publishing Oy:n asiakaspalvelusta 020 450 05 tai Editan verkkokirjakaupasta.

 Tilastokeskus

Heinäkuun numerossa:
Sitkeä inflaatio

tieto & trendit tilauskortti

Tilaan Tieto&trendit -lehdet. Kahdeksan numeroa/vuosi (9200)

jatkuva tilaus 152 €/vsk

Ulkomaan tilauksiin lisätään postimaksu.

Tiedosta oivallukseen

Tilastokeskus maksaa postimaksun

Tilastokeskus
Tietopalvelu
Tunnus 5003081
Info 755
00003 Vastauslähetyt

Tilaajan tiedot

Etunimi _____ Sukunimi _____

Yritys _____

Tehtävä _____

Postiosoite _____ Postinumero- ja -toimipaikka _____

Puhelin _____ Sähköpostiosoite _____

Laskutusosoite, jos eri kuin tilaajan

Etunimi _____ Sukunimi _____

Yritys _____

Postiosoite _____ Postinumero ja -toimipaikka _____

Suomi lukuina 2012

Älä arvaile, varaudu vastaamaan Suomi-tiedolla,
niin kotimaassa kuin ulkomailla.

Ajankohtaiset tilastot ja kuviot taskukoossa
suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Mukana myös kansainvälistä vertailutietoa.

Tilaukset:

Edita Publishing Oy
Puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi

Taskutilastot internetissä
tilastokeskus.fi/suomilukuina